

הספר האלקטרוני של פרויקט גוטנברג: כלכלנים מהמאות ה-16 וה-17 (Economisti del cinque e seicento)

ספר אלקטרוני זה מיועד לשימוש לכל אחד, בכל מקום בארצות הברית וברוב חלקי העולם האחרים, ללא עלות וכמעט ללא הגבלות כלשהן. הנך רשאי להעתיקו, למסרו או לעשות בו שימוש חוזר תחת תנאי רישיון פרויקט גוטנברג הכלולים בספר אלקטרוני זה או באופן מקוון בכתובת www.gutenberg.org. אם אינך נמצא בארצות הברית, יהיה עליך לבדוק את חוקי המדינה שבה אתה נמצא לפני השימוש בספר אלקטרוני זה.

כותרת: כלכלנים מהמאות ה-16 וה-17 (Economisti del cinque e seicento)

עורך: אוגוסטו גרציאני

מחברים: ג'מיניאנו מונטנארי

גספארו סקארופי

אנטוניו סרה (פעל ב-1613)

תאריך שחרור: 4 בספטמבר, 2007 [ספר אלקטרוני מס' 22502]

עדכון אחרון: 2 בינואר, 2021

שפה: איטלקית

קרדיטים: הופק על ידי קרלו טרברסו, קלאודיו פגאנלי וצוות הגהת הרשת המבוזרת בכתובת <https://www.pgdp.net> (התמונות הועמדו לרשותנו באדיבות הוצאת לטרצה והספרייה האיטלקית בכתובת <http://www.bibliotecaitaliana.it/ScrittoriItalia>)

*** תחילת הספר האלקטרוני של פרויקט גוטנברג: כלכלנים מהמאות ה-16 וה-17 ***

הופק על ידי קרלו טרברסו, קלאודיו פגאנלי וצוות הגהת הרשת המבוזרת בכתובת <https://www.pgdp.net>

(התמונות הועמדו לרשותנו באדיבות הוצאת לטרצה והספרייה האיטלקית בכתובת <http://www.bibliotecaitaliana.it/ScrittoriItalia>)

[כותרת דף פנימי]

סופרי איטליה

כלכלנים

מהמאות ה-16 וה-17

[דף שער]

כלכלנים

מהמאות ה-16 וה-17

בעריכת

אוגוסטו גרציאני

בארי

ג'וזפה לטרצה ובניו

מדפיסים-מוציאים לאור-מוכרי ספרים

1913

[גב השער]

זכויות ספרותיות שמורות

מרץ 1913 — 34324

א

האליטינונפו (L'ALITINONFO)

מאת מר גספארו סקארופי מרג'יו

לעשיית דין וחשבון והתאמה של זהב וכסף,

אשר ישמש ככלל עולמי

הן כדי למנוע את מקרי המרמה האינסופיים של גילוח מטבעות והשחתתם,

והן כדי להסדיר כל סוג של תשלומים

ולהביא אף את העולם כולו לידי מטבע אחד בלבד.

לאדוני הנעלה והנערץ מאוד

האדון הרוזן אלפונסו אסטנסה טאסוני

שופט ה"חכמים" הראוי והיועץ בסתר

של האדון המרומם מכולם

האדון דון אלפונסו החמישי

דוכס פרארה, וכו'.

מי שיבקש לשקול את אי-הסדרים הכלליים הנשמעים מדי יום, ואשר נשמעו כמעט בכל חלקי העולם זה שנים רבות, ואת אלו שעלולים לבוא בעקבות השינויים השונים שנעשו עד כה – ונעשים כיום יותר מתמיד ויוסיפו להיעשות ברציפות אם לא ימצא לכך פתרון – במחירהם ובערכיהם של שתי המתכות היקרות, הזהב והכסף, הן כחומר גלם והן כפי שהן מוטבעות במטבעות; באין צורה או כלל לפיהם יש לשמרן בעולם כולו לתמיד בהתאמה אמיתית ויחסית, הן במשקלן והן בערכן; אלא שהן משתנות, כפי שאכן קורה, מדי כמה שנים וערכן מועלה לפי נטיות ליבם המשתנות של בני האדם (אף שהנסיכים מנסים תדיר, בשקידה רבה ככל יכולתם, כפי שעושה הדוכס הנעלה אדוננו, באמצעות צווים, הכרזות ואמצעים דומים, לקבען בערך צודק ולטפל בכך

בדרכים שונות); ומי שיבקש לחשוב יחד עם זאת על הנזקים והקללות שבהם שולטת ומולכת המגיפה של השינוי המשותף הזה – יבין בבירור באיזו עילה צודקת, מתוך דאגה לטובת הכלל ולא מתוך שאיפה אישית או אינטרס כלשהו, ניגשתי לכתיבת ה"חיבור" הזה. באמצעות חיבור זה אני מקווה (לכשיקבלו אותו בעולם) שתינתן לצורה ולכלל של הזהב והכסף מסגרת כזו, שמהיום והלאה לא יהיה עוד חשש מאותה דליקה אשר (כפי שאמרתי) כבר זמן רב מכלה ומחריבה את העולם.

ואל יתמה איש על כך שנטלתי על עצמי עמל זה, שבו בעבר רבים אחרים – פיקחים ממני ובקיאיים ומנוסים יותר בניהול עניינים אלו – לא העזו לעסוק; שכן אולי הם, בראותם עד כמה קשה לעקור מן העולם מנהגים שכבר הותרו ולהנהיג תחתיהם טקסים וסדרים חדשים, לא רצו להתערב במפעל זה. אך אני, שחשבתי פעמים רבות על עניין זה, ואשר חשתי מחויבות כלפי הוד מעלתו בשל ההבטחה שניתנה לו בתיווכו ובמילתו של אדוני הנעלה, כאשר נשלחתי לפני ארבע שנים ממולדתי כשגריר לענייני המטבע אל הנסיך המרומם הנ"ל; הנחתי בצד כל היסוס ומבלי לחשוש מפני העמל, כתבתי את כל אשר אדוני יוכל לראות כאן, בתקווה איתנה לעשות דבר שיועיל לעולם בכלל, שיכבד ויועיל לנסיכים, ומעל לכל שיהיה רצוי לפני האלוהים, וגם (כפי שאני סמוך ובטוח) שלא יהיה למורת רוחם של הוד מעלתו ושל אדוני הנעלה; אליו בחרתי להפנות את עמלי זה, הן בשל חובתי האינסופית כלפיו, והן משום שאני יודע כי בזכות חסדו הוא אוהבני בלב שלם. נותר לי רק לבקש ממנו להיות לי למגן ומושיע כנגד לשונותיהם של אלו אשר ינסו לעקוץ אותי בעניין זה, בסירובם להכיר ביושר שכלם באמיתות העניין שהצעתי; ואת כל זאת אקבל כחסד מיוחד ממנו. ובקידה עמוקה אליו, אני מתפלל אל ה' אלוהינו לכל נחת ואושר.

מרג'ו, 16 במאי 1579.

של אדוני הנעלה,

משרת מחויב ביותר

גספארו סקארופי.

מבוא

אין כל ספק שאילו היו בני האדם נותנים תמיד את דעתם לצדק וליושרה כשם שהם מניחים לעיתים לאינטרס האישי ולתועלת העצמית לסמא את עיניהם ולהולכים שולל, הרי שרבים מהמכשולים המתרחשים מדי יום מסיבות שונות, ובפרט בנוגע לזהב ולכסף המוטבעים למטבעות, היו באים על תיקונם המלא. ומכיוון שלרוב האנשים בזמנים אלו נראה ששתי המתכות היקרות הללו הן כמעט התכלית האחרונה שאליה מופנות מחשבות האנוש (כוונתי בכל הנוגע לענייני העולם); ומאמינים, ואף מחזיקים בדעה נחרצת, כי מתוך תיקון או התאמתן ינבע מיתון של הפעולות התלויות בהן וכל שימוש לרעה ואי-סדר יחלוף מן העולם; ומאחר שבעבר, כמו גם כיום, הן הונפקו ללא כלל קבוע וללא סדר עולמי בייצור המעות (כפי שגלוי לכל), ובעקבות זאת נגרמו, ונולדים מדי יום, אי-סדרים כה גדולים בביצוע תשלומים הן באותה עיר והן מעיר לעיר וממחוז למחוז, ואי-סדרים גדולים עוד יותר ייוולדו אם לא יימצא פתרון; על כן, לאחר ששקלתי זאת והגיתי בכך פעמים רבות בדעתי, ובהחזיקי באמונה איתנה כי כמעט הכל שואפים שיהיה סדר אחד בלבד שבאמצעותו תינתן לזהב ולכסף צורה אחת, סגסוגת אחת, משקל אחד, מספר אחד ותואר ערך אחד, שבאמצעותם יחולקו בכל המטבעות (Zechieri) ביחס תואם כזה בייצור המטבעות, עד שהן יישארו לתמיד בערכן האמיתי והנתון, ושאלו שכבר נעשו ואלו שיעשו בעיר או במחוז אחד יתקבלו בערים ובמחוזות אחרים ללא כל התנגדות או מניעה; ולאחר שאימתתי זאת בחישובי והבנתי שאין זה דבר קשה לביצוע, אף אם למראית עין נראה אחרת, וכדי ש(כביכול) העולם כולו יחוש בכך תועלת ונחמה; על כן הצעתי לערוך את ה"חיבור" הזה, שהוא האור האמיתי לעריכת חשבונות צודקים של זהב וכסף בהתאמה, הן של אלו שאינם מוטבעים והן של אלו שכבר הוטבעו ואלו שעתידיים להיטבע; ובקצרה ככל האפשר, אסביר את אשר יש לשמור עליו. נותר לי רק להתפלל אל ה' אלוהינו שינחה כך את לב הנסיכים, שביצוע הצעה זו הוא בתחום סמכותם הבלעדית, להוציא אל הפועל את כל זאת, הן לטובתם שלהם והן לטובת הכלל; ואני סמוך ובטוח שהעמים, לכשיכירו באמיתות העניין והטיפול בו, יקבלו בנפש חפצה את הסדרים הקלים של מטבעה עולמית חדשה זו, הנחוצה כל כך לעולם.

האליטינופנו (L'ALITINONFO)

מאת מר גספארו סקארופי מרג'יו

לעשיית דין וחשבון והתאמה של זהב וכסף,

אשר ישמש ככלל עולמי

הן כדי למנוע את מקרי המרמה האינסופיים של גילוח מטבעות והשחתתם,

והן כדי להסדיר כל סוג של תשלומים

ולהביא אף את העולם כולו לידי מטבע אחד בלבד.

לאדוני הנעלה והנערץ מאוד

האדון הרוזן אלפונסו אסטנסה טאסוני

שופט ה"חכמים" הראוי והיועץ בסתר

של האדון המרומם מכולם

האדון דון אלפונסו החמישי

דוכס פרארה, וכו'.

מי שיבקש לשקול את אי-הסדרים הכלליים הנשמעים מדי יום, ואשר נשמעו כמעט בכל חלקי העולם זה שנים רבות, ואת אלו שעלולים לבוא בעקבות השינויים השונים שנעשו עד כה – ונעשים כיום יותר מתמיד ויוסיפו להיעשות ברציפות אם לא ימצא לכך פתרון – במחיריהם ובערכיהם של שתי המתכות היקרות, הזהב והכסף, הן כחומר גלם והן כפי שהן מוטבעות במטבעות; באין צורה או כלל לפיהם יש לשמרן בעולם כולו לתמיד בהתאמה אמיתית ויחסית, הן במשקלן והן בערכן; אלא שהן משתנות, כפי שאכן קורה, מדי כמה שנים וערכן מועלה לפי נטיות ליבם המשתנות של בני האדם (אף שהנסיכים מנסים תדיר, בשקידה רבה ככל יכולתם, כפי שעושה הדוכס הנעלה אדוננו, באמצעות צווים, הכרזות ואמצעים דומים, לקבען בערך צודק ולטפל בכך בדרכים שונות); ומי שיבקש לחשוב יחד עם זאת על הנזקים והקללות שבהם שולטת ומולכת המגיפה של השינוי המשותף הזה – יבין בבירור באיזו עילה צודקת, מתוך דאגה לטובת הכלל ולא מתוך שאיפה אישית או אינטרס כלשהו, ניגשתי לכתיבת ה"חיבור" הזה. באמצעות חיבור זה אני מקווה (לכשיקבלו אותו בעולם) שתינתן לצורה ולכלל של הזהב והכסף מסגרת כזו, שמהיום והלאה לא יהיה עוד חשש מאותה דליקה אשר (כפי שאמרתי) כבר זמן רב מכלה ומחריבה את העולם.

ואל יתמה איש על כך שנטלתי על עצמי עמל זה, שבו בעבר רבים אחרים – פיקחים ממני ובקיאים ומנוסים יותר בניהול עניינים אלו – לא העזו לעסוק; שכן אולי הם, בראותם עד כמה קשה לעקור מן העולם מנהגים שכבר הותרו ולהנהיג תחתיהם טקסים וסדרים חדשים, לא רצו להתערב במפעל זה. אך אני, שחשבתי פעמים רבות על עניין זה, ואשר חשתי מחויבות כלפי הוד מעלתו בשל ההבטחה שניתנה לו בתיווכו ובמילתו של אדוני הנעלה, כאשר נשלחתי לפני ארבע שנים ממולדתי כשגריר לענייני המטבע אל הנסיך המרומם הנ"ל; הנחתי בצד כל היסוס ומבלי לחשוש מפני העמל, כתבתי את כל אשר אדוני יוכל לראות כאן, בתקווה איתנה לעשות דבר שיועיל לעולם בכלל, שיכבד ויועיל לנסיכים, ומעל לכל שיהיה רצוי לפני האלוהים, וגם (כפי שאני סמוך ובטוח) שלא יהיה למורת רוחם של הוד מעלתו ושל אדוני הנעלה; אליו בחרתי להפנות את עמלי זה, הן בשל חובתי האינסופית כלפיו, והן משום שאני יודע כי בזכות חסדו הוא אוהבני בלב שלם. נותר לי רק לבקש ממנו

להיות לי למגן ומושיע כנגד לשונותיהם של אלו אשר ינסו לעקוץ אותי בעניין זה, בסירובם להכיר ביושר שכלם באמיתות העניין שהצעתי; ואת כל זאת אקבל כחסד מיוחד ממנו. ובקידה עמוקה אליו, אני מתפלל אל ה' אלוהינו לכל נחת ואושר.

מרג'ו, 16 במאי 1579.

של אדוני הנעלה,

משרת מחויב ביותר

גספארו סקארופי.

מבוא

אין כל ספק שאילו היו בני האדם נותנים תמיד את דעתם לצדק וליושרה כשם שהם מניחים לעיתים לאינטרס האישי ולתועלת העצמית לסמא את עיניהם ולהולכים שולל, הרי שרבים מהמכשולים המתרחשים מדי יום מסיבות שונות, ובפרט בנוגע לזהב ולכסף המוטבעים למטבעות, היו באים על תיקונם המלא. ומכיוון שלרוב האנשים בזמנים אלו נראה ששתי המתכות היקרות הללו הן כמעט התכלית האחרונה שאליה מופנות מחשבות האנוש (כוונתי בכל הנוגע לענייני העולם); ומאמינים, ואף מחזיקים בדעה נחרצת, כי מתוך תיקון או התאמתן ינבע מיתון של הפעולות התלויות בהן וכל שימוש לרעה ואי-סדר יחלוף מן העולם; ומאחר שבעבר, כמו גם כיום, הן הונפקו ללא כלל קבוע וללא סדר עולמי בייצור המעות (כפי שגלוי לכל), ובעקבות זאת נגרמו, ונולדים מדי יום, אי-סדרים כה גדולים בביצוע תשלומים הן באותה עיר והן מעיר לעיר וממחוז למחוז, ואי-סדרים גדולים עוד יותר ייוולדו אם לא ימצא פתרון; על כן, לאחר ששקלתי זאת והגיתי בכך פעמים רבות בדעתי, ובהחזיקי באמונה איתנה כי כמעט הכל שואפים שיהיה סדר אחד בלבד שבאמצעותו תינתן לזהב ולכסף צורה אחת, סגסוגת אחת, משקל אחד, מספר אחד ותואר ערך אחד, שבאמצעותם יחולקו בכל המטבעות (Zechieri) ביחס תואם כזה בייצור המטבעות, עד שהן יישארו לתמיד בערך האמיתי והנתון, ושאלו שכבר נעשו ואלו שייעשו בעיר או במחוז אחד יתקבלו בערים ובמחוזות אחרים ללא כל התנגדות או מניעה; ולאחר שאימתתי זאת בחישובי והבנתי שאין זה דבר קשה לביצוע, אף אם למראית עין נראה אחרת, וכדי ש(כביכול) העולם כולו יחוש בכך תועלת ונחמה; על כן הצעתי לערוך את ה"חיבור" הזה, שהוא האור האמיתי לעריכת חשבונות צודקים של זהב וכסף בהתאמה, הן של אלו שאינם מוטבעים והן של אלו שכבר הוטבעו ואלו שעתידיים להיטבע; ובקצרה ככל האפשר, אסביר את אשר יש לשמור עליו. נותר לי רק להתפלל אל ה' אלוהינו שינחה כך את לב הנסיכים, שביצוע הצעה זו הוא בתחום סמכותם הבלעדית, להוציא אל הפועל את כל זאת, הן לטובתם שלהם והן לטובת הכלל; ואני סמוך ובטוח שהעמים, לכשיכירו באמיתות העניין והטיפול בו, יקבלו בנפש חפצה את הסדרים הקלים של מטבעה עולמית חדשה זו, הנחוצה כל כך לעולם.

פרק א'

שבכל הדברים יש צורך בסדר ובכלל.

לרגל הנושא שבו עלינו לדון כעת, ראשית יש לדעת כי כשם שכל הדברים הנכללים תחת משקל, מספר ומידה, חייבים להיות מוסדרים על ידי צורה מסוימת שתנחה אותם אל תכלית אחת; כך גם בטיפול בזהב ובכסף, כדי להביא את הדברים התלויים בהם אל תכליתם הראויה, ובפרט בייצור מטבעות מסגסוגות או מרמות טוהר שונות, שיהיו בעלי ערכים נקובים צודקים והתאמה ממשית בכל התשלומים בעת חישובם, ושיישארו לתמיד בערכם הנכון, ושלא יוכלו לעולם להיגזז, להישחת או להיות מותכים כדי לייצר מהם אחרים – הכרחי למצוא סדר וכלל שימשו להם כצורה ומסגרת.

פרק ב'

מהם זהב וכסף טהורים.

מכיוון שיש לדעת תחילה מהם זהב וכסף, אף על פי שכל זאת ידוע לרבים, מכל מקום אני אומר שהזהב הוא מתכת הנוצרת במעמקי האדמה, האצילה מכל האחרות; ואחריה במקום השני בא הכסף. סיבת אצילותם, לפי שיפוט (בהנחת הסיבות הטבעיות בצד), אינה נובעת מדבר אחר אלא מכך שבזכות סגולתם הם עומדים בכל מבחן של אש, ומפגינים את שלמותם בתוך האש עצמה: דבר ששאר המתכות אינן יכולות לעשות.

פרק ג'

מהם זהב וכסף מעורבים.

אולם יש לשים לב שכל הזהב והכסף שהיו, הנם או יהיו אי פעם בעולם, הן בכלי קיבול או בדברים דומים והן בכל סוגי המטבעות, עתיקים כמודרניים – כל אחד מהם, במהותו, היה, הנו ויהיה אותו הדבר ובעל אותה האיכות ממש. אמת הדבר שבשל הגיוון והכמות של התערובות שנלוו אליהם, וכפי שהם גם נכרים פעמים רבות מן המכרות, הם נראו ונראים למראית עין שונים ומגוונים. אך למעשה, בדברנו על זהב וכסף, יש להבין כי הכוונה היא לאלו שהם טהורים ואינם מעורבים בדבר אחר. וניתן לדעת בקלות אם הם טהורים אם לא באמצעות אפר הזיקוק, כור המצרף או בחינת העירוב: שיטות בטוחות ביותר להפרדת כל סוג של תערובות שתימצא נלווית אליהם.

פרק ד'

מה יש להבין כזהב וכסף טהורים.

אני אומר, אפוא, שמעט כל הזהב והכסף, או לפחות מרביתם – הן במצבם הגולמי מן המכרות והן אלו שהוטבעו במטבעות ובכל סוג אחר של מלאכת מחשבת – מלווים בנחושת, בדיל, עופרת או מתכת אחרת. אך אותו זהב המכונה "טהור", נקרא באיטליה ובמחוזות אחרים "של עשרים וארבעה דינרים"; ובדומה לכך, הכסף המשובח נקרא "של שתיים-עשרה ליגות (סגסוגות)": כינויים אלו חייבים להישמר בקפידה ובאופן מוחלט בכל מקום; וזאת בשל היותם נסמכים על המספר שתיים-עשרה, שהוא מספר מושלם. ובאלו אני מתכוון לעסוק, כאשר בחישובי ובפרט בעניין המטבעות, אני מוציא מכלל חשבון לתמיד את אותם ליוויים (מתכות זולות) הנלווים אליהם.

פרק ה'

הסיבה לכך שנמצא פחות זהב מכסף, ואיזו צורה או יחס קיימים ביניהם.

להבנת הדברים הכלולים בחיבור זה, אני אומר שמאחר שנמצא הרבה פחות זהב מכסף, אין הדבר נובע אלא מכך שמספר הדברים היקרים יותר תמיד נדיר יותר מאלו היקרים פחות. מכאן נובע, כי בהתחשב ביחס הממשי הקיים ביניהם – והוא שחלק אחד של זהב טהור במשקל שווה בדיוק לשתיים-עשרה חלקים של כסף משובח (לפי סדר שנקבע, כפי שאני מאמין, על ידי האל ונשמר על ידי הטבע, וכפי שהצהיר גם אפלטון האלוהי בדיאלוג שלו הנקרא 'היפארכוס', או 'על התשוקה לרווח', או 'על השאיפה להשתכר', בסופו) – יש צורך ומאמץ, מתוך היגיון חי ועל יסוד ממשי, להעריך את הזהב והכסף הללו במחירים קבועים, בדומה למשקולות, של אחד לשתיים-עשרה ושתיים-עשרה לאחד. זאת כדי שניתן יהיה ליצור את הסגסוגות התואמות ביחסן, לשם טביעת מטבעות מסוגים שונים שיישארו לתמיד בערכיהם הממשיים והנתונים. מחירים אלו, אף שמעולם לא היו בשימוש עבור המתכות היקרות הללו תחת סדר קבוע, לא באופן פרטי ולא באופן כללי, ואף לא תוארו והוכחו בגלוי על ידי אפלטון או מפרשיו, הכרחי שיונהגו מעתה ולתמיד – הן עבור מתכות שאינן מוטבעות והן עבור אלו שיועברו למטבעה; וזאת כדי שכל המטבעות (Zechieri) יחלקו אותם בעתיד בטביעת מטבעות שיהיו בעלי ערכים נקובים צודקים ויחסיים, ובעלי התאמה ממשית בחישובם בכל סוגי התשלומים, ושאיך פעם לא ניתן יהיה עוד להתייחס או להשחיתם כדי לייצר מהם אחרים.

ומכיוון שידוע כי 12 כפול 6 נותן את הסכום של המספר 72, והמספר 6 נכנס ב-72 בדיוק 12 פעמים, הרי שהמחירים או הערכים שלהם יהיו אלו: מחיר האונקיה של זהב טהור יהיה 72 לירות, ומחיר האונקיה של כסף

משובח יהיה 6 לירות (מטבע "אימפריאלי"), באופן מדויק וקבוע. מחירים אלו הם (אולי מרצון האל) כמעט תואמים והכי קרובים לערכים ולמחירים הניתנים והנהוגים עבור הזהב והכסף בימינו אלו. וגם אם לא היו כאלה, היה צורך להביאם לידי פועל תחת הערכים הקבועים והמוגדרים הללו, אף שכל זאת היה נראה תמוה מאוד לאנשים מסיבות רבות; ובעיקר משום שאילו היו מעריכים את המטבעות שכבר נטבעו וחולקו לפי ערכים הגבוהים או הנמוכים מהנ"ל (כלומר מאונקיית הזהב והכסף), הרי שהם היו מתגלים כבעלי ערך משתנה או פחות בחישוב הטוהר שלהם, ובדומה לכל הנאמר בפרק ח' לגבי משקל של ליברה (ליטרה) הכבדה או הקלה מזו של בולוניה. ערכים אלו המוצעים כאן לא יזוזו ולא ישונו לעולם משום סיבה מאותה צורה וכלל מוגדרים, וזאת מהנימוקים המפורטים במקומות רבים בחיבור זה, ובפרט בפרק כ"ט, אם רוצים שהמתכות היקרות הללו יוכלו, כפי שאמרתי, להיות מחולקות בצדק על ידי כל עובדי המטבעה והחשבונאים ודומיהם באמצעים הראויים – כלומר בדיקות (saggi), מאזניים וחשבוניותיהם – בייצור מטבעות מסוגים שונים. שכן המספרים והערכים הללו, בכל שלמותם, מותאמים לכך באמת, כפי שמוצג בפרק ל"ג; ובאמצעותם לא יגרמו אותם חשבונאים לעולם להיווצרות שברים (מספרים לא שלמים) בסגסוגות של אותם מטבעות, ובהערכת כל המטבעות שנטבעו עד כה יהיה עליהם לשמור על אותו סדר, כפי שמופיע בפרק י"ד. מכאן ינבע שכל החשבונות שייערכו לאחר מכן בין הזהב והכסף, הן המוטבעים והן אלו שיוטבעו בעתיד, יימצאו לתמיד תואמים וצודקים, בשל הטוהר שיימצא מותאם – הן בכל סוג של מטבע והן בכל מטבע בודד. מעבר לכך, כל אדם בכל תשלומיו יקבל את המגיע לו בזהב ובכסף ממשיים, ולא לפי הערכים הניתנים לעיתים למטבעות בכינויים שונים, וכפי שכל זאת יראה בבירור בפרקים ובלוחות (tariffe) הבאים שיתוארו.

פרק ו'

מה הכוונה במשקל ובמספר של זהב וכסף.

לאחר שאמרנו שחלק אחד של זהב במשקל שווה לשתיים-עשרה חלקים של כסף, מתבררת ומתבהרת בדרך ממשית הצורה והסדר שיש לשמור עליהם בחלוקתם בעת טביעת המטבעות. כעת נותר לדעת כי "משקל" אינו אלא כמות מוגדרת, כגון ליברה, אונקיה וכדומה; ו"מספר" משמעו הן מספר היחידות מכל סוג מטבע שייכנסו בליברה אחת, והן ערכו של כל מטבע.

פרק ז'

הדרך שבה יש לשמור על הצורה והמספר בזהב ובכסף שיהפכו למטבעות, כדי שכל אדם יקבל את המגיע לו.

לאחר שתואר לעיל מהם צורה, משקל ומספר, נותר לדעת את הדרך שבה יש לשמור על כל אחד מהם; וזה יהיה דבר קל לביצוע אם יישמרו הסדרים הללו: כלומר, שאם נוציא מכלל חשבון את השברים הרבים הנהוגים בייצור המטבעות, הן במשקלים והן ברמות הטוהר ובערכיהם, וכל המטבעות ייעשו מזהב ומכסף טהורים, או בליווי מתכת אחרת לפי ההגדרות המתוארות בלוחות הבאים; ועל גבי המטבעות יסומנו במספרים אריתמטיים ערכיהם, רמת הטוהר או הסגסוגת שלהם, וכמה יחידות מכל סוג נכנסות בליברה אחת, כפי שמפורט בפרק כ"ב.

לשם כך יהיה הכרחי לייצר דוגמאות (campioni) חדשות, שיהיו בידי הציבור וגם בידי אנשים פרטיים, כדי שכל אחד יוכל לראות לפרטי פרטים את עניינו; כפי שנאמר בפרק מ"ו, בחלק השלישי הנוגע לציבור.

לא אחדל גם מלהעיר כי טוב יהיה להנהיג סדר באומנות הצורפים; דהיינו שעל עבודותיהם, כגון כדים, קערות, צלחות ועבודות דומות אחרות מזהב או מכסף – כל עוד קטנותן אינה מונעת זאת – יסומנו רמות הטוהר שלהם, נקיות מהלחמות, בצירוף שמו או סמלו של האומן שיצר עבודות אלו ושם או סמל העיר שבה יוצרו. זאת כדי שניתן יהיה לתמיד לדעת את הטוהר הנכון המצוי בהם ולא תהיה סיבה לערוך בדיקות נוספות עבור מי שאינו רוצה להשחיתם באותה עת, וגם כדי שכל אדם יוכל לסחור בהם בביטחון.

פרק ח'

מראה איזה משקל יש להפעיל בכל המקומות עבור הזהב והכסף.

ומכיוון שמצאתי כי משקל הליברה (הליטרה) הנהוג והמקובל במטבעה של בולוניה תואם את החלוקות הצודקות שאני מתאר – שכן נערכו על ידי בדיקות רבות בעת עריכת חשבונות המטבעות, ומפני שהוא הקרוב ביותר למחירים ולערכים הניתנים והנהוגים עבור הזהב והכסף בזמנים אלו, ובהתאמה לערכים שכבר צוינו בפרק ה'; ומאחר שבעת עריכת הערכת הערך (Tassa) הכללית של המטבעות שכבר נטבעו בערים ובמחוזות רבים מזה זמן מה, רובם (לאחר ניכוי שכר עובדי המטבעה) ייצא עומדים בערכיהם הממשיים והנתונים בזכות הטוהר המצוי בהם, כשהם מופחתים רק בשיעור הערך שהוסף למטבעות כדי לכסות את שכר עבודתם; כפי שלדוגמה אני מניח ש"רבע" (Quarto), המתואר בפרק ל"ד, בעת הוצאתו מהמטבעה הוערך לפי המשקל האמור ב-34 סולדי אימפריאליים, כולל עבודת הייצור שעלתה כעשרה דנרי, כפי שנראה בפרק האמור; "רבע" זה, בהערכת ערך הטוהר שבו, יישאר בערך ממשי של 33 סולדי ו-2 דנרי בקירוב; ורבים יישארו מופחתים אך מעט מהערך שניתן להם, מעבר לניכוי עלויות הייצור, שכן נתחשב רק בטוהר הנמצא בהם. מעבר לכך, באמצעות הערכת הערך הממשית יוסדרו לתמיד כל המטבעות שנטבעו עד כה בכל חלקי העולם, כפי שמוצג בלוח המובא כדוגמה בפרק מ"א – לכן אני אומר ומסיק כי הכרחי להשתמש באופן עולמי במשקל האמור בשל ההתאמה הנ"ל, שממנה נובעות החלוקות הממשיות האמורות, ובהתאם לכך הערכים הצודקים הניתנים למטבעות.

וכדי להסביר את בדיקת הזהב, אני אומר שאם נרצה לייצר מליברה אחת של זהב מעורב, שדרגת טוהרו היא 22 דנרי, מספר של $\frac{1}{71}$ סקודו – הדומים כמעט לאלו השוטפים באיטליה ובמדינות אחרות, תחת השם או הכותרת של "משקל החבילה" (balla) (אף שניתן לייצר סוגים אחרים, כפי שמופיע בלוחות) – יהיו בהם אחת-עשרה אונקיות של זהב טהור. ואם נעריך כל סקודו בשבע לירות אימפריאליות, הסכום הכולל יגיע ל-792 לירות; וכך, אם נעריך את אחת-עשרה אונקיות הזהב האמורות ב-72 לירות לאונקיה, נקבל את הסכום הנ"ל. ובדומה לכך, אם נרצה להביא את הכסף לידי התאמה לאחת-עשרה אונקיות הזהב האמורות, ניקח 132 אונקיות של כסף, אשר בהערכתן ב-6 לירות אימפריאליות לאונקיה, יגיעו לסכום של 792 לירות האמורות.

כעת, אילו הייתי נשאל אם בחרתי או הרכבתי לעניין זה ליברה שמשקלה אינו אלא מחצית מזו של בולוניה או כפולה ממנה, ואילו ליברות אלו היו מחולקות לשנים-עשר חלקים כפי שמחולקת זו של בולוניה (כלומר ל-12 אונקיות); האם תחת ליברה כזו הייתי יכול לערוך את החלוקות של אחד לשתיים-עשרה ושתיים-עשרה לאחד, הן בנוגע למשקל והן בנוגע להערכת הזהב ב-72 לירות והכסף ב-6 לירות אימפריאליות לאונקיה, התלויים באחת מאותן ליברות; והאם הייתי יכול לייצר חלוקות תואמות בייצור המטבעות? אני עונה שהייתי יכול לעשות זאת, וחלוקות אלו היו מצליחות בערכן זה, הן במשקלים והן בערכים. אך כאן יש לשקול כי בהתחשב במחירים ובערכי הזהב והכסף הנהוגים בזמנים אלו, היה נוצר חוסר פרופורציה עצום הן בייצור המטבעות תחת צווים אלו והן בניסיון להעריך את המטבעות שכבר נטבעו. שכן, אם המטבעות הקיימים היו מוערכים על ידי החשבונאים לפי המשקל הכבד, ערכם היה מתגלה כמחצית בקירוב מערכם הנוכחי (לאחר ניכוי עלויות הייצור); כפי שלדוגמה אותו "רבע" ששוויו 33 סולדי ו-2 דנרי לפי הצורה הממשית, היה מוערך ב-16 סולדי ו-7 דנרי בלבד. ובדומה לכך, אילו היו מוערכים לפי המשקל הקל, ערכם היה כפול; לדוגמה, אותו "רבע" היה שווה 66 סולדי ו-4 דנרי. וכך היה קורה גם במטבעות החדשים שייצרו תחת צווים אלו; ערכם היה מוכפל אילו יוצרו תחת המשקל הקל, ומצטמצם למחצית אילו יוצרו תחת המשקל הכבד, בהתחשב בערכי הזהב והכסף הנהוגים כיום. ובדומה לכך היו נולדים אי-סדרים בערכי המטבעות, בכמות רבה או מעטה, הן באלו שכבר נטבעו ויוערכו והן באלו שייצרו, אילו הייתי בוחר להשתמש בליברה כבדה או קלה יותר, ולו במעט, מזו של בולוניה; בהתחשב (כפי שאמרתי) בערכים הניתנים לזהב ולכסף בימינו אלו, שהליברה של בולוניה היא הקרובה להם ביותר; וממנה נובעת הערכת הערך הממשית שהצעתי בשל תאימותה.

ויש לשים לב כי הליברה בת שתיים-עשרה האונקיות היא המשקל הראוי שבו יש לשקול את הכסף והזהב, וזאת בשל החלוקה הממשית לשתיים-עשרה, שהוא מספר מושלם. ניתן לראות כי אוריליוס קסידורוס הגדול הזכיר ליברה זו בלמדנות ביצירתו "Variarum", בספר הראשון, במכתב שנשלח מהמלך תיאודוריקוס אל בואתיוס, המתחיל במילים: "אף שעל כל העמים להחיל צדק כללי" וכו'; וכן היא נרמזת על ידו בספר השביעי,

בפרק המתחיל במילים: "כל תועלת ציבורית חייבת להתמלא בפעולה נאמנה" וכו', תחת הכותרת: "הנוסחה לפיה מופקדת המטבעה".

כעת, מאחר שהליברה של בולוניה היא בת 12 אונקיות, האונקיה תחולק ל-24 דנרי, והדנארו ל-24 גרנים מדויקים, כדי שישמשו בניהול הכללי והחשוב הזה. וזאת משום שהמשקלים האלו, המחולקים כך, מוסדרים בפרופורציה ישרה וממשית, המתאימה ביותר לכל חלק, ושמהם לא יוכל לעולם לצמוח כל מכשול, לא בפרט ולא בכלל, בעת עריכת החשבונות – הן עבור זהב וכסף גולמיים והן עבור המוטבעים במטבעות. ותחת משקלים אלו יש לייצר בכל המקומות והמדינות את הדוגמאות (Campioni) הנחוצות של המטבעות, הן מזהב והן מכסף, כדי שניתן יהיה לדעת את משקלם המדויק ולשם שמירתם הנצחית. וכך תחת המשקלים האמורים:

- אונקית זהב טהור תהיה שווה 72 לירות אימפריאליות.
- הדנארו יהיה שווה 3 לירות.
- הגרן יהיה שווה 2 סולדי ו-6 דנרי.
- רבע הגרן יהיה שווה $\frac{1}{2} \times 7$ דנרי.
- אונקית כסף משובח (או מזוקק בכור) תהיה שווה 6 לירות אימפריאליות.
- הדנארו יהיה שווה 5 סולדי.
- הגרן יהיה שווה $\frac{1}{2} \times 2$ דנרי.
- חמישית הגרן תהיה שווה $\frac{1}{2} \times 5$ דנארו.
- ובמשקלים וערכים אלו נדון בהרחבה ובבהירות בפרק ל"ג.

פרק ט'

כיצד ניתן להביא את כל סוגי הזהב שכבר נטבעו לידי פרופורציה צודקת בעת ביצוע תשלומים.

אף שישנם סוגי זהב רבים ברמות טהור שונות, כגון דוקאטים, צ'קינים, פלורנים של זהב ודומיהם, העוברים את רמת הטהור של 22 דנרי, וסוגים אחרים שאינם מגיעים אליה, כגון "ריינסי", "ביזילאקי" או מטבעות זהב נמוך דומים; מכל מקום יש לדעת כי ניתן לערוך את חשבונם וערכם בהתחשב בזהב הטהור המצוי בהם, כפי שמוצג בדוגמאות אלו. אם אדם יהיה חייב 792 לירות אימפריאליות, והוא מחויב לשלם בזהב, והוא ישלם אותן בכמות כזו של דוקאטים או סקודו או סוגי מטבעות זהב אחרים שבהם יש אחת-עשרה אונקיות של זהב טהור; בדרך זו יבוא הנושה על סיפוקו. ואם אדם יהיה חייב 100 דוקאטי זהב בזהב וירצה לשלם בזהב מוטבע, ואין בידיו דוקאטים, הוא יוכל לשלם בסקודו באותה כמות, ובאופן המוצג בתועלת השביעית מתוך השתים-עשרה. וכך אם אדם יהיה חייב 107 או 108 סקודו זהב בזהב, בגין חוזה שנערך לפני 30 או 40 שנה, וירצה לשלם את החוב בסקודו מהסוג השוטף המכונה "של החבילה", יהיה הכרחי לשלם בכמות כזו שבהם יהיו אחת-עשרה אונקיות של זהב טהור; וזאת משום שבאותו זמן ב-107 או 108 סקודו האמורים, שהיו ליברה אחת של סקודו, היו 11 אונקיות של זהב טהור, ולפי הסדר הנדון בהרחבה באותה תועלת שביעית.

פרק י'

שבעת עריכת חוזים ניתן יהיה לדבר בליברות ובאונקיות של זהב טהור מוטבע ובדוקאטים או בסקודו; ובדומה לכך ניתן יהיה לדבר בליברות ובאונקיות של כסף מזוקק מוטבע וכן בלירות, סולדי ודנרי.

מהדברים שנאמרו עד כה גלוי לכל כי בכל השטרות והחוזים, הציבוריים או הפרטיים, שייערכו מעתה והלאה, יוכלו הנוטריונים והצדדים לחוזה להעמיד ולסכם את סכום האשראי או החוב לפי משקל של זהב טהור או כסף משובח מוטבע, באופן המוצהר במלואו בלוחות; וזה יהיה דבר קל ביותר לביצוע. ולדוגמה אני אומר: אם אדם יצהיר על עצמו כחייב 96 דוקאטים, אשר ישקלו ליברה אחת של זהב בדרגת טהור של 24 דנרי (כלומר טהור), הוא יהיה מחויב לשלם 12 אונקיות של זהב טהור מוטבע, הן בדוקאטים והן בסוג אחר של מטבעות זהב, שבהם מצויות 12 אונקיות הזהב הטהור האמורות; ואם הנושה יתרצה לקבל כפירעון מטבעות כסף, יש להתחשב בכך ש-12 כפול 12 הם 144, ולפיכך 144 אונקיות של כסף מזוקק מוטבע (אף אם הוא מעורב כפי שמופיע בלוחות) יהיו התשלום הצודק של החוב האמור; ואם בכל זאת ירצו לדבר בלירות, הרי שמאחר

שהדוקאט יהיה שווה 9 לירות אימפריאליות, ניתן לומר שבאמצעות הכסף האמור המוטבע בכל סוג של מטבעות, אשר יהיו שווים 864 לירות, ישולם החוב הנ"ל של 96 דוקאטים. וניתן יהיה בכל תשלום לדבר בלירות, סולדי ודנרי; שכן כאשר ייספרו המעות, בין אם במטבעות זהב ובין אם בכסף, תמיד יהיה מובן כי מצויה בהם כמות המשקל של הטהור והמשובח שבאמת צריכה להיות בהם, לפי הצורה הממשית וכפי שמופיע בלוחות.

פרק י"א

כיצד יוכלו הנסיכים להחכיר את הכנסותיהם בליברות של זהב טהור וכסף מזוקק מוטבעים.

על פי כל מה שסיפרתי עד כה שיש לשמור עליו בחוזים של אנשים פרטיים, מובהרת גם הדרך שבה יוכלו הנסיכים להחכיר את המכסים וההכנסות שלהם; שכן, כשם שהם נהגו לומר שהם מבקשים להחכיר בדוקאטים, סקודו או לירות, הם יוכלו לומר גם בליברות ובאונקיות של זהב טהור וכסף מזוקק מוטבעים, ובאותם סוגי מטבעות המפורטים בלוחות וכפי שייטב בעיניהם; וכך כל התשלומים ייעשו תמיד ללא כל הפרש בשום חלק: דבר שעד כה לא ניתן היה לעשותו בשל מגוון השברים המצויים במטבעות שכבר נטבעו בחלוקות שונות ובסדרים שאינם תואמים זה לזה באופן כללי. וכמו כן, בעת ספירת המטבעות בלירות, סולדי ודנרי, הם ידעו את משקלם המדויק של הזהב והכסף שקיבלו. וכפי שלדוגמה, אם הנסיך ירצה להחכיר מכס כלשהו תמורת 99 סקודו של 8 לירות אימפריאליות האחד, המסתכמים ב-792 לירות, הוא יוכל לומר שהוא מבקש להחכיר תמורת אחת-עשרה אונקיות של זהב טהור מוטבע; והוא הדין אם ירצה להחכירו תמורת 792 לירות במטבעות כסף, שכן יוכל לומר תמורת 132 אונקיות של כסף מזוקק מוטבע, אשר בהערכתו ב-6 לירות לאונקיה, נותנות את הסכום הנ"ל של 792 לירות; וכך יהיה הדבר בכל סוג אחר של סקודו או דוקאטים או מטבעות כסף, כפי שמופיע בלוחות. ועל כן יהיה זה ראוי שהנסיכים עצמם יהיו הראשונים לאכוף את הכללים האמיתיים והסדרים הממשיים הרשומים בדפים מועטים אלו.

פרק י"ב

חלק מהדרך שיש לנקוט בניהול המטבעה.

יש לדעת כי ברצון לנהל את המטבעה, יש צורך שהגורם הראשון יהיה הנסיך, אחר כך מנהל המטבעה יחד עם החשבונאי, ולאחריהם הזהב והכסף. ובאשר לראשון: הנסיכים לא יצטרכו עוד לסבול עבודה הנעשית ללא סדר וללא כלל עולמי, כפי שנעשה עד כה במגוון כה גדול של מטבעות שיוצרו תחת משקלי ליברה שונים ובשברים משתנים בסגסוגות או ברמות הטוהר; אלא עליהם להורות שהמטבעות ייוצרו וייעשו בדרך ובסדרים המתוארים בלוחות ובפרק מ"ו. מכך ינבע שבין הבודקים (assaggiatori) לא תהיה עוד מחלוקת באשר לרמת הטוהר שבה יוצרו. מנהלי המטבעה יקבלו את שכרם הראוי לפי חישוב של סכום מסוים לכל ליברה של מטבעות, שישולם להם על ידי מי שיבקש לייצרם, בין אם מזהב ובין אם מכסף; שכר הייצור הזה יהיה ידוע לכל, ובמיוחד למי שמזמין את המעות, וזאת באמצעות הזיכיונות, הצווים והתקנות שייקבעו בין הממונים לבין מנהלי המטבעה. ועל אותם מנהלי מטבעה להקפיד שהבדיקות (saggi) יהיו מדויקות בכל סוגי המטבעות, ושהם יהיו מעובדים היטב ויבשים מלחות יתרה, כדי שתמיד יימצא בהם הטוהר המדויק המסומן עליהם; ואותו מנהל מטבעה שיציע תנאים נוחים יותר בשכר הייצור ייבחר על ידי הממונים, אם ימצא חן בעיניהם. וכאשר יוקצו למנהלי המטבעה קצבאות שנתיות הולמות, כפי שנהוג לעשות עם אנשים מוכשרים ובעלי סגולות אחרים, עליהם יהיה לגבות הרבה פחות עבור הייצור ממה שהיה מותר להם לגבות אילו לא הייתה להם קצבה כלשהי. ייתכן אף שנסכים ואדונים מסוימים יתנו את אותה קצבה שנתית מהונם הפרטי, או שישלמו את שכר הייצור האמור כולו או חלקו, לא רק כאשר ייצרו עבור עצמם, אלא גם עבור רבים אחרים שיביאו ויפקידו כסף וזהב ממכרות, או גולמיים וכדומה, במטבעות שלהם כדי להטביעם; ואולי אף ינהגו כלפי אלו בדרכי אדיבות אחרות; וזאת יעשו אותם נסיכים כדי להפגין את נדיבותם הגדולה ואת תפארתם, וגם כדי להרחיב עוד יותר את זכרם הראוי ומפעליהם המכובדים.

פרק י"ג

כיצד יבוא מזור לאי-הסדרים הנוטים להתרחש בגלל המטבעות, הן מזהב והן מכסף.

גלוי לכל כי באמצעות סדרים אלו יתוקנו אינספור טעויות ואי-סדרים השייכים הן לעבר, הן להווה והן לעתיד, הן בנוגע להערכת הערך של המטבעות שכבר יוצרו והן בנוגע לחישוב לפי הטוהר (fino); שכן, לאחר שנלקחה בחשבון הכמות והפרופורציה של הטוהר והמשובח שהיו במטבעות בעת היווצרות החוב, יהיה צורך לשלם בכמות מטבעות אחרת שבהם יימצאו אותה כמות של טוהר ושל משובח, ולא אחרת. כפי שלדוגמה, אם אדם יהיה חייב סכום של סקודו או לירות במטבעות איטלקיים, ספרדיים, גרמניים או אחרים, ולא יוכל להשיג מאותם מטבעות כדי לפרוע את החוב, הוא יהיה מחויב להחזיר לנושה מטבעות אחרים מאותה איכות או דומים להם, שבהם יהיה אותה כמות במשקל של טוהר ושל משובח שהייתה בראשונים; וזה יהיה דבר קל לביצוע, כפי שתואר במקומות רבים בחיבור זה, ובמיוחד בתועלת השביעית מתוך השתים-עשרה.

פרק י"ד

הסדר שבו יש לנקוט כדי לתקן או להעריך את המטבעות שכבר יוצרו.

כדי שכל המטבעות שיוצרו עד כה, הן מזהב והן מכסף, יוכלו לשמש בעתיד לפי ערכיהם הממשיים והנתונים, יהיה הכרחי להעניק להם תיקון או הערכה (Tassa) מסודרים, שייעשו בדרך זו: לאחר שהחשבונאים יזהו באמצעיהם הראויים את כמות הטוהר במשקל המצויה במטבעות, הם יעריכו כל סוג מהם לפי השיעור היחסי – כלומר אלו מזהב לפי 72 לירות אימפריאליות לאונקיה, ואלו מכסף לפי 6 לירות לאונקיה – בהתחשב אך ורק בטוהר ובמשובח המצוי בהם ובכל אחד מהם, ובאופן הכלול בחיבור זה בפרק מ"א ובפרק מ"ו, בחלק הנוגע לאותם חשבונאים; תוך הדפסת לוחות שיהיו בעלי נוסח אחיד, כלומר בנוגע להערכת המעות, כפי שאכן צריכה להיות בשל הסדר האמור.

פרק ט"ו

שיבוטלו טעויות רבות המתרחשות מדי יום לרעת כולם.

מכך יצמח גם היתרון הבא: שהמטבעות, הן מזהב והן מכסף, יוסדרו מעתה והלאה באופן כזה שכל אחד יוכל לזהותם בקלות ללא כל תרמית. ולא יקרה שמישהו יבקש להוציא מטבעות מגולחים (tose) או קלים; שכן מי שאמור לקבלם, בזכרו כי עליו לשלם לפי משקל הטוהר, לא ירצה לקבלם ולא יהיה לו כדאי הדבר – הן בשל הערכת הערך החדשה והממשית של המטבעות שכבר יוצרו, והן בשל הסימנים וההערות על הערך, הסגסוגת והמשקל שיוטבעו על אלו שיוצרו מחדש, כפי שמופיע בפרק כ"ב. ומכיוון שאמרת לעיל כי מי שיוצר לייצר או לייצר מחדש מטבעות יצטרך לשלם את שכר הייצור; ואף שדבר זה אולי ייראה מזרז לרבים שאינם יודעים את התכלית הטובה של מעשה זה – שכן מעולם לא נשמע ולא נמצא שהיה נהוג בזמן שלטון הרומאים ותחת קיסרותם לנכות את עלויות הייצור מגוף המטבעות, ככל הידוע לי, אלא רק שנים רבות לאחר מכן, כאשר הונהג ניכוי זה מתוך המצאה שהובנה שלא כהלכה; ומאחר שעדיין נראה לי דבר ראוי שכל אדם ישולם על עמלו בדין; אני אומר שלאחר ששקלתי פעמים רבות וחקרתי בשקידה רבה אם נמצא בעולם דבר שהוא כללי יותר, בניהול הסחורות ובחוזים רבים אחרים הנערכים בדרכים שונות על ידי בני האדם, מאשר הזהב והכסף המוטבעים למטבעות, וכן אם יש דבר מעובד שנסחר באופן כה קבוע וללא כל ספק יחד עם ערך עבודת הייצור שבו כפי שנעשה ונהוג במעות – לא יכולתי מעולם למצוא דבר כזה. אך אני מוצא בהחלט שכל שאר הדברים והעבודות, הן מזהב וכסף והן מכל סוג אחר של מתכות או חומרים אחרים המעובדים (בהיותם דברים פרטיים ולא כלליים ביחס לניהול הזהב והכסף המוטבעים), נסחרים לעיתים כשהם כוללים את ערכי או מחירי הייצור שלהם ולעיתים לא, לפי ההסכמים בין הצדדים; אך הם אינם נסחרים לתמיד כשהם כוללים את עלות הייצור בוודאות ובקביעות כפי שנעשה ונהוג במטבעות. ומכיוון שאותם זהב וכסף מוטבעים למטבעות (כפי שאמרת) לשימוש כללי ועולמי, באשר למהותם העיקרית והסופית, הרי שהטיפול בהם חייב להיות כזה שהם יישארו לתמיד בערכם הנכון לשימוש הציבורי, ולא שהם יושחתו ויונתנו ממחוז למחוז ומעיר לעיר כפי שנעשה עד כה. וכדי להוכיח אמת זו בנוגע לעלויות הייצור, כלומר שאין לנכות מגוף העבודות העשויות מתכות, אביא כעת דוגמה זו של סוג מתכת אחד, מעבר לאחרים המתוארים בפרק כ"ט. אם אדם ירצה לייצר צלחות או עבודות דומות אחרות מבדיל, ידוע שעליו לקנות את הבדיל (אם אין לו משלו) ואז לשלם את שכר העבודה לאומן

שייצרו; שכר זה לא ינוכה מאותו בדיל מעובד, אלא ישולם על ידי מי שהזמין את העבודה. כך יהיה גם למי שיניח זהב או כסף במטבעה כדי להטביעם; שכן הוא ישלם את עלויות הייצור מהונו שלו, בין אם בזהב או כסף שנותרו למנהל המטבעה בעת החלוקה והייצור, בין אם מאותן מעות שהוצאו מהמטבעה או מאחרות, או מסחורות אחרות, כפי שיוסכם ביניהם. ועל כן כל אדם ישאף לייצר מטבעות בעלי טוהר גבוה יותר כדי להוציא פחות על ייצורם, והם יהיו גם קלים ונוחים יותר לנשיאה בדרכים. מעבר לכך, לא יהיה צורך להחליפם כמעט מדי עשרת-אלפים או חמישה-עשר אלף צעדים, כפי שנהוג לעשות בימינו, בנזק לא מבוטל לאלו אשר בשל השמות או הכינויים השונים של המטבעות נאלצים להחליף את כספם לסוגי מטבעות אחרים; כשקורה גם לעיתים קרובות שהמטבעות שהם מחליפים טובים יותר מאלו שהם מקבלים בתמורה, כפי שגלוי לכל אלו שעורכים את מסעותיהם בערים ובמדינות שונות.

פרק ט"ז

ארבעה אי-סדרים מופרזים אשר יבוא להם מזור.

אני מאמין כי לאחר שיוערכו או יתוקנו המטבעות שכבר נטבעו, רבים מהם יושחתו וייתכנו במרוצת הזמן – חלקם כדי לייצר מהם אחרים, כפי שנאמר בפרק מ"ב, וחלקם לצורכי אומנות הצורפות, כפי שמתואר בפרק מ"א; וזאת בשל השברים (חלקי המספר) המשתלמים שיימצאו בהם בשל רמות הטוהר, המשקלים והערכים המגוונים שלהם. שכן השבר של כל מטבע, אשר לא יגיע לערך של "קוואטרינו" אחד, לא יוכנס להערכה מהסיבות המובאות בפרק מ"א. דבר זה נובע מכך שחלק מהמטבעות בעבר, וחלקם גם כיום, מיוצרים במטבעות לפי רמות טוהר או סגסוגת של 11 אונקיות ו-18 דנרי לליברה, או 11 ו-12, 11 ו-10, 11 ו-8, 11 ו-4, 11 ו-3, 11 ו-2, 10 ו-17, 10 ו-10, 9 ו-20, 8 ו-20, 7 ו-4, 5 ו-22, 3 ו-22, 2 ו-22, 1 ו-4, 22 דנרי וכדומה; ומופקים תחת סגסוגות כה שבורות מטבעות מסוגים שונים שערכיהם כוללים את עלות הייצור; על כן ברובם התערבו, ויתערבו בהכרח, שברים רבים.

אמת הדבר שבאמצעות שמירה על הצעות חיבור זה, יבוטלו ארבעה כשלים מזיקים מאוד. הראשון הוא שלא ייגרע עוד שכר ייצור כלשהו מגוף הזהב והכסף המוטבעים, כפי שנגרע זה שנים רבות ועד עתה. השני הוא השוני והגיוון בסגסוגות או ברמות הטוהר הנהוגים ממדינה למדינה; שכן הזהב והכסף יחולקו בדיוק ובפרופורציות הראויות בעת טביעת המטבעות, כלומר לפי הכלל הנ"ל שחלק אחד של זהב טהור במשקל שווה לשתיים-עשרה חלקים של כסף משובח, ותחת הערכים שנזכרו, שיישמרו לתמיד כצודקים וקבועים; ועל כן לא ייווצרו לעולם שברים בסגסוגות אלו, בהיותן מבוססות על יסוד ממשי ומספרים פרופורציונליים ביותר, כפי שניתן לראות בלוחות. השלישי הוא אי-הסדר של המשקלים המשתנים והמחירים הבלתי יציבים הנהוגים עבור מתכות יקרות אלו ממחוז למחוז ואף מעיר לעיר. הרביעי הוא השפה השונה במקומות שונים, כגון אלו המדברים ב"מטבע ארוך" ואלו ב"קצר", או בדרכים אחרות. בשל אי-סדרים אלו קורה, ולא יוכל לקרות לעולם, שלא ניתן לערוך חשבון צודק בענייני המטבע; על כן הצדדים לחוזה אינם יודעים פעמים רבות אם הם משלמים או מקבלים את המגיע להם בזהב ובכסף.

פרק י"ז

אודות הבודקים (Assaggiatori).

אף שכבר תיארתי בחלקו את האופן שיש לנהוג בו במטבעות, מכל מקום בנוגע לבדיקות (סאג'י) אומר בקצרה: כשם שבעבר ועד כה נמצאו לעיתים הבדלים והתגלעו מחלוקות בין העוסקים במקצוע זה בנוגע לסגסוגות המטבעות של ערים מסוימות, הרי שדבר זה לא יתרחש עוד בשל הסימונים שיוטבעו בנאמנות על המטבעות. עם זאת, עליהם להקפיד לבצען כך שיהיו מעובדות היטב ויבשות מלחות עודפת, הן בכל סוגי המטבעות והן בכל זהב וכסף אחר שיידרשו לבדוק.

פרק י"ח

כלל שבאמצעותו ניתן יהיה לדעת כמה זהב וכסף מקבל מי שנוטל מעות.

על סמך הדברים הנ"ל יש לציין כי מי שבידו ליברה אחת של מטבעות בדרגת טוהר של 11 אונקיות – אף אם יהיו בעלי ערכים שונים ממטבע למטבע, כלומר של 12 לירות, 6, 3, 2 או לירה אחת לכל אחד – יהיו בידו אחת-עשרה אונקיות של כסף משובח, שכן כולם יהיו באותה דרגת טוהר; ומי שבידו ליברה אחת של "ססיני" (sesini) או "קוואטריני" (quattrini), שכולם בדרגת טוהר של שתי אונקיות, יהיו בידו בהתאמה שתי אונקיות של כסף משובח. והוא הדין לגבי שאר סוגי המטבעות בערכים שונים, המחולקים ומיוצרים תחת אותה דרגת טוהר: וזאת ניתן לדעת משום שיוטבעו עליהם הסימונים המפורטים בפרק כ"ב.

ניתן לדעת זאת גם בדרך אחרת; כלומר, אם יתקבלו מטבעות מרמות טוהר שונות, ויספרו אותם כשהם מעורבים וימירו אותם ללירות, ואז יחלקו את הסכום במספר 6, תתקבל אותה תוצאה. כפי שלדוגמה, מי שיקבל 300 לירות, ובעת החישוב יחלקן במספר 6, ימצא כי יש בהן 50 אונקיות של כסף משובח; ובדומה לכך מי שיקבל 600 לירות, בחלוקתן במספר 6, ימצא בהן 100 אונקיות של הכסף האמור, וב-1200 לירות יהיו 200 אונקיות; וכך יצא בכל סכום או כמות של לירות, גדולה קטנה. הסיבה היא שבכל סכום של שש לירות תימצא אונקיה אחת מדויקת של כסף מזוקק, כפי שמוצג בלוחות.

באופן דומה, מי שבידו ליברה אחת של דוקאטים, יהיו בה 12 אונקיות של זהב טהור; ומי שבידו ליברה אחת של סקודו בערך של 8, 7 או 6 לירות האחד, בין אם הם מופרדים לפי סוג ובין אם מעורבים, יהיו בהם אחת-עשרה אונקיות של הזהב האמור; וכך בליברה אחת של "ביזילאקי" (bisilachi) יהיו שמונה אונקיות מהזהב הנ"ל, וכפי שמופיע בלוחות. ומי שירצה לדעת זאת בדרך אחרת, יוכל להמיר את הדוקאטים, הסקודו או הביזילאקי האמורים – מופרדים או מעורבים – ללירות, ואז לחלקן במספר 72; כמספר הפעמים שהמספר ייכנס בתוצאה, כך יהיו בהן אונקיות של זהב טהור.

ומה שנאמר על אלו, יתקיים גם במטבעות הזהב והכסף שנטבעו עד כה; שכן מתוך הערכת הערך הכללית שתיערך על ידי החשבונאים לגבי ערכם הצודק, לפי הכמות המדויקת של הטהור והמשובח שיימצא בהם, ייודע אותו הדבר כאילו נטבעו מחדש לפי סדרים אלו.

ואם ירצו לדעת כמה משובח יש במטבע כסף בודד, אחד אחד מאלו שיוצרו מחדש או מאלו הקיימים שיוערכו, ניתן לדעת זאת בקלות מערכם באופן הבא: אם המטבע שווה חמישה סולדי, יימצא בו דנארו אחד של כסף משובח; ואם יהיה שווה שלושה סולדי, יהיו בו $\frac{2}{5}$ 14 גרנים של הכסף האמור; ואם יהיה שווה 3 דנרי, יהיה בו $\frac{1}{5}$ 1 גרנים של הכסף הנ"ל; ואם יהיה שווה $\frac{1}{2}$ 1 דנארו, יהיו בו $\frac{3}{5}$ 5 גרן מהכסף הזה; ואם יהיה שווה שלוש לירות, יהיו בו 12 דנרי במשקל של כסף משובח; והוא הדין בשאר המטבעות בערכים גדולים או קטנים יותר. שכן ממשקל הטהור שלהם ייגזרו גם הערכים היחסיים והנתונים שלהם, שבאמצעותם ניתן לדעת את כל זאת, ובמשקלים וערכים אלו נדון לפרטי פרטים בלוחות בפרק כ"א ובפרק ל"ג. אמת היא שערך השבר שיהיה במטבעות המוערכים, כלומר פחות מ"קוואטרינו" אחד של אותו שבר, לא יוזכר בחישוב הטהור, שכן הוא כמעט בלתי ניתן לציין או להערכה מהסיבות המפורטות בפרק מ"א.

כעת, מאחר שנראה לי שדנתי די הצורך בעניין המוצע, ברצוני לגשת לצד המעשי ולהציג את הלוחות הבאים: תחילה זה של הזהב והכסף יחד, כדי להראות את הצורה האמיתית והפרופורציה הממשית של חלק אחד זהב במשקל כנגד שתיים-עשרה כסף, ושתיים-עשרה כסף כנגד חלק אחד זהב, עם הערכים התואמים שלהם, כדי שניתן יהיה לייצר את מטבעות הזהב בערכם הראוי והצודק. השני יהיה לוח מטבעות הכסף, בהתאמה לאלו של הזהב; כדי שבאמצעות סדרים אלו, הן בנתינה והן בקבלה, יקבל כל אדם בכל סוג מטבע את ההתאמה הצודקת של הערכים, של הטהור ושל המשובח; ומתוך סדרים אלו ייודעו טעויות רבות הנטויות להתרחש בביצוע תשלומים במטבעות המיוצרים תחת סדרים שונים ומגוונים.

פרק י"ט

חמישה לוחות (Tariffe), המפרטים את האופן והכלל שיש לנקוט בייצור מטבעות זהב המותאמים ליחס עם הכסף.

| משקל של כל אחד | מספרם | משקלם | דרגת טוהר | כמה זהב טהור יש בהם | ערך אונקיה אחת | ערך כל
 הזהב | הטהור שבכל אחד | ערכו של כל אחד | ערך כולם | * | כמה שווה האונקיה | ערך כל הכסף |
 | --- | --- | --- | --- | --- | --- | --- | --- | --- | --- |
 | **דוקאטים מזהב טהור ומזוקק** | 96 | 1 ליב' 0 אונ' | 24 דנ' | 12 אונ' 0 דנ' | 72 ליר' | 864 ליר' | 3 דנ' 0
 גר' | 9 ליר' | 864 ליר' | 144 אונ' | 6 ליר' | 864 ליר' |
 | כל אחד ישקול 3 דנארי. | 48 | 0 ליב' 6 אונ' | 24 דנ' | 6 אונ' 0 דנ' | 72 ליר' | 432 ליר' | 3 דנ' 0 גר' | 9
 ליר' | 432 ליר' | 72 אונ' | 6 ליר' | 432 ליר' |
 | 24 | 0 ליב' 3 אונ' | 24 דנ' | 3 אונ' 0 דנ' | 72 ליר' | 216 ליר' | 3 דנ' 0 גר' | 9 ליר' | 216 ליר' | 36 אונ' |
 6 ליר' | 216 ליר' |
 | 16 | 0 ליב' 2 אונ' | 24 דנ' | 2 אונ' 0 דנ' | 72 ליר' | 144 ליר' | 3 דנ' 0 גר' | 9 ליר' | 144 ליר' | 24 אונ' |
 6 ליר' | 144 ליר' |
 | 8 | 0 ליב' 1 אונ' | 24 דנ' | 1 אונ' 0 דנ' | 72 ליר' | 72 ליר' | 3 דנ' 0 גר' | 9 ליר' | 72 ליר' | 12 אונ' | 6
 ליר' | 72 ליר' |
 | **סקודו בדרגת טוהר 22 דנארי** | 99 | 1 ליב' 0 אונ' | 22 דנ' | 11 אונ' 0 דנ' | 72 ליר' | 792 ליר' | 2 דנ'
 16 גר' | 8 ליר' | 792 ליר' | 132 אונ' | 6 ליר' | 792 ליר' |
 | לאונקיה, כלומר לכל אונקיה או | 49-1/2 | 0 ליב' 6 אונ' | 22 דנ' | 5 אונ' 12 דנ' | 72 ליר' | 396 ליר' | 2 דנ'
 16 גר' | 8 ליר' | 396 ליר' | 66 אונ' | 6 ליר' | 396 ליר' |
 | ליברה 11 חלקי זהב ואחד | 24-3/4 | 0 ליב' 3 אונ' | 22 דנ' | 2 אונ' 18 דנ' | 72 ליר' | 198 ליר' | 2 דנ' 16
 גר' | 8 ליר' | 198 ליר' | 33 אונ' | 6 ליר' | 198 ליר' |
 | כסף או נחושת; כל אחד | 16-1/2 | 0 ליב' 2 אונ' | 22 דנ' | 1 אונ' 20 דנ' | 72 ליר' | 132 ליר' | 2 דנ' 16 גר'
 8 ליר' | 132 ליר' | 22 אונ' | 6 ליר' | 132 ליר' |
 | ישקול 2 דנ', גר'. | 8-1/4 | 0 ליב' 1 אונ' | 22 דנ' | 0 אונ' 22 דנ' | 72 ליר' | 66 ליר' | 2 דנ' 16 גר' | 8 ליר' |
 66 ליר' | 11 אונ' | 6 ליר' | 66 ליר' |
 | **סקודו דומים לאלו השוטפים** | 113-1/7 | 1 ליב' 0 אונ' | 22 דנ' | 11 אונ' 0 דנ' | 72 ליר' | 792 ליר' | 2
 דנ' 8 גר' | 7 ליר' | 792 ליר' | 132 אונ' | 6 ליר' | 792 ליר' |
 | בזמננו אלו, כלומר "של החבילה", | 56-4/7 | 0 ליב' 6 אונ' | 22 דנ' | 5 אונ' 12 דנ' | 72 ליר' | 396 ליר' | 2
 דנ' 8 גר' | 7 ליר' | 396 ליר' | 66 אונ' | 6 ליר' | 396 ליר' |
 | בדרגת הטהור הנ"ל; כל אחד ישקול | 28-2/7 | 0 ליב' 3 אונ' | 22 דנ' | 2 אונ' 18 דנ' | 72 ליר' | 198 ליר' |
 2 דנ' 8 גר' | 7 ליר' | 198 ליר' | 33 אונ' | 6 ליר' | 198 ליר' |
 | 2 דנ', גר'. | 18-6/7 | 0 ליב' 2 אונ' | 22 דנ' | 1 אונ' 20 דנ' | 72 ליר' | 132 ליר' | 2 דנ' 8 גר' | 7 ליר' |
 132 ליר' | 22 אונ' | 6 ליר' | 132 ליר' |
 | 9-3/7 | 0 ליב' 1 אונ' | 22 דנ' | 0 אונ' 22 דנ' | 72 ליר' | 66 ליר' | 2 דנ' 8 גר' | 7 ליר' | 66 ליר' | 11 אונ' |
 6 ליר' | 66 ליר' |
 | **סקודו באותה דרגת טוהר, אך** | 132 | 1 ליב' 0 אונ' | 22 דנ' | 11 אונ' 0 דנ' | 72 ליר' | 792 ליר' | 2 דנ'
 0 גר' | 6 ליר' | 792 ליר' | 132 אונ' | 6 ליר' | 792 ליר' |
 | **בעלי ערך נמוך יותר** | 66 | 0 ליב' 6 אונ' | 22 דנ' | 5 אונ' 12 דנ' | 72 ליר' | 396 ליר' |
 2 דנ' 0 גר' | 6 ליר' | 396 ליר' | 66 אונ' | 6 ליר' | 396 ליר' |
 | 2 דנ', גר'. | 33 | 0 ליב' 3 אונ' | 22 דנ' | 2 אונ' 18 דנ' | 72 ליר' | 198 ליר' | 2 דנ' 0 גר' | 6 ליר' | 198 ליר' |
 33 אונ' | 6 ליר' | 198 ליר' |
 | 22 | 0 ליב' 2 אונ' | 22 דנ' | 1 אונ' 20 דנ' | 72 ליר' | 132 ליר' | 2 דנ' 0 גר' | 6 ליר' | 132 ליר' | 22 אונ' |
 6 ליר' | 132 ליר' |
 | 11 | 0 ליב' 1 אונ' | 22 דנ' | 0 אונ' 22 דנ' | 72 ליר' | 66 ליר' | 2 דנ' 0 גר' | 6 ליר' | 66 ליר' | 11 אונ' | 6
 ליר' | 66 ליר' |
 | **ביזילאקי בדרגת טוהר 16 דנארי** | 144 | 1 ליב' 0 אונ' | 16 דנ' | 8 אונ' 0 דנ' | 72 ליר' | 576 ליר' | 1
 דנ' 8 גר' | 4 ליר' | 576 ליר' | 96 אונ' | 6 ליר' | 576 ליר' |
 | לאונקיה, כלומר לכל אונקיה או | 72 | 0 ליב' 6 אונ' | 16 דנ' | 4 אונ' 0 דנ' | 72 ליר' | 288 ליר' | 1 דנ' 8 גר'
 4 ליר' | 288 ליר' | 48 אונ' | 6 ליר' | 288 ליר' |

ליברה שמונה חלקי זהב וארבעה	36	0 ליב' 3 אונ'	16 דנ'	2 אונ' 0 דנ'	72 ליר'	144 ליר'	1 דנ' 8 גר'	4 ליר'	144 ליר'	24 אונ'	6 ליר'	144 ליר'
כסף או נחושת; כל אחד ישקול	24	0 ליב' 2 אונ'	16 דנ'	1 אונ' 8 דנ'	72 ליר'	96 ליר'	1 דנ' 8 גר'	4 ליר'	96 ליר'	16 אונ'	6 ליר'	96 ליר'
2 דנארי.	12	0 ליב' 1 אונ'	16 דנ'	0 אונ' 16 דנ'	72 ליר'	48 ליר'	1 דנ' 8 גר'	4 ליר'	48 ליר'	8 אונ'	6 ליר'	48 ליר'

* כמה כסף משובח נכנס בהתאמה.

פרק כ'

דיון על הלוחות האמורים, שבו מוצג גם הסדר שיש לנקוט כדי לערוך חשבונות צודקים של מטבעות זהב שכבר יוצרו, אשר יימצאו קלים או כבדים יותר במשקלם מאלו הכלולים בלוחות אלו.

באמצעות הלוחות הנ"ל ניתן לראות את הסדר והכלל האמיתי לפיו יש לייצר בכל המטבעות את מטבעות הזהב. ובאשר לאלו שנטבעו עד כה, אני אומר שכאשר הדוקאטים יימצאו בדרגת הטוהר ובמשקל הכלולים בלוחות אלו, לא יהיה צורך לעשות דבר; אך כאשר יימצאו קלים או כבדים יותר מסדר זה, יש לשלם ולקבלם בדרך זו: על כל גרן, הן של חסר והן של יתרה, ינוכו או יתווספו 2 סולדי ו-6 דנרי. ובדומה לכך על כל דנארו במשקל – שלוש לירות, ועל כל אונקיה – שבעים ושתיים לירות אימפריאליות. ניתן יהיה לסבול הערכה זו של 2 סולדי ו-6 דנרי לגרן גם בסקודו שיהיו קלים או כבדים יותר מאלו של 99 או 132 לליברה, וזאת עד לסכום של 12 גרנים; שכן 12 גרנים (של המטבע המעורב) הם רק 11 גרנים של זהב טהור, וזהו עניין של מה בכך מכדי לערוך הערכה אחרת עבור פחות מ-12 גרנים אלו. אך כאשר כמות החוסר או היתרה תגיע לסכום של 24 גרנים, הם מהווים רק 22 גרנים של זהב טהור, ובדומה לכך 24 דנארי במשקל הם 22 דנארי של זהב טהור; וכך בביזילאקי, ש-24 גרנים יהיו 16 גרנים מהזהב האמור, ו-24 דנארי יהיו רק 16 דנארי; ובאופן דומה ניתן לעשות בכל זהב אחר שכבר נטבע ברמות טוהר אחרות. ובכלל זה ניתן יהיה תמיד לערוך חשבונות צודקים של חוב וזכות בכל סוג של מטבעות זהב, שכן תמיד תינתן תשומת הלב לטהור שיימצא בהם, בין אם יותר ובין אם פחות, הן בסכומים קטנים והן בכמויות גדולות.

פרק כ"א

שבעה לוחות המראים את הסדר שיש לנקוט בייצור מטבעות כסף בשבע רמות טוהר, ללא שברים בסגסוגות ובחישובן.

הנטו והברוטו של כל סגסוגת	מס' מטבעות	משקל ברוטו	בדרגת טוהר או סגסוגת של	כל אחד שוקל ברוטו	בכל אחד יש משובח	שווי האחד באימפריאליות	שווי אונקיה משובחת	כולם יחד יהיו שווים
מטבעות שבהם נכנסים 12	6	1 ליב'	11 אונ' 12 דנ'	2 אונ' 0 דנ' 0 גר'	1 אונ' 22 דנ' 0 גר'	11		
ליר' 10 סול' 0 דנ'	6 ליר'	69 ליר'						
דנארי נחושת לכל ליברה.	12	1 ליב'	11 אונ' 12 דנ'	1 אונ' 0 דנ' 0 גר'	0 אונ' 23 דנ' 0 גר'	5		
ליר' 15 סול' 0 דנ'	6 ליר'	69 ליר'						
24	1 ליב'	11 אונ' 12 דנ'	0 אונ' 12 דנ' 0 גר'	2 ליר' 17 סול' 6 דנ'	6 ליר'			
69 ליר'								
120	1 ליב'	11 אונ' 12 דנ'	0 אונ' 2 דנ' גר'	0 אונ' 2 דנ' גר'	0 ליר' 11 סול' 6 דנ'	6 ליר'	69 ליר'	
240	1 ליב'	11 אונ' 12 דנ'	0 אונ' 1 דנ' גר'	0 אונ' 1 דנ' גר'	0 ליר' 5 סול' 9 דנ'	6 ליר'	69 ליר'	

| **מטבעות שבהם נכנסת** | 5-1/2 | 1 ליב | 11 אונ' 0 דנ' | 2 אונ' 4 דנ' גר' | 2 אונ' 0 דנ' 0 גר' | 12 ליר' |
 0 סול' 0 דנ' | 6 ליר' | 66 ליר' |
 | **אונקיות אחת נחושת לליברה.** | ** | 11 | 1 ליב' | 11 אונ' 0 דנ' | 1 אונ' 2 דנ' גר' | 1 אונ' 0 דנ' 0 גר' | 6 ליר' |
 0 סול' 0 דנ' | 6 ליר' | 66 ליר' |
 | | 22 | 1 ליב' | 11 אונ' 0 דנ' | 0 אונ' 13 דנ' גר' | 0 אונ' 12 דנ' 0 גר' | 3 ליר' 0 סול' 0 דנ' | 6 ליר' | 66 ליר' |
 | |
	33	1 ליב'	11 אונ' 0 דנ'	0 אונ' 8 דנ' גר'	0 אונ' 8 דנ' 0 גר'	2 ליר' 0 סול' 0 דנ'	6 ליר'	66 ליר'
	66	1 ליב'	11 אונ' 0 דנ'	0 אונ' 4 דנ' גר'	0 אונ' 4 דנ' 0 גר'	1 ליר' 0 סול' 0 דנ'	6 ליר'	66 ליר'
מטבעות שבהם נכנסות	12	1 ליב'	10 אונ' 0 דנ'	1 אונ' 0 דנ' 0 גר'	0 אונ' 20 דנ' 0 גר'	5 ליר'		
0 סול' 0 דנ'	6 ליר'	60 ליר'						
אונקיות נחושת לליברה.	**	24	1 ליב'	10 אונ' 0 דנ'	0 אונ' 12 דנ' 0 גר'	0 אונ' 10 דנ' 0 גר'	2 ליר'	
10 סול' 0 דנ'	6 ליר'	60 ליר'						
	60	1 ליב'	10 אונ' 0 דנ'	0 אונ' 4 דנ' גר'	0 אונ' 4 דנ' 0 גר'	1 ליר' 0 סול' 0 דנ'	6 ליר'	60 ליר'
	120	1 ליב'	10 אונ' 0 דנ'	0 אונ' 2 דנ' גר'	0 אונ' 2 דנ' 0 גר'	0 ליר' 10 סול' 0 דנ'	6 ליר'	60
ליר'								
	240	1 ליב'	10 אונ' 0 דנ'	0 אונ' 1 דנ' גר'	0 אונ' 1 דנ' 0 גר'	0 ליר' 5 סול' 0 דנ'	6 ליר'	60 ליר'
מטבעות שבהם נכנסות	16	1 ליב'	8 אונ' 0 דנ'	0 אונ' 18 דנ' 0 גר'	0 אונ' 12 דנ' 0 גר'	3 ליר'		
0 סול' 0 דנ'	6 ליר'	48 ליר'						
אונקיות נחושת לליברה.	**	24	1 ליב'	8 אונ' 0 דנ'	0 אונ' 12 דנ' 0 גר'	0 אונ' 8 דנ' 0 גר'	2 ליר' 0	
סול' 0 דנ'	6 ליר'	48 ליר'						
	48	1 ליב'	8 אונ' 0 דנ'	0 אונ' 6 דנ' 0 גר'	0 אונ' 4 דנ' 0 גר'	1 ליר' 0 סול' 0 דנ'	6 ליר'	48 ליר'
	96	1 ליב'	8 אונ' 0 דנ'	0 אונ' 3 דנ' 0 גר'	0 אונ' 2 דנ' 0 גר'	0 ליר' 10 סול' 0 דנ'	6 ליר'	48 ליר'
	192	1 ליב'	8 אונ' 0 דנ'	0 אונ' 1 דנ' 12 גר'	0 אונ' 1 דנ' 0 גר'	0 ליר' 5 סול' 0 דנ'	6 ליר'	48
ליר'								
מטבעות שבהם נכנסות	24	1 ליב'	6 אונ' 0 דנ'	0 אונ' 12 דנ' 0 גר'	0 אונ' 6 דנ' 0 גר'	1 ליר'		
10 סול' 0 דנ'	6 ליר'	36 ליר'						
אונקיות נחושת לליברה.	**	36	1 ליב'	6 אונ' 0 דנ'	0 אונ' 8 דנ' 0 גר'	0 אונ' 4 דנ' 0 גר'	1 ליר' 0	
סול' 0 דנ'	6 ליר'	36 ליר'						
	48	1 ליב'	6 אונ' 0 דנ'	0 אונ' 6 דנ' 0 גר'	0 אונ' 3 דנ' 0 גר'	0 ליר' 15 סול' 0 דנ'	6 ליר'	36 ליר'
	72	1 ליב'	6 אונ' 0 דנ'	0 אונ' 4 דנ' 0 גר'	0 אונ' 2 דנ' 0 גר'	0 ליר' 10 סול' 0 דנ'	6 ליר'	36 ליר'
	144	1 ליב'	6 אונ' 0 דנ'	0 אונ' 2 דנ' 0 גר'	0 אונ' 1 דנ' 0 גר'	0 ליר' 5 סול' 0 דנ'	6 ליר'	36 ליר'
מטבעות שבהם נכנסות	120	1 ליב'	4 אונ' 0 דנ'	0 אונ' 2 דנ' גר'	0 אונ' 0 דנ' גר'	0 ליר' 4		
סול' 0 דנ'	6 ליר'	24 ליר'						
אונקיות נחושת לליברה.	**	160	1 ליב'	4 אונ' 0 דנ'	0 אונ' 1 דנ' גר'	0 אונ' 0 דנ' גר'	3 ליר'	
סול' 0 דנ'	6 ליר'	24 ליר'						
	240	1 ליב'	4 אונ' 0 דנ'	0 אונ' 1 דנ' גר'	0 אונ' 0 דנ' גר'	0 ליר' 2 סול' 0 דנ'	6 ליר'	24 ליר'
	320	1 ליב'	4 אונ' 0 דנ'	0 אונ' 0 דנ' גר'	0 אונ' 0 דנ' גר'	0 ליר' 1 סול' 6 דנ'	6 ליר'	24 ליר'
	480	1 ליב'	4 אונ' 0 דנ'	0 אונ' 0 דנ' גר'	0 אונ' 0 דנ' גר'	0 ליר' 1 סול' 0 דנ'	6 ליר'	24 ליר'
מטבעות שבהם נכנסות	480	1 ליב'	2 אונ' 0 דנ'	0 אונ' 0 דנ' גר'	0 אונ' 0 דנ' גר'	0 ליר' 0		
סול' 6 דנ'	6 ליר'	12 ליר'						
אונקיות נחושת לליברה.	**	960	1 ליב'	2 אונ' 0 דנ'	0 אונ' 0 דנ' גר'	0 אונ' 0 דנ' גר'	0 ליר' 0	
סול' 3 דנ'	6 ליר'	12 ליר'						
	1920	1 ליב'	2 אונ' 0 דנ'	0 אונ' 0 דנ' גר'	0 אונ' 0 דנ' גר'	0 ליר' 0 סול' דנ'	6 ליר'	12 ליר'

--

סדר התווים או הסימונים שיש להטביע על המטבעות, הן מזהב והן מכסף.

את הסימונים הבאים יש להטביע בעיקר על המטבעות החדשים שייצרו, הן מזהב והן מכסף – בין אם בהיקף, בין אם במרכז בטור, או בכל מקום שייראה מתאים ביותר – בתווים של אותיות או מספרים, עם נקודותיהם, ובסדר ובאופן כזה שיוכלו להיות מובנים בקלות על ידי כל אדם. והסדר הוא כזה:

הסימון הראשון מראה את הערך האמיתי והממשי של המטבע.

הסימון השני מצהיר על הסגסוגת או דרגת הטוהר של אותו מטבע.

הסימון השלישי מפרט כמה מטבעות מאותו סוג נכנסים במספרם בליברה אחת.

הסימון הרביעי מציין שהמטבעות שנעשו תחת המספר הקודם חייבים להיות ליברה אחת מדויקת, וכאשר לא יהיו כאלו, יש לשמור על האמור בפרק כ"ח.

על מטבעות הזהב יוטבעו הסימונים הבאים:

9 לירות | בטוהר 24 דנארי | מספר 96 | 1 ליברה

8 לירות | בטוהר 22 דנארי | מספר 99 | 1 ליברה

7 לירות | בטוהר 22 דנארי | מספר $113\frac{1}{7}$ | 1 ליברה

6 לירות | בטוהר 22 דנארי | מספר 132 | 1 ליברה

4 לירות | בטוהר 16 דנארי | מספר 144 | 1 ליברה

על מטבעות הכסף יוטבעו הסימונים הבאים:

$\frac{1}{2}$ \$57 סולדי | סגסוגת $\frac{1}{2}$ \$11 | מספר 24 | 1 ליברה

60 סולדי | סגסוגת 11 | מספר 22 | 1 ליברה

20 סולדי | סגסוגת 10 | מספר 60 | 1 ליברה

20 סולדי | סגסוגת 8 | מספר 48 | 1 ליברה

15 סולדי | סגסוגת 6 | מספר 48 | 1 ליברה

2 סולדי | סגסוגת 4 | מספר 240 | 1 ליברה

6 סולדי | סגסוגת 2 | מספר 480 | 1 ליברה

3 סולדי | סגסוגת 2 | מספר 960 | 1 ליברה

$\frac{1}{2}$ \$1 סולדי | סגסוגת 2 | מספר 1920 | 1 ליברה

הצבתי בטבלה זו את הסימונים הראשונים של חמשת לוחות מטבעות הזהב ואת אלו האמצעיים של שבעת לוחות מטבעות הכסף, כדי שבאמצעות דוגמה זו ניתן יהיה לעשות כן גם בשאר המטבעות המתוארים בלוחות אלו, וכן בכל סוג אחר של מטבעות בעלי דרגת טוהר, משקל וערך גדולים או קטנים יותר מאלו הכלולים בלוחות, אם מישהו יחפוץ לייצרם בדומה להם; וכן על אלו הכלולים בהמשך פרק זה. ואף שתיארתי בנוגע

לזהב רק שלוש דרגות טוהר (24, 22 ו-16), לא עשיתי זאת כדי לקבוע שאין לייצר בדרגות טוהר אחרות, כגון מ-16 עד 22 (כלומר 18 ו-20) באופן פרופורציונלי, ואף 23; אך לא כפי שנעשה בעבר, כלומר $\$22 \frac{1}{2}$ בדוקאטים שנעשו בטוהר של $\$23 \frac{1}{2}$ ו- $\$22 \frac{1}{4}$ וכדומה בסקודו של ערים מסוימות, ובדומה לכך בלתי הולמים ומיותרים הגורמים לאי-סדר גדול בחישוב הטוהר שלהם. ואם ירצו לייצר מטבעות בדרגות טוהר אחרות מאלו המתוארות בלוחות, ניתן לייצרן כאמור בטוהר של 23 דנארי מדויקים, או 18 ו-20, אך לא בהכרח בשתי האחרונות, שכן סקודו בדרגות כאלו אינם בשימוש ויהיה קשה לזהותם; אך ניתן יהיה לכנות את אלו של 23 דנארי בשם "דוקאטים צרים" או בשם אחר. יהיה זה ראוי שדוקאטים אלו יוטבעו עם סמלים (imprese) שונים כדי להבדילם מהאחרים, ויהיו שונים גם במשקלם; כך למשל, בחלוקתם ייכנסו 69 מטבעות בליברה, וערכו של כל אחד יהיה 12 לירות אימפריאליות, כך שכולם יחד יסתכמו ב-828 לירות; וזאת בהתאמה ל-138 אונקיות של כסף משובח, שבמחיר של 6 לירות לאונקיה נותנות את אותו סכום של 828 לירות. ניתן יהיה לייצר באופן סביר מטבעות זהב או "דובלות" מסוגים שונים, כגון כאלו השווים שני דוקאטים או סקודו, חמישה או עשרה האחד, וכן בעלי ערך רב או פחות יותר כחצי דוקאט, חצי סקודו ורבע; ובלבד שיוטבעו עליהם הסימונים הנ"ל של הערך, הטוהר ומספר המטבעות בליברה. יש לשים לב שהסימונים בדובלות אלו צריכים להיות מוטבעים לפי הסדר הבא: למשל, אם הדובלות יהיו של חמישה סקודו האחת, בערך של 6 לירות לסקודו, סימוניהן יהיו: 30, 22, $\frac{12}{30}$ (או בשבר $\frac{2}{5}$), שפירושו שתי חמישיות של דובלה, כלומר שני סקודו). אם הדובלות יהיו של חמישה סקודו בערך של 7 לירות לסקודו, הסימונים יהיו: 35, 22, $\frac{22}{35}$ (כאשר השבר מצוין 22 חלקים מתוך 35 של דובלה כזו, כלומר שלושה סקודו ושביעית הסקודו). אם הדובלות יהיו של חמישה סקודו בערך של 8 לירות לסקודו: 40, 22, $\frac{32}{40}$ (או $\frac{4}{5}$), שפירושו ארבע חמישיות הדובלה, כלומר ארבעה סקודו). ואם יהיו דובלות של חמישה דוקאטים בערך של 9 לירות לדוקאט: 45, 24, $\frac{9}{45}$ (או $\frac{1}{5}$), שפירושו חמישית הדובלה, כלומר דוקאט אחד). ובדומה לדוגמאות אלו יש לנהוג בכל סוג אחר של דובלות או מטבעות זהב, במשקלים ובערכים שונים.

וכדי להקל על כולם את הסדר המוצע, הצבתי כאן איור של שני סוגי מטבעות, אחד מזהב ואחד מכסף, עם הסימונים רשומים במקומות שבהם, למיטב שיפוט, עליהם להיות.

[איור: מטבע זהב]

[איור: מטבע כסף]

זה של הזהב יהיה שווה 7 לירות אימפריאליות: בטוהר 22 דנארי, ייכנסו $\$113 \frac{1}{7}$ יחידות בליברה. זה של הכסף יהיה שווה 35 סולדי אימפריאליים: בסגסוגת $\$10 \frac{1}{2}$, ייכנסו 36 יחידות בליברה.

כעת, כדי להראות עד כמה חשוב להטביע על המטבעות מכל סוג את כל ארבעת הסימונים הנ"ל, או לפחות שלושה מהם בסדר האמור, אומר כי מאחר שאבותינו בחרו בזהב ובכסף כדברים המתאימים ביותר לייצור מעות המשמשות כמתווכות בחוזים בין כל העמים בעולם, ניתנה להם גם התובנה (ניתן לומר מאלוהים) להשתמש במספרים ובחשבון האריתמטי; כדי שבאמצעותם ניתן יהיה לבצע את חלוקת המתכות היקרות הללו בהתאמה צודקת של משקלים וערכים, כך ש"הרווח" ו"ההוצאה" ייעשו בשלמות. אך כיוון שדעותיהם של בני האדם בעניין נשגב זה היו שונות תמיד, והסדרים שנקבעו לא תאמו ממדינה למדינה, ענייני המעות התנהלו תמיד בחוסר פרופורציה כללי. הטבעת שלושת הסימונים תהיה אחד הגורמים העיקריים להנצחת סדר עולמי אחיד בעניין המטבעות בכל המקומות. ואם יש מי שסבור שיש להטביע רק את סימוני הסגסוגת והמשקל, אומר כי בכך לא ייוודע הדבר הגלוי ביותר של המטבע, שהוא ערכו; ומי שיטביע רק את הערך, לא יחשוף את מהותו הפנימית (האינטרינזית) של המטבע, שהיא כמות הטוהר במשקל ומספר המטבעות בליברה, הכולל בתוכו את הטוהר ואת המתכת הזולה (הברוטו). מסיבות אלו חובה להטביע את שלושת הסימונים על המטבעות החדשים במקום שיאפשר זאת, כדי שיוכרו ויובנו על ידי הכל כראוי. ובאשר למטבעות הקטנים (minute), ניתן לנהוג לפי הסדר המתואר בפרק הבא.

ואף שהזהב, הכסף והערכים הם שלושה דברים שונים, עליהם להוות גוף אחד; ובגוף זה, בכל הנוגע להערכת המטבעות, אין להכניס בשום אופן את עלויות הייצור. בעלויות הייצור יש לכלול את שולי הסטייה (rimedio) ואת הנחווה המלווה את הכסף ולעיתים את הזהב ביצירת הסגסוגות השונות; שכן עלויות אלו אינן יכולות להתיישב לפי ההיגיון האריתמטי עם החלוקה הפרופורציונלית של הערכים במטבעות מסוגים שונים, ובמיוחד במטבעות בעלי סגסוגת וערך נמוכים, כפי שניתן לראות בטבלה בפרק ל"ז ובפרק מ"ב. וכל מה שנאמר על ייצור מטבעות חדשים – קרי, אי-הכללת עלויות הייצור בערכם – תקף גם לגבי עריכת ההערכה הכללית (tassa universale) של כל המטבעות שנטבעו עד כה, תוך שמירה על הסדר המוצג בפרק מ"א.

פרק כ"ג

דיון בפרטים מסוימים של הסימונים.

ברצוני להבהיר לנסיכים את התועלת שתצמח מהטבעת הסימונים הללו. אני סמוך ובטוח שלא יהיה אדם, מכל מעמד שהוא, שיתנגד להטבעה זו על מטבעות הזהב והכסף בעתיד, שכן זהו דבר נחוץ, בעל חשיבות עליונה ומועיל ביותר לענייני המעות, וכן הוא מתיישב עם ההיגיון. אמת היא שהנסיכים יוכלו לוותר על הסימון האחרון (המספר 1 המציין ליברה אחת), שכן הוא יובן מאליו מהסימון השלישי המפרט כמה מטבעות נכנסים בליברה. ראוי שהנסיכים המטביעים מטבעות לפי סדר זה יטביעו עליהם (כנהוג) את דיוקנותיהם או סמליהם עם שמותיהם ביופי הרב ביותר האפשרי, כדי שייזכרו כמדליות של הקיסרים הקדמונים. יש להקפיד שכל שמשותנים הסגסוגת, המשקל או הערך, ישונו גם הסמלים או הסימנים האחרים על כל סוג מטבע, כדי שאלו שאינם בקיאים במטבעות (מקומיים או זרים) לא יחליפו בטעות מטבעות בעלי ערך נמוך באלו בעלי ערך גבוה.

ואף שבלוח הכסף ציינתי שהמטבעות המכונים "משובחים" ייעשו בסגסוגת של 11 אונקיות ו-12 דנארי, ניתן לייצרם גם בסגסוגת של 11 אונקיות ו-8 דנארי, או 11 ו-16; תחת סגסוגת אלו ייעשו מטבעות בערך של 10 סולדי, 20, 40, 60, 120 ואף יותר, ללא שברים בחישוב הטוהר. כיוון שסימוני הסגסוגות הללו יורכבו משניים (אונקיות ודנארי), יש לראות בהם גוף אחד; והוא הדין בסימוני המשקל (מספר היחידות בליברה), כאשר יידרש לציין שבר כמו רבע מטבע או חצי מטבע נוסף לליברה, כפי שקורה בסקודו של $\frac{1}{7} \times 113$ ליחידה; וזאת כדי שניתן יהיה לשקול כל סוג מטבע בדיוק ליברה אחר ליברה בכל מקום. אך לגבי שאר הסגסוגות בלוח, דעתי היא שאין לייצר מטבעות עם שברים כאלו בדרגת הטוהר אלא אם הדבר הכרחי, למעט במטבעות מעל 10 אונקיות טוהר או מתחת ל-3 אונקיות, שבהם ניתן להשתמש בחצאי סגסוגות; זאת משום שבחלוקת מטבעות אלו לא ייווצרו שברים בכמות הטוהר או בערכים התואמים לה.

לגבי המטבעות הקטנים שבהם לא ניתן להטביע את כל הסימונים בבירור, יוכלו הנסיכים להסתפק בהטבעת ערך המטבע והסגסוגת בלבד, או לפחות הסגסוגת, שכן ממנה ניתן להסיק את הערך באמצעות המשקל. אם המטבעות בערכים הנמוכים ביותר (כמו סולדי מסגסוגת 4) ייראו קטנים מדי בצורתם, ניתן לייצרם מסגסוגת דלה יותר (3 אונקיות או 2 אונקיות) כדי שיקבלו נפח וגודל מובחנים יותר, לפי החלטת הממונים על המטבעה.

פרק כ"ד

אזהרות נחוצות בנוגע לייצור המטבעות.

יש לציין כי בשמירה על סדרים אלו, המטבעות (זהב וכסף) ייוצרו פעם אחת בלבד ולא יוטבעו מחדש לעולם. הסיבה היא שמי שמזמין את הטביעה יצטרך לשלם על הייצור, על הנחושת ועל כל הוצאה אחרת, כדי שבמטבע עצמו יישאר הטוהר המדויק והפרופורציונלי התואם לסימונים המוטבעים עליו, ללא כל גריעה. יש להקפיד שכל סוג מטבע יתאים למספר היחידות בליברה (לפי ליברת בולוניה) ושדרגת הטוהר תהיה ממשית. בייצור יש להקפיד על דיוק בחלוקה, כך שלא ייכנסו יותר יחידות בליברה מהמספר המיועד, אלא עדיף מעט פחות, כדי שלא יימצא חסר בשום חלק.

פרק כ"ה

חזרה קצרה עם דוגמה על הנאמר.

אני מאמין כי באמצעות הלוחות הוכחתי את הצורה, הטוהר, המשקל והערך שיש לשמור עליהם בהמרת כסף וזהב למטבעות. למען הבהירות אביא דוגמה נוספת: אדם החייב 99 סקודו, השוקלים יחד ליברה אחת, בערך של 8 לירות האחד (סך הכל 792 לירות), ובהם 11 אונקיות של זהב טהור (72 לירות לאונקיה) – אם ישלם 132 אונקיות של כסף מזוקק מוטבע המוערך ב-6 לירות לאונקיה, הרי שאין כל הבדל בערך. ומה שנאמר על סקודו אלו תקף לכל שאר המטבעות בלוחות. יש כמובן לכבד הסכמים בין צדדים, שכן יהיו מי שיעדיפו זהב על כסף מטעמי נוחות נשיאה. בנקאים וחלפנים יוכלו להמשיך להחליף מטבעות מסוג אחד לאחר בעמלות המקובלות, אך כעת ייוודע בבירור מהו הטוהר הממשי המוחלף בין כסף לכסף, זהב לכסף או זהב לזהב.

פרק כ"ו

שבכל עיר ומדינה ניתן יהיה לחשב בזהב ובכסף טבוע, לפי לשונם.

אף שבמדינות שונות מטבעות הזהב מכונים בשמות שונים, כגון "דוקאטים", "כתרים", "צ'קינים", "סקודי", "ריינסי", "ביזילאקי" וכדומה, ובדומה לכך מטבעות הכסף, כגון "ריאלים", "רבעים", "מוצ'ניגי", "ביאנקי", "פאבולי", "ג'ולי", "באיוקי", "מרקטי", "קוואטריני" וכדומה – ואין בכינויים אלו אלא כדי לציין את המשקלים השונים של זהב טהור וכסף מזוקק שאמורים להימצא באמת במטבעות – הרי שדבר זה אינו מעלה ואינו מוריד. שכן, כינויים אלו יוכלו להישאר על כנם במטבעות, בתנאי שערכם יותאם למטבע הקיסרי (אימפריאלי), הן במטבעות החדשים שייעשו והן באלו שיוערכו; כלומר, הלירות לפי 20 סולדי האחת, הסולדי לפי 12 דנארי, והדנארי לפי שני באגאטיני. וכל זאת יש לקיים כדי שבחישוב התשלומים הם יימצאו תמיד מדויקים ותואמים, ושלא ייווצרו הפרשים בשל גיוון הערכים המקובלים הניתנים למטבעות, השונים מהערכים הקיסריים.

פרק כ"ז

טבלה המראה את ההתאמה בין המינוחים המקובלים (דוקאטים, סקודי, לירות, סולדי וכדומה) לבין ציון הזהב והכסף באונקיות או בליברות, כאשר הם טבועים.

למען הבהרת הדברים וכדי שכל אדם יוכל להבין זאת, הצבתי להלן טבלה זו, שבה מתוארים הראשים הראשונים של לוחות הזהב והכסף, עם הערכים התואמים שניתנו להם, כדי שבדומה להם ניתן יהיה לנהוג בשאר החלוקות המתוארות בלוחות אלו, ובכל חלוקה אחרת שתיעשה לפי סדרים אלו.

מטבעות זהב

—————+—————+—————+—————+—————

| מתוך | יוצא | זהב טהור

| לירות סולדי דנארי | מספר | לירות | אונקיות

—————+—————+—————+—————+—————

דוקאטים | 9 — — | 96 | 864 | 12

סקודי | 8 — — | 99 | 792 | 11

סקודי | 7 — — | 113-1/2 | 792 | 11

סקודי | 6 — — | 132 | 792 | 11

ביזילאקי | 4 — — | 144 | 576 | 8

מטבעות כסף

-----+-----+-----+-----+-----

| מתוך | יוצא | כסף טהור

| לירות סולדי דנארי | מספר | לירות | אונקיות

-----+-----+-----+-----+-----

מטבעות | 11 10 — | 6 | 69 | 11-1/2

| 12 — — | 5-1/2 | 66 | 11

| 5 — — | 12 | 60 | 10

| 3 — — | 16 | 48 | 8

| 10 1 — — | 24 | 36 | 6

| — 4 — | 120 | 24 | 4

| — — 6 | 480 | 12 | 2

| — — 3 | 960 | 12 | 2

| — — 1-1/2 | 1920 | 12 | 2

פרק כ"ח

הסדר שבו יש לנהוג הן בהוצאה והן בקבלה של זהב וכסף טבוע.

בהתאם למה שנאמר לעיל, שלא יהיה כל הבדל בין נקיבה בשמות דוקאטים, סקודי ולירות לבין ציון אונקיות וליברות של הזהב והכסף שהותקנו למטבעות וכי מדובר באותו הדבר, אביא דוגמאות אלו להבנה מעמיקה יותר. אדם החייב סכום כסף בזהב או בכסף וירצה לשלם לפי מספר המטבעות, יידרש לשלם גם לפי משקלם ובסדר זה: אם החייב צריך לתת 60 לירות, והוא משלם אותן במטבעות כסף בסגסוגת של 10 אונקיות, שמהן נכנסים 240 בליברה בערך של חמישה סולדי האחד לפי הלוחות, ובשקילתם הם אינם מגיעים לליברה מדויקת, הוא יהיה מחויב להוסיף מטבעות מאותו סוג עד שישלימו למשקל הליברה; ואין להסתכל על סכום החשבון בלירות, אלא רק לוודא שבכל תשלום ישנו המשקל הנכון של הטוהר, דהיינו 10 אונקיות כסף מזוקק השוות 60 לירות. וכך יש להבין לגבי כל סוג אחר של מטבעות כסף בעלי ערך וסגסוגת זהים. ובדומה לכך, אם אדם זכאי לכמות של סקודי, שמהם נכנסים 113-1/7 או מספר אחר בליברה, ובטוהר של 22 דנארי לפי הלוחות, על החייב לשלם את החוב בסקודי אחרים מאותו סוג וטוהר ולשקול אותם ליברה אחר ליברה; שכן בכל ליברה כזו יהיו 11 אונקיות זהב טהור. בסדרים אלו, כל התשלומים יהיו מלאים וצודקים. כך יש לנהוג גם בדוקאטים, שכן גם אותם יש לשקול ליברה אחר ליברה. ובאשר להוצאות קטנות (בסיטונאות), כיוון שלעיתים לא ניתן לשקול כל מטבע בנפרד, על כל אדם להיזהר שלא לקבל מטבעות שחוקים. מעבר לכך אני אומר, שאם מישהו ירצה להתיך מטבעות שנטבעו לפי סדרים אלו כדי ליצור דבר אחר, עליו להתיכם כמות שהם, מבלי לשקול ולבחור את הכבדים ולהוציא את הקלים. כאשר המטבעות ייצאו מדויקים ומבוקרים מהמטבעות, תקלות כאלו לא יתרחשו בקלות.

פרק כ"ט

שהסחורות ודברים אחרים יתמתנו במחיריהם בהתאם לערכים הצודקים שניתנו לזהב ולכסף המותקנים למטבעות; וכן מוצג הסדר שיש לנהוג בו במסחר במתכות יקרות אלו שאינן טבועות מול הטבועות, ובכך יתבטלו מחלוקות רבות.

כדי להוכיח שכל מה שאני מציע הוא אמת, אומר כי הזהב והכסף, כל עוד הם גולמיים ולא מעובדים, ואף לאחר שעובדו לכל סוג של יצירה (למעט תמיד המעות), הם סחורה ככל שאר החפצים הנקנים או נמכרים או הנסחרים בדרך אחרת. אך כאשר הם מותקנים למטבעות, לא ניתן עוד לכנותם "סחורה" בשום היגיון; שכן הם הופכים לבסיס, ליסוד ולמידה ציבורית ומשותפת לכל לצורך עשיית חוזי סחורות ודברים רבים אחרים. דבר זה מוכח בבהירות ובפילוסופיה עמוקה על ידי אריסטו בספריו "אתיקה" ו"פוליטיקה". אך כיוון שהזהב והכסף, בהפיכתם למעות, חולקו כמעט תמיד לפי סדרים שונים ומשתנים מעיר לעיר וממחוז למחוז, הם היוו מידה בלתי שווה ובלתי אחידה באופן כללי. כעת, כאשר ייעשו מטבעות חדשים ממתכות יקרות אלו, ויטבעו עליהם הסימונים של ערכם, טוהרם ומשקלם כפי שהודגם בפרק כ"ב; אז יוכלו הם להיקרא באמת מידה אחת צודקת, ממשית וציבורית המשותפת לכל העמים בכל חלקי העולם.

מתכות אלו לא יוכלו לעולם להתחלק באופן צודק ופרופורציונלי בכמות קטנה או גדולה, ובמיוחד בייצור מטבעות, אלא אם ייקבעו לפי משקל ליברה אחד קבוע (ליברת בולוניה) וערכים יציבים של 72 לירות לזהב ו-6 לירות לכסף לאונקיה. סדרים אלו לא יזיקו לסוחרים המוכרים מהמכרות או לאלו העוסקים בסחר במתכות, שכן מותר להם לסחור בהן כגולמיות או כטבועות מול כל סחורה ובכל מחיר שיוסכם ביניהם, מבלי לשנות את יסודות המשקל והערך. מי שקיבל מתכות אלו כנגד סחורתו יוכל להחליפן הלאה, תוך גביית עלויות הטביעה והרווחים המגיעים לו, אך היסוד של משקל וערך המתכת חייב להישאר קבוע כפי שקבועים מידות ומשקולות של עיר. אם המידות והמשקולות היו משתנים מדי שנה, לא ניתן היה לנהל חשבון תקין; כך גם בערך הזהב והכסף.

כיוון שכמעט בלתי אפשרי לשקול כל מטבע ביומיום, ההטבעה של הערך על המטבע והערכת המטבעות הישנים יאפשרו להם לעבור כמעט ללא שקילה. המטבעות נודדים מעיר לעיר ואינם נשארים במקום ייצורם. הזהב והכסף במטבעות הם היסוד שעל פיו צריכות הסחורות להיקבע, ולא להפך. לא ניתן להעלות או להוריד את כמות הטוהר שנקבעה במטבעות במטבעה, ולא את ערכם היציב. מי שינסה להעלות את ערך הסקודו או האונקיה מדי שנה בשני סולדי (דבר שאינו עולה בקנה אחד עם ההיגיון), לא יוכל לחלק ערך זה על המטבעות הקטנים. לכן הכרחי שתהיה חוקה אחת קבועה לטביעה, כדי שלא נצטרך יותר להוציא מטבעות משימוש או להתיכם מחדש.

בסדר זה, מחירי כל הסחורות יושפעו מערך המתכות במטבעות, שכן המטבעות יוצאו אך ורק לפי הערך הצודק של כמות הטוהר שבהם. חוזי סחורות יתנהלו אחרת מהיום; יסתכלו על כמות המשקל של הזהב והכסף הטוהר במטבע ותו לא. אין זה הוגן שאדם ירוויח פעמיים: פעם אחת במחיר הסחורה ופעם שנייה בשינוי ערך המטבע ממקום למקום או מהטבעה מחדש. רווח לגיטימי צריך להיות על הסחורה בלבד.

בעתיד, אדם לא יצטרך לשלוח מתכת למדינה אחרת כדי להטביע כסף (אם יש מטבעה במקומו), כי ההוצאות לא ישתלמו לו. מטבעות שיוצרו במטבעה אחת לא יותכו במטבעה אחרת כי יאבדו את עלויות הייצור. עלויות אלו צריכות לחול על המזמין, כפי שמשלמים על ייצור כלי כסף או שרשראות. הטבעת כסף לשימוש פרטי היא כייצור כלים לשימוש עצמי; כל אדם יקבל וייתן באותו ערך ומשקל בכל מקום, ודבר זה יועיל לכלל. עלויות הטביעה אינן חלק מהערך הנקוב של המטבע כדי להבטיח את יציבותו בעולם כולו.

מבחינתי, לו היה לי זהב או כסף, לא הייתה לי בעיה להטביעו על חשבוני בסדרים אלו, כי הייתי יודע שמטבעותיי יתקבלו בכל מקום בערכם המלא ובביטחון גמור. סדר זה צריך לרצות את כולם כיוון שהמעות נועדו להיות מידה משותפת לכל העמים למסחר הוגן. אף שיהיו מי שיטענו שגביית עלויות הייצור מגוף המטבע היא לטובת הציבור, אוכיח בפרק מ"ב שההפך הוא הנכון.

ערך המתכות חייב להישאר קבוע ללא תלות במחירי העבודה של האומנים או בשינויים במחירי סחורות קטנות. כך לא יוכלו לטעון שמחירי הסחורות עולים בגלל מטבעות "רעים". הזהב והכסף יהיו במצב יציב, מה

שיגרום למחזור גדול יותר של מטבעות; אנשים לא יחביאו אותם בתיבות בתקווה לעליית ערך, ולא יבררו את המטבעות הכבדים להמסה. הכל יושקע במסחר ובנכסים.

בעתיד המסחר במתכות יקרות גולמיות מול מטבעות יהיה פשוט: משקל טהור מול משקל טהור. אדם שייתן 100 אונקיות כסף מזוקק יקבל מטבעות בשווי 600 לירות קיסריות, שבהם יש בדיוק 100 אונקיות כסף טהור, ורק יפצה את המטבעה על עלויות הייצור לפי הסכם. הסימונים על המטבע יראו לכל אחד כמה חומר טהור הוא מקבל, ללא צורך במבחני טהור (assays) תמידיים. זהו סדר מסחרי ריאלי המבוסס על חליפין של טהור בטהור לפי משקל.

פרק ל'

בחזרה קצרה מוסבר כי הכרחי שיהיה סדר אחד בלבד בייצור המטבעות.

מהסיבות שנמנו, אני מאמין שדעתי הובנה. בקצרה: הסדרת המעות בדרך זו תמנע טעויות בתשלומים לגבי חובות עבר, הווה ועתיד. אף שבעבר נעשו ניסיונות להסדיר את המטבע, הם נכשלו כי לא הוצג היסוד הממשי הזה. מחירי הסחורות יהיו תלויים בזהב ובכסף המוטבעים, ולא יהיו יותר ויכוחים על "מטבע ארוך" או "קצר".

כשם שישנה אמונה אחת וכנסייה אחת, כך יהיה "מטבע קיסרי אחד" שעל פיו יוסדרו כל התשלומים בעולם כולו, עם צורה אחת, סגסוגת אחת, משקל אחד וערך אחד. סדר זה תואם את ציווי המושיע: "תנו לקיסר את אשר לקיסר, ותנו לאלוהים את אשר לאלוהים".

פרק ל"א

שבעטיין של המטבעות השתנו מחיריהם של דברים רבים.

לא אחתמנע מלומר כי בדברים רבים שורר אי-סדר גדול בגלל המטבעות, וזאת יתר על המידה בסחורות הקטנות מאשר בגדולות. כך למשל, ידוע כי בד הקנבוס הגס התייקר בשלושה או ארבעה סולדי לאמה ואף יותר, התייקרות שללא ספק גדולה יותר מזו של בד הברוקאט. בדומה לכך קורה בדברים רבים שחשיבותם פחותה; שכן, כביכול, הגפרורים ודברים דומים אחרים, אף שחומרי הגלם שלהם התייקרו אך מעט, מחירם כפול מזה שהיה נהוג למכרם בעבר: על כן, שמירה על הסדרים במעות, כפי שנאמר, תניב תועלת רבה.

פרק ל"ב

טבלה לדוגמה, להכרת הטעויות שנעשו בעבר ואלו שעלולות להיווצר בעתיד בייצור מטבעות זהב וכסף, אם לא תישמר המגמה שהודגמה.

כעת, כדי להראות ולהבין אם אכן אמת היא כל ההצעה הזו, ערכתי את הבדיקות הבאות, כדי שניתן יהיה לראות בחישובן את חוסר הפרופורציה שבהן; כלומר, השלוש הראשונות מראות את הטעויות שאירעו בעבר, השלוש האחרונות מראות את הטעויות שעלולות לקרות בעתיד, והאמצעית מראה את החשבון הממשי שתמיד יעמוד על ערכו הצודק, אשר ממנו בלתי אפשרי שייווצר אי-סדר כלשהו בייצור הסגסוגות למטבעות, אשר תמיד יישארו בהתאמתם ובפרופורציה הממשית שלהם.

(תרגום כותרות הטבלה מימין לשמאל בקירוב):

| התאמת ערך הכסף לערך הזהב | מחיר האונקיה בלירות | כסף טהור בהתאמה ממשית | שווי 11 אונקיות זהב | מחיר האונקיה | זהב טהור בכל ליברה | סה"כ לירות | מחיר ליחידה | מספר | סוג |

| ---: | ---: | ---: | ---: | ---: | ---: | ---: | ---: |

| (שורה 4 בטבלה היא ה"חשבון הממשי"): | 6 לירות | 132 אונקיות | 792 לירות | 72 לירות | 11 אונקיות |
792 לירות | 7 לירות | 113-1/7 | ליברה 1 |

פרק ל"ג

דיון על הבדיקות הנ"ל, שבו גם מוצג מהי הפרופורציה האמיתית בין שתי המתכות היקרות לבין הנחושת.

באמצעות שבע הבדיקות הללו, יוכל כל מחשב וכל אדם לראות ולהכיר בקלות כי בכל סוג של סקודי שנעשו או ייעשו בדומה לאלו המתוארים בשלושת הסדרים הראשונים או בשלושת האחרונים בטבלה הנ"ל (למעט תמיד הבדיקה של הסדר הרביעי), לא יכולה להיות ולא תהיה לעולם התאמה ממשית ואמיתית עם מטבעות הכסף. זאת משום שבערכי אונקיות הזהב והכסף הניתנים בדרכים אלו, אין את ההתאמה הממשית של המספרים המחלקים העיקריים המתאימים ליחס של אחד לשנים-עשר, כגון המספרים 6 ו-72 כפי שנאמר בפרק ה'. תמיד ייכנסו שברים (מספרים שאינם שלמים) בסגסוגות, שבעטיים המטבעות לעולם לא יוכלו לשאת את ערכיהם המדויקים והמושלמים.

אך תחת הסדר של הבדיקה הרביעית, כל המטבעות, הן מזהב והן מכסף, יישארו לעולם בערכיהם הממשיים והתואמים. לסדר זה קרובים מאוד הסקודי השוטפים בזמננו המכונים במשקל "החבילה" (della balla), המשמש בערים רבות באיטליה, אף שהוא משקל בלתי ודאי. הסקודי שייעשו לפי הסדרים המתוארים יישמרו במשקליהם המדויקים, שכן יהיה הבדל של כ-8 גרעינים בין סוג סקודו אחד למשנהו, ולא ניתן יהיה לזייפם בקלות. כל המטבעות הללו יחושבו תמיד בלירות קיסריות שלמות ומדויקות.

מעבר לכך, אני אומר כי הזהב והכסף חולקו לעיתים במטבעות כמעט לפי המשקלים והערכים שתיארתי (יחס של 1 ל-12 וערכים של 6 ו-72 לירות לאונקיה), במיוחד במדינות עשירות במכרות. כדוגמה אביא את ספרד: שם ייצרו סקודי ודובלות בטוהר של 22 דנארי, ובחישוב שלי מצאתי כי הפרופורציה שלהם קרובה מאוד ליחס של 1 ל-12. חיוני שספרד ומדינות אחרות המטביעות מטבעות יאמצו את הכלל שהודגם ולא ייצרו מטבעות "טובים" מדי (בטוהר גבוה מהנדרש), כדי שאחרים לא יתיכו אותם לצורך ייצור מחדש ברווח, כפי שקורה תדיר.

כפי שצינתי בפרק ה', הפרופורציה האמיתית היא שחלק אחד של זהב במשקל שווה לשנים-עשר חלקי כסף, כאשר הזהב מוערך ב-72 לירות לאונקיה והכסף ב-6 לירות, לפי משקל ליברת בולוניה. כדי להמחיש זאת עד ליחידה הקטנה ביותר:

אונקיה אחת של זהב טהור היא 24 דנארי, שהם 576 גרעינים. אם נחלק כל גרעין לארבעה, נקבל 2304 רבעי-גרעין. בערך של 72 לירות לאונקיה, רבע גרעין שווה 7.5 דנארי.

שלוש עשרה אונקיות כסף טהור הן 288 דנארי, שהם 6912 גרעינים. אם נחלק כל גרעין לחמש, נקבל 34,560 חמישיות-גרעין. בערך של 6 לירות לאונקיה, חמישית גרעין שווה חצי דנארו (באגאטינו אחד).

באמצעות חישוב זה, ניתן להחליף זהב בכסף בפרופורציה מדויקת אפילו בכמויות המזעריות ביותר (כגון רבע גרעין זהב מול 3 גרעיני כסף במטבעות).

לסיכום הדיון, הכל מתמצה בשתי פעולות:

1. חלוקה צודקת ופרופורציונלית של הזהב והכסף בסוגי המטבעות השונים.
2. איסור מוחלט על גביית הוצאות הטביעה מתוך גוף המטבע עצמו, כדי שערכם יהיה תמיד תואם לכמות המתכת הטהורה שבהם בכל מקום בעולם.

באשר לנחושת: מתכת זו היא הקרובה ביותר בטבעה לזהב ולכסף מבין המתכות הנחותות. הפרופורציה המקובלת על הפילוסופים היא עשרונית: אונקייית כסף אחת שווה לעשר ליברות נחושת (120 אונקיות נחושת), ואונקייית זהב אחת שווה ל-120 ליברות נחושת. כדי לאפשר שימוש במטבעות נחושת קטנים (באגאטיני) באופן שתואם את מערכת הזהב והכסף, ערכתי את הטבלה הבאה:

(טבלת הנחושת מראה חמישה סוגי מטבעות נחושת, שערכם נע בין באגאטינו 1 ל-12 באגאטיני, כאשר אונקייית נחושת מוערכת בסולדו אחד, ו-120 אונקיות נחושת שוות ערך לאונקייית כסף אחת, דהיינו 6 לירות). במטבעות אלו אין צורך לציין טוהר, שכן משתמשים בנחושת כפי שהיא. יוטבעו עליהם רק שני סימונים: ערכם בבאגאטיני (שהוא גם משקלם בדנארי) ומספר היחידות הנכנסות באונקיה.

פרק ל"ד

דוגמאות להמחשת הנאמר לעיל בעניין הכסף הטבוע, ומשמעות ההתאמה בין הזהב לכסף.

לאחר שהדגמתי באמצעות לוחות התמחור בפרק הקודם מהי הצורה או הפרופורציה הצודקת בין הזהב, הכסף והנחושת, הן במשקל והן בערך, אוסיף ואאיר את העניין בדוגמאות הנוגעות לכסף. אני מעיר לקוראים כי בדוגמאות אלו אתעלם משברים מסוימים (מספרים שאינם שלמים), הן כדי לא להלאותם והן משום ששברים אלו הם בעלי חשיבות מזערית בכל מטבע ומטבע, והם נבלעים בתוך עלויות הייצור.

בשנים עברו נודע לי על מטבעות מסוימות ששילמו עבור אונקייית כסף טהור כ-6 לירות קיסריות. כדי להראות כיצד התנהלה העבודה, אציג דוגמה תיאורטית: אני מניח שבמטבעות מסוימות הוטבעו מטבעות מסוג קוואטי (quarti), ג'ולי (giuli), פארפאליולה (parpagliole), סולדי, ססיני (sesini) וקוואטריני (quattrini). כדי לדעת כמה כסף טהור יש בהם וכמה נחושת ועלויות ייצור נכללו בערכם, אומר שעל פי הכלל המוצע, כנגד כל ליברת זהב טהור (המוערכת ב-792 לירות), צריכות לעמוד 132 אונקיות כסף טהור. אך כאן ניתן לראות את ההבדל העצום בין מה שאמור להיות לבין מה שמתקבל בפועל במטבעות שבהם עלויות הייצור נגרעות מהמתכת:

- **קוואטי:** מליברה של כסף מעורב הוטבעו 41 יחידות. כדי להגיע ל-132 אונקיות כסף טהור נדרשו 478 מטבעות כאלו. בתוספת עלויות הייצור (כ-20 לירות), הם הוערכו ב-34 סולדי האחד, ובסך הכל 812 לירות. אך לפי ערך הכסף הטהור בלבד (6 לירות לאונקיה), שוויים האמיתי הוא 792 לירות.
- **ג'ולי:** מליברה הוטבעו 126 יחידות. כדי להגיע ל-132 אונקיות כסף טהור נדרשו כ-1690 יחידות. בתוספת עלויות ייצור (53 לירות), הם הוערכו ב-10 סולדי האחד, ובסך הכל 845 לירות. ערכם האמיתי לפי הכסף הטהור: 792 לירות.
- **פארפאליולה:** כאן הפער גדל. כדי להגיע לאותן 132 אונקיות כסף טהור, בגלל סגסוגת נמוכה יותר ועלויות ייצור גבוהות (132 לירות), הוערכו המטבעות ב-914 לירות בסך הכל, בעוד ערכם הריאלי נותר 792 לירות.
- **סולדי, ססיני וקוואטריני:** ככל שהמטבע קטן יותר וערך הסגסוגת נמוך יותר, עלויות הייצור הנגרעות מהמתכת גדולות יותר. בקוואטריני, למשל, כדי לקבל 132 אונקיות כסף טהור, הציבור משלם 1296 לירות – פער של יותר מ-500 לירות לעומת הערך הריאלי של המתכת (792 לירות).

הדבר מוכיח את חוסר הפרופורציה העצום בין סוגי המטבעות השונים כשהם מחושבים לפי ערכם הנקוב לעומת תכולת הכסף הטהור שבהם.

פרק ל"ה

דיון קצר על המטבעות, ועל האפשרות לקבל כסף שאינו טבוע.

מהדוגמאות לעיל עולה כי כאשר עלויות הייצור נגרעות מגוף המטבע, מי שמקבל אותן לפי ערך הנקוב אינו מקבל את כמות הכסף הטהור הראויה. אם ייושמו הסדרים המוצעים, המונחים "לירות, סולדי ודנארי" ייצגו

משקל וערך מדויק של כסף טהור. יתרה מכך, צדדים להסכם יוכלו להסכים ביניהם על תשלום בכסף גולמי (לא טבוע), דבר שעשוי להשתלם לשני הצדדים.

פרק ל"ו

שבגלל שינוי מחירי הזהב והכסף, המטבעות מוטבעים מחדש.

בגלל שינויי המחירים של המתכות היקרות לאורך זמן, מטבעות רבים מותכים כדי לייצר חדשים מאותה סגסוגת, אך עם עלויות ייצור חדשות המועמסות על ערכם. כתוצאה מכך המטבעות הופכים קלים יותר, אך ערכם הנקוב נותר זהה או אף עולה. הדבר גורם לעליית מחירי הסחורות, הנובעת למעשה מהפחתת משקל המטבע או מזיוף ערכו. לכן הכרחי לקבוע סדרים יציבים וקבועים למטבעות.

פרק ל"ז

סיכום החשבונות של ששת סוגי המטבעות שניתנו כדוגמה.

סוג המטבע	ערך נקוב כולל	כמות כסף טהור	מחיר אונקיה	ערך ריאלי של הכסף	סך עלויות ושברים
קוואטי	12 812 ל" 12 ס'	132 אונקיות	6 ל"	792 ל"	20 ל" 12 ס'
ג'ולי	5 845 ל" 5 ס'	132 אונקיות	6 ל"	792 ל"	53 ל" 5 ס'
פארפאליולה	5 914 ל" 5 ס'	132 אונקיות	6 ל"	792 ל"	122 ל" 5 ס'
סולדי	5 950 ל" 5 ס'	132 אונקיות	6 ל"	792 ל"	158 ל" 5 ס'
ססיני	1221 ל" 15 ס'	132 אונקיות	6 ל"	792 ל"	429 ל" 15 ס'
קוואטריני	1296 ל"	132 אונקיות	6 ל"	792 ל"	504 ל"

סך הכל	6040 ל' 2 ס'	792 אונקיות	6 ל'	4752 ל'	1288 ל' 2 ס'
--------	-----------------	-------------	------	---------	-----------------

בטבלה זו רואים כי אותן 132 אונקיות כסף טהור מחליפות ערך באופן לא פרופורציונלי לפי סוג המטבע שבו הן טבועות. זהו המצב ברוב הערים והמחוזות כיום.

פרק ל"ח

דיון קצר על הדוגמה הנ"ל.

אני מציין כי ב-6 ליברות של סקודי (בכל ערך שיהיו: 8, 7 או 6 לירות ליחידה), ישנן 66 אונקיות זהב טהור. בערך של 72 לירות לאונקיה, שווין הוא 4752 לירות. כנגדן, לפי הפרופורציה הממשית, עומדות 792 אונקיות כסף טהור, שבמחיר 6 לירות לאונקיה שווין הוא בדיוק אותן 4752 לירות.

אם נוסיף את עלויות הייצור והשברים שצוינו לעיל (1288 לירות ו-2 סולדי), נגיע לסכום של 6040 לירות ו-2 סולדי. למרות שהמטבעות הוערכו בסכום הגבוה הזה, הרי שמבחינת הערכה ריאלית לצורך הוצאתם (שכן לא ניתן לחשב את השברים לכל מטבע בנפרד), ערכם האמיתי הוא 4752 לירות בלבד.

פרק ל"ט

טבלה המראה כמה כסף טהור וכמה נחושת נפרדים נכנסו לששת סוגי המטבעות הנזכרים.

סוג המטבע	משקל כסף ונחושת יחד	כסף טהור	נחושת
קוואטי	11 ליברות, 8 אונקיות	11 ליברות	8 אונקיות
ג'ולי	13 ליברות, 5 אונקיות	11 ליברות	2 ליברות, 5 אונקיות
פארפאליולה	34 ליברות, 6 אונקיות	11 ליברות	23 ליברות, 6 אונקיות
סולדי	45 ליברות, 3 אונקיות	11 ליברות	34 ליברות, 3 אונקיות
ססיני	113 ליברות, 1 אונקיה, 12 דנארי	11 ליברות	102 ליברות, 1 אונקיה, 12 דנארי

קוואטריני	144 ליברות	11 ליברות	133 ליברות
סה"כ גולמי	361 ליב', 11 אונ', 12 דנארי	66 ליברות	295 ליב', 11 אונ', 12 דנארי

בטבלה זו מוצג תחת השם "גולמי" (brutto) כי כמות הכסף והנחושת המאוחדים בששת סוגי המטבעות שניתנו כדוגמה הייתה 361 ליברות, 11 אונקיות ו-12 דנארי. יש להעיר כי לאחר ניכוי 66 ליברות הכסף הטהור, נותרים "שברים" של כסף (עודפים קטנים) שהם חלק בלתי נפרד מהמשקל הכולל, עליהם אפרט בפרק מ"א.

פרק מ'

שלא תנוצל עוד כמות נחושת בייצור מעות, אלא תופק מזו שכבר בשימוש.

כבר הראינו כמה נחושת מושקעת בייצור; אין ספק שאם יימשכו הסדרים הנוכחיים במטבעות, תנוצל נחושת רבה עוד יותר. אולם, בשמירה על הכללים המוצעים, נשאף תמיד לעבוד עם סגסוגות גבוהות או לערבב כסף נמוך עם כסף טהור כדי להוזיל עלויות ייצור ולמנוע את הצורך בזיקוק יקר. עם הזמן, מטבעות ישנים יותכו, ובמיוחד בעבודת הצורפים, הנחושת תופרד ותשמש ליציקות אחרות. הצורפים יעדיפו להשתמש במטבעות הישנים או בכסף גולמי על פני המטבעות החדשים שיוטבעו לפי הכללים המוצעים, כדי לא להפסיד את ערך עבודת הטביעה (המוטמע במטבעות החדשים).

פרק מ"א

שומה (טקסציה) לששת סוגי המטבעות הנ"ל, כדוגמה לדרך שבה יש להעריך את כל המטבעות שכבר הוטבעו.

דוגמאות אלו מראות את הדרך להעריך את כל המטבעות הקיימים כיום. על המחשבים המלומדים והרשויות לקבוע את ערכם הצודק לפי טוהר ומשקל, תוך שימוש תמידי במשקל ליברת בולוניה כסטנדרט.

כך למשל:

- **קוואטי:** אף ששוויים הריאלי הוא 33 סולדי ו-2 דנארי, יש לקבוע את ערכם להוצאה על **33 סולדי**.
- **ג'ולי:** אף ששוויים 9 סולדי ו-4 דנארי, יוצאו בערך של **9 סולדי ו-3 דנארי**.
- **פארפאליולה:** שווי ריאלי 2 סולדי ו-2 דנארי, יוצאו ב- **2 סולדי**.
- **סולדי:** שווי 10 דנארי, יוצאו ב- **9 דנארי**.
- **ססיני:** שווי 3 ושלושה-רבעים דנארי, יוצאו ב- **3 דנארי**.
- **קוואטריני:** שווי כמעט 2 דנארי, יוצאו ב- **1.5 דנארי** (כדי שיוכלו לשמש כחצי-קוואטריני יחד עם המטבעות החדשים).

הכרחי לקבוע את השומה ללא שברים (מספרים שאינם שלמים) כדי להקל על החישובים והמסחר. השברים שנותרו (העודפים הקטנים של הכסף הטהור בכל מטבע) יישארו כיתרון למחזיק המטבע אך לא יצוינו בערכו הרשמי.

סוג המטבע	מספר מטבעות לליברה	משקל גולמי ליחידה	כסף טהור ביחידה	ערך מוצע ליחידה
קוואטי	41	7 דנארי, 2/41	6 דנארי, 14 2/5 גר'	1 לירה, 13 סולדי
ג'ולי	126	2 דנארי, 6 6/7 גר'	1 דנארי, 20 2/5 גר'	9 סולדי, 3 דנארי
פארפאליולה	212	1 דנארי, 8 32/53 גר'	9 3/5 גרעינים	2 סולדי
סולדי	420	16 16/35 גרעינים	3 3/5 גרעינים	9 דנארי
ססיני	432	16 גרעינים	1 1/5 גרעינים	3 דנארי
קוואטריני	720	9 3/5 גרעינים	3/5 גרעין	1.5 דנארי

ברור שאם לא תיקבע שומה אוניברסלית לכל המטבעות בבת אחת, המבוססת אך ורק על כמות הכסף הטהור שבהם (לפי 6 לירות לאונקיה), אי אפשר יהיה למנוע הברחת מתכות יקרות למקומות שבהם המחירים גבוהים יותר או זיוף מטבעות.

אף שיהיו מי שיחשבו שהם "מפסידים" מהשומה החדשה על המטבעות הקטנים, התשובה היא שהסדר זה יביא לשקט תמידי וליציבות. המטבעות לא ישונו עוד בצווי שליטים מעת לעת, אלא יעמדו על ערכם הצודק לעד בכל המדינות והערים תחת כלל אחד.

פרק מ"ב

כיצד גביית דמי הטביעה מגוף המטבעות גרמה לשיבושים חמורים, ואילו שיבושים גדולים יותר יתרחשו אם לא יימצא לכך פתרון.

מהסיבות הרבות שנמנו לעיל, כל אדם יוכל להבין היטב את השיבושים הגדולים שנולדו מאז החלו לגבות את דמי הטביעה והוצאות הייצור ("fature") מתוך גוף המטבע עצמו. שכן, על ידי הפחתה מתמדת של משקל הכסף הטהור במטבע, ניתן בפועל פחות זהב וכסף בתשלומים; מכאן שמחירי הזהב והכסף הגולמיים עולים, ובשל עלייה זו תמיד יתיכו מטבעות כדי לייצר חדשים. אם לא יימצא לכך פתרון, יקרה שבכל תשלום יתקבל פחות זהב וכסף ממה שמתקבל כיום. לדעתי, מי שהמציא את השיטה הזו ראוי למעט מאוד שבחים.

כדי להראות לכול שהוצאות אלו הן המקור לכך שענייני המטבע הולכים מדחי אל דחי, אביא דוגמה: בייצור ליברה של מטבעות "קוואטי", נניח שההוצאות (פחם, כור היתוך, כלי עבודה, שכר המאזן, הטבעה והלבנה) מסתכמות בליברה אחת ו-14 סולדי. הוצאות אלו נגבות מגוף המטבע, בין אם מדובר במטבע איכותי ובין אם במטבע פשוט.

כך גם בזהב: דמי הטביעה נגזרים מגוף הדוקאטים והסקודו. לעיתים מייצרים יותר מטבעות מליברה אחת ממה שהיה נהוג, או שמעלים את ערכם הנקוב באופן מופרז. מי שרוצה להפוך סקודו לדוקאטים מוציא הוצאות מיותרות על זיקוק וטביעה מחדש, למרות שמשקל הזהב הטהור נותר זהה.

גביית הוצאות הייצור מגוף המטבע מסבה נזק כבד לכולם, עשירים ועניים כאחד. הערך הנקוב עולה בגלל ההוצאות, במקום שייצג את כמות הזהב והכסף הטהור. במטבעות הפשוטים (הנמוכים), היחס בין הכסף הטהור לערך הנקוב משובש עוד יותר, ולכן שום מחשב מטבעות (contista) לא יוכל לעולם לערוך חשבון צודק המבוסס על תכולת המתכת הטהורה.

שבע סיבות עיקריות גורמות לכך שערכי הזהב והכסף משתנים ללא הרף: שינויי טוהר, שברים בחישוב, משקלי ליברה שונים מעיר לעיר, מחירי קנייה משתנים של המתכת, שינוי מספר המטבעות המופקים מליברה, שמות ותארים שונים למטבעות, וגביית דמי טביעה משתנים. כל אלו גורמים לכך שמטבעות ישנים נעלמים ומוצמנים על ידי מי שמחכה לעליית ערכם או להתכתם לרווח אישי, בעוד הציבור סובל מפחיתות ומחוסר יציבות.

אם יונהגו הכללים האוניברסליים המוצעים, אפילו אומות רחוקות יכירו בצדקתם ויאמצו אותם. המטבעות יהיו כמו "אוניות מלכותיות", בנויות במידה מדויקת וללא פגם. לא יהיה עוד טעם להתיר מטבעות כדי להרוויח מהפרשי שווי, כי המטבעות יהיו מושלמים וקבועים לעד.

פרק מ"ג

דיון קצר על המיטבעות באופן כללי.

בכל המיטבעות, מאז החלו לגבות את הוצאות הייצור מגוף המטבע, העבודה נעשית בחוסר פרופורציה לערך הממשי. לרוב עובדים עם מתכות ממטבעות ישנים כדי לייצר מטבעות לשימוש מקומי, שלעיתים מוברים למקומות אחרים ונסחרים בערך גבוה יותר – דבר המועיל ליחידים אך מזיק לכלל. הסרת השיבוש הזה היא מעשה ראוי, שכן אין זה הגיוני שמטבעות שהוצאו בערך מסוים על ידי השלטון ייסחרו בערכים משתנים ולא ידועים שנקבעו על ידי אנשים פרטיים. ללא הסדר מוצע זה, נמשיך לבזבז הון עתק על התכה וטביעה מחדש, על פחם וכור היתוך – הוצאות מיותרות שייעלמו אם המטבעות יוטבעו פעם אחת באופן נכון וקבוע.

פרק מ"ד

שבעת העקרונות העיקריים והיסודות היציבים המביאים את החיבור לשלמות.

- I. יחס קבוע וצודק של יחידת זהב טהור אחת כנגד שתים-עשרה יחידות כסף מזוקק.
- II. תמחור קבוע של הזהב לפי 72 לירות לאונקיה, והכסף לפי 6 לירות קיסריות לאונקיה – הן לצורך הערכת מטבעות קיימים והן לצורך טביעת חדשים.
- III. ביטול השברים המרובים (המספרים הלא-שלמים) שהיו נהוגים בחישובי הטהור והסגסוגת בייצור המטבעות.

IV. איחוד כל משקלי הליברה השונים והתאמתם הקבועה למשקל הסטנדרטי של ליברת בולוניה, לשימוש בטביעת מטבעות חדשים ובשומת הישנים.

V. איסור מוחלט על גביית הוצאות הייצור ודמי הטביעה מתוך גוף המטבע (כדי שלא להפחית ממשקלו הטהור).

VI. הטבעה או חריטה על כל מטבע חדש (זהב או כסף) של ערכו הנקוב, תחת התואר "אימפריאל", וכן ציון דרגת הטהור ומספר המטבעות המופקים מליברה, באופן שיהיה ברור ומובן לכול.

VII. שמירה על סדר אחיד הן בשומה והן בייצור של מטבעות הזהב והכסף, דבר שיבטיח שהמטבעות יישארו יציבים ומוסדרים לנצח.

פרק מ"ה

אזהרות לנסיכים בנוגע לכבוד ולתועלת שיצמחו להם ולעמיהם אם יוציאו לפועל את הדברים הללו.

בין הפעולות הראויות והמכובדות ביותר של נסיכים, תמיד בלט המאמץ להבטיח שבממלכותיהם יוטבעו מטבעות זהב וכסף יפים וטובים, הן כזיכרון לשמם והן כדי שיתקבלו בערכם הנכון בכל מקום. אולם, כיוון שהסדרים היו שונים ממחוז למחוז ומעיר לעיר, הם מעולם לא הצליחו לממש רצון צודק זה. כדי לשים קץ לתלאה זו, עליהם לאסור טביעת מטבעות אלא לפי הכללים האוניברסליים המוצעים כאן; כך יישאר ערך המטבע קבוע, וכל אדם יקבל את המגיע לו בזהב ובכסף בפרופורציה מדויקת.

אני קורא לנסיכים להתחיל בכך שהכנסותיהם ומיסיהם יתקבלו אך ורק לפי משקל הזהב והכסף הטהור, ולתקן את מערכת המכס והתשלומים לפי מטבע ה"אימפריאל". דבר זה לא יסב נזק לנסיך או לעם, אלא יהפוך את כל התשלומים לברורים ומובנים לכל תושב וזר, ללא ויכוח.

אם לאחר קביעת הסדר האוניברסלי ינסה נסיך כלשהו להשתמש במשקל ליברה קל יותר מליברת בולוניה, אפילו בגרעין אחד, עליו להימנע מכך. שכן המטבעות ייבדקו על ידי מומחים במדינות אחרות, יימצאו חסרים, וערכם ירד מיד לתכולת המתכת הטהורה שבהם, מה שיהפוך את הוצאות הטביעה לבזבז. בעוד שמידות ומשקולות לסחורות יכולים להשתנות ממקום למקום, הרי שהכסף והזהב הם כלי סחר עולמי, ולכן עליהם להיות מעוגנים בסטנדרט אחד, כאילו העולם כולו היה עיר אחת או מונרכיה אחת. בדיוק כפי שהמספרים משרתים את כל העולם לפי כלל אחד, כך צריכים להיות משקלי הזהב והכסף.

קבלת הסדרים הללו תביא לנסיכים תהילה נצחית. שמם יינשא לטובה בכל מקום שבו יעברו מטבעותיהם, שכן המטבעות יישמרו ביראת כבוד בערכם המקורי. האפיפיור, הקיסר ושאר המלכים יכולים להפוך זאת לחוק ציבורי, ואין ספק שכל אדם יקבל זאת בברכה, שכן כולם חפצים לקבל תשלום מלא ותקני בזהב ובכסף טהור.

פרק מ"ו

סיכום החיבור, המראה את הסדר שיש לנהוג בו בכל המיטבעות לטביעת כסף וזהב.

כדי להגשים את המיטבעה האוניברסלית, נדרשים ארבעה גורמים עיקריים, שכל אחד מהם כולל שלושה חלקים שיש לקיים יחד:

גורם ראשון: הנסיכים והשליטים

1. לא להרשות גביית הוצאות ייצור מגוף המטבע.

2. להטביע על המטבעות את ערכם (לירות, סולדי, דנארי), את הטוהר ואת מספרם לליברה תחת השם "אימפריאל".
3. להורות שחלק מהמתכת המובאת למיטבעה יוטבע תמיד כמטבעות קטנים לשימוש הציבור.

גורם שני: אנשי המיטבעה

1. להבטיח שסימון הטוהר יהיה מדויק ולא חסר – זהו כבודם.
2. לעבוד לפי דרגות הטוהר שבטבלאות כדי למנוע שברים מסובכים.
3. להשתמש אך ורק במשקל ובסטנדרט של ליברת בולוניה.

גורם שלישי: המחשבים והבוחנים (Contisti)

1. לבדוק באופן שוטף מטבעות מקומיים וזרים ולוודא שהם תואמים לסימונים שעליהם.
2. להעריך את המטבעות הקיימים לפי ערכם הצודק (שומה), תוך התעלמות משברים הקטנים מ"קוואטרינו" לטובת המטבע.
3. לחשב תמיד זהב לפי 72 לירות לאונקיה וכסף לפי 6 לירות לאונקיה.

גורם רביעי: הציבור

1. להבטיח שבכל תשלום יקבל כל אדם את משקל הזהב והכסף המגיע לו.
2. לקבוע שכל החוזים והנדוניות ייערכו מעתה והלאה לפי משקל הזהב והכסף הטהור.
3. להפיץ משקולות סטנדרטיים (המבוססים על ליברת בולוניה) בקרב העם כדי שכל אדם יוכל לוודא את משקל מטבעותיו.

פרק מ"ז

שתים-עשרה התועליות שיצמחו משמירה על הסדרים שבחיבור זה.

1. **ביטול ויכוחים:** השימוש ביחס 1:12 וערכי אונקיה קבועים יבטל כל סכסוך בחישוב תשלומים.
2. **שימור המטבע:** מטבעות לא יותכו עוד, ויופי המטבעות של הנסיכים יישמר לנצח.
3. **מניעת זיוף:** הטבעה איכותית ומורכבת תהפוך את הזיוף לכמעט בלתי אפשרי.
4. **מניעת שיוף ("גזיזה"):** כיוון שהתשלום יהיה לפי משקל, לא יהיה טעם לשייף את שולי המטבע.
5. **בהירות בערכי מטבע:** לא יהיה ספק לגבי ערכו של שום מטבע הודות לסימונים הברורים.
6. **חוזים ברורים:** חובות וזיכויים יהיו מוגנים מפירות בערכם לאורך שנים.
7. **צדק היסטורי בחובות:** אדם שהלווה כסף לפני שנים יוכל לחשב בקלות כמה זהב טהור עליו לקבל כיום, ללא קשר לשינוי בשם המטבע או בערכו הנקוב.
8. **קבלה עולמית:** מטבעות הנושאים את דמות הנסיך והסימונים המדויקים יתקבלו בכל העולם ללא חשש.
9. **חופש המסחר במתכת:** יהיה מותר להחזיק זהב וכסף גולמי, בתנאי שיישאו חותמת בוחן רשמית המאשרת את טוהרם.
10. **חשיפת טעויות:** הסדר יחשוף את כל הכשלים המתרחשים כיום בגלל חוסר האחידות בין המחוזות.
11. **קץ להתכות:** המיטבעות יעבדו רק עם זהב וכסף מכרות או כלים ישנים; לא יהיה צורך להתיך מטבעות קיימים כדי לייצר חדשים.
12. **נגישות לכל:** כל אדם היודע לקרוא יוכל להבין מיד את ערך הכסף שבידו, והמסחר בזהב ובכסף יהפוך למדע פשוט ומובן לכול.

הערה

ישימו לב הקוראים הנדיבים כי אם יתעורר בלב מי מהם ספק כלשהו בנוגע לשבעת היסודות העיקריים הללו, או בגלל אחד מהם, וברצונו להתבהר בעניין – עליו לקרוא שוב בעיון רב ובשיקול דעת מעמיק את ה"מאמר" (Discorso) העוסק במקרים אלו; שכן אז, אין לי ספק כלל, לא רק שתסור אי-הבנתו, אלא שהוא יהיה מלומד ובקיא מאוד. עם זאת, אני מכפיע תמיד את מושגי לשיפוטם הנבון של בעלי המעלה, אשר בכתביהם המלומדים יואילו להשלים כל פגם שיימצא בטיעוניי, אם לא נאמר כל מה שניתן היה לומר בנושא עמוק זה; וזאת כדי שהנסיכים והעולם כולו יוכלו ללמוד באופן מלא את התנאים האמיתיים של ניהול כה גדול, אשר מן הראוי שיהיה מובן ונהיר לכול.

לוח

המראה את מחירי הכסף, לפי דרגות הטוהר (הסגסוגות) כפי שהן מוצגות על פי אבן הבוחן.

מכיוון שפעמים רבות מזדמן לקנות או למכור חפצים עשויים כסף, או לוחיות ודברים דומים מכסף בדרגות טוהר שונות שאינם מעובדים, אשר בשל משקלם המועט אין כדאיות לשלוח אותם לבדיקת מעבדה (Saggio); ולעיתים, בשל יופי המלאכה, אין רוצים לפגום בהם על ידי הסרת מעט כסף לבדיקה, לכן נהוג לסחור בכסף כזה על פי בדיקת אבן הבוחן כמיטב היכולת. וכדי להקל על הקונים והמוכרים בחישוב ערכי הכסף הזה, ערכתי את הלוח הנוכחי, שבו יוכל כל אדם להשתמש לצורך חישובים אלו. רשמתי בו 24 סוגי כסף, כלומר דרגות טוהר משתנות, כולל הראשונה שהיא כסף מזוקק (Coppella); הדרגות פוחתות בחצי דרגה (Meza lega) בכל פעם, כפי שניתן לראות בלוח. יצוין כי הכסף הטהור מוערך תמיד לפי מחיר של 6 לירות קיסריות (Imperiali) לאונקיה.

(להלן דוגמה לתרגום מבנה הלוח - הערכים זהים למקור):

משקל הכסף (ליברה, אונקיה, דנארו)	דרגת הטוהר (אונקיות, דנארי)	ערך (לירות, סולדי, דנארי)
0 - 0 - 1	0 - 12 (טהור)	0 - 0 - 72
0 - 1 - 0	0 - 12	0 - 0 - 6
12 - 0 - 0	0 - 12	0 - 0 - 3
1 - 0 - 0	0 - 12	0 - 5 - 0
...

0 - 0 - 69	12 - 11	0 - 0 - 1
0 - 15 - 5	12 - 11	0 - 1 - 0
...

נספח

I

אל הקוראים

מאת המדפיס

מאחר שזהו מנהג עתיק יומין הנשמר לאורך הדורות על ידי האנשים המנהיגים את העולם, לתקן חוקים ותקנות בהתאם לשינויי המנהגים של הבריות; לכן אין זה פלא שהנסיכים, בראותם את הבלבול הרב וחוסר האחידות בענייני המטבעות, מנסים בכל כוחם באמצעות צווים ואמצעים אחרים לייצבם בערכים ודאיים וצודקים. אולם, כיוון שמעולם לא הוצג בפניהם כלל אחיד שיכול להתקבל על דעת העולם כולו, מאמציהם עולים בתוהו, וכמעט כל המטבעות מצויים בתהליך מתמיד של התכה ושינוי.

אך האל הגדול, שהוא ההשגחה העליונה, מעורר לעיתים אנשים המראים את הדרך הנכונה. לפיכך, הנעלה מר גספארו סקארופי, אציל מרג'ו (Reggio), לאחר ששקל בדקדוק ומתוך כנות הלב ביקש להציג לעולם סדר חדש בניהול המטבעות – שם ערך אחד, משקל אחד ומספר פרופורציונלי אחד – פרסם את ספרו "אליטינונפו" (Alitinofo), כלומר "אור האמת". ספר זה מראה כיצד לשמור על הרמוניה אמיתית בין הזהב לכסף, הן במשקל והן בערך. סדר זה מבוסס על שבעה עקרונות עיקריים שמהם נובעים שנים-עשר חלקים, בדומה לגלגל מזלות ארצי חדש.

כאשר העולם יכיר באמת המוצגת ובקלות הביצוע של סדרים אלו, הוא יקבלם בזרועות פתוחות. מכאן תצמח מנוחה נצחית בניהול הכספים ובכל סוגי התשלומים; המטבעות יתקבלו בכל מקום ללא הפרעה בערכם הריאלי, וזכר הנסיכים יישמר לנצח על גבי המטבעות כמו מדליות עתיקות. הכל יהיה לתפארת האל, שכן כל אדם יקבל ללא מרמה את המגיע לו באמת.

II

הדרכה קצרה על המאמר שכתב הנעלה מר גספארו סקארופי להסדרת ענייני הכספים (1582)

מוקדש לרוזן אלפונסו אסטנסה טסוני

אדוני המפואר,

אף שברור לי כי המאמר של מר גספארו סקארופי יובן היטב על ידיך ועל ידי אנשים נבונים אחרים, הרי שרבים אחרים עלולים להתקשות בתפיסת המדע הזה. לכן כתבתי הדרכה קצרה זו, כדי שהקוראים יוכלו להבין בעצמם את המושגים היפים והסודות הטמונים במאמר.

על היחס "אחד לשתיים-עשרה" והמספרים 6 ו-72

כפי שנאמר על ידי אפלטון האלוהי ופילוסופים מלומדים אחרים, זהו חוק טבע שחלק אחד של זהב טהור במשקל שווה לשניים-עשר חלקים של כסף טהור. אם הפילוסופיה הזו מקובלת, יש לעבור לחשבון האריתמטי ולראות שהמספר 6 (ערך אונקייית כסף) והמספר 72 (ערך אונקייית זהב) הם המספרים המחלקים העיקריים התואמים ליחס זה ומאפשרים לבצע חלוקה ללא "שברים" (Rotti). השברים הם אלו שתמיד גרמו לשיבושים במטבעות, הן בייצורם והן בהערכתם. המחבר התאים את מושגיו לשימוש המקובל בזמננו, מה שהופך את המדע שלו לקל להבנה. ללא מספרים מחלקים אלו, לא ניתן היה לבצע חישובי מטבעות התואמים בדיוק למתכת הטהורה שבהם.

II

על משקל הליברה לזהב וכסף

המחבר בחר במשקל הליברה של בולוניה כיוון שמצא שהוא הקרוב ביותר למחירים ולערכים המקובלים בימינו. בדרך זו, בביצוע השומה האוניברסלית של המטבעות הקיימים, רובם יישארו בערכם הריאלי (בניכוי דמי הטביעה). זהו משקל המוכר כמעט בכל רחבי העולם הנוצרי, וחיוני לבחור משקל אחיד אחד כדי שהתשלומים יתאימו בכל מקום. אם כל עיר תשתמש בליברה משלה, הכל ישתבש, שכן הכסף הוא כלי סחר כללי ולא פרטי.

III

על הטבעת הסימונים על המטבעות

בנוגע להטבעת הערך, דרגת הטהור ומספר המטבעות לליברה על מטבעות חדשים, אני סבור שאיש לא יתנגד לכך. סימונים אלו ימנעו את שיוף המטבעות או את ברירת המטבעות הכבדים מתוך השאר. בתשלומים ניתן יהיה לשקול את המטבעות ליברה אחר ליברה; אם המספר לא יתאים לסימון, יהיה צורך להוסיף מטבעות עד למשקל ליברה מדויק. בסדר הישן, שבו דמי הטביעה נגזרו מגוף המטבע, לא ניתן היה להטביע סימונים אלו כיוון שהטהור הממשי לא תאם לערך הנקוב. המטבעות על פי ה"מאמר" יהיו מבוססים על פילוסופיה טבעית ואריתמטיקה בלתי מעורערת, וישמשו לא רק לתשלום אלא גם כמדליות לזיכרון עולם לנסיכים.

IV

שאין לגבות את דמי הטביעה מגוף המטבע

רבים יתמחו על הצורך לשלם את הוצאות הייצור בנפרד או לתת שכר שנתי לאנשי המיטבעה. אך עלינו להחליט: האם אנו רוצים לקבל בתשלום זהב וכסף ממשי, או רק "שמות" של מטבעות? כפי שנאמר: "לתת צל במקום בשר". אם הרומאים ייצרו את כספם על חשבונם, מדוע שהנסיכים והקהילות בימינו לא יעשו זאת? זו תהיה הוצאה חד-פעמית שתשתלם לטווח ארוך, ותמנע את הצורך להוריד את ערך המטבעות מדי כמה שנים בגלל העמסת הוצאות הייצור על גבם.

V

על שומת המטבעות

ביצוע שומה (Tassa) אוניברסלית לכל המטבעות הקיימים הוא דבר אפשרי וקל. המומחים יודעים באילו דרגות טהור הוטבעו המטבעות בערים השונות. ניתן לומר על המטבעות הקיימים: "מה שנעשה – נעשה". לגבי מטבעות שטהורם אינו ידוע, ניתן לבצע בדיקה (Saggio) חד-פעמית ולהדפיס לוחות ערכים. אם נתמחר

רק סוגי מטבעות מסוימים ונשאר אחרים בערכם הנוכחי, ייווצר חוסר איזון שיגרום להברחת מטבעות או להסתרתם.

VI

על החישוב במטבע קיסרי (Imperiale)

השימוש בתואר "קיסרי" (לירה = 20 סולדי, סולדו = 12 דנארי) עשוי להיראות מוזר למי שרגיל לכינויים מקומיים, אך זהו התואר היחיד המאפשר חישוב ללא שברים לפי יחס הזהב והכסף. העולם כולו צריך לאמץ שיטה זו, ומהר מאוד הבנקאים והציבור יתרגלו לכך. אין לחשוש מהבדלים בין "מטבע ארוך" (Moneta longa) ל"מטבע קצר" (Moneta corta), שכן הרגולציה תהיה אחידה וצודקת לכולם. בעתיד לא יהיה צורך בתוספות ("Laggi") בגלל הפרשי שמות, כי הכל יהיה מבוסס על משקל המתכת הטהורה.

VII

שאין לכלול שברים בדרגות הטוהר של המטבעות

אף שניתן לייצר מטבעות עם שברים בדרגת הטוהר, עדיף להימנע מכך ככל האפשר. דרגות טוהר שלמות מקלות מאוד על החישוב לפי משקל הליברה והערך הקיסרי, והופכות את השימוש במטבעות לפשוט וברור יותר לציבור.

IV

דיון על הפרק השנים-עשר של ה"אליטינופּו"

מאת גספארו סקארופי

מתוך ה"עיונים" על אותו הספר מאת ברנרדינו פראטיסואולי, בן רג'ו

הייתה זו השנה הרביעית לאחר אלף וחמש מאות ושמונים, וביום החג החגיגי של הולדת יוחנן המטביל הקדוש, מצאתי את עצמי בחברת כמה מידידי היקרים ביותר. התחלנו לשוחח בינינו בידידות, ותוך כדי שיח נעים החלטנו ללכת יחד לבקר את מר גספארו סקארופי שלנו. כשהתקרבנו לביתו, מצאנו את הדלת פתוחה; שאלנו את מנהל המשק שלו, מרטינגו, היכן אדונו, והוא השיב כי הוא אינו בבית אך לא יתעכב לשוב. נכנסנו לחצר להמתין לו.

כדי להעביר את הזמן בשיחה הגונה, התחלנו לדון בענייני ה"אליטינופּו". דעות שונות נשמעו בינינו, ולבסוף התעורר ויכוח: היו שטענו כי בכל הנוגע למטבעות, בלתי אפשרי לקיים את מה שהציע מחברנו; שהכל אינו אלא גחמה שלו ושהוא עמל לשווא, שכן לכל נסיך במדינתו יש סמכות חופשית לנהוג כרצונו, ובמיוחד בענייני כספים.

כששמעתי זאת, לא יכולתי להתאפק והתפרצתי בדברים אלו:

— "יקרים לי כאחים, עליכם לדעת כי אכן נתונה לנסיכים החירות לנהוג כרצונם בדברים שביכולתם; אך כיוון שהמטבעות, העוברים מיד ליד פה ושם בכל יום, שייכים לעולם כולו, אין לנסיכים סמכות פרטית עליהם – כלומר, לצוות עליהם ללכת או להישאר כרצונם. המטבעות דומים לציפורים: אף נסיך אינו יכול לצוות עליהן להישאר בעיר או בממלכה שלו; הן עפות למקום שבו הן מוצאות מרעה טוב יותר. לכן, אין טעם שנסיך יתאמץ לשווא להשאיר במדינתו סוג אחד של מטבעות ולא אחר, שכן הם תמיד ינדדו, בדרך ישרה או עקיפה, למקום שבו ניתן להוציאם ברווח גדול יותר.

כך תיארו זאת הרומאים הקדמונים: כשחקקו את דמות האלה 'מוֹנֵטָה' (המטבע) על מדליותיהם, הציגו אותה תמיד עומדת על רגליה ולא יושבת, כפי שמציין איניאה ויקו בספרו על המדליות העתיקות; זאת כדי להראות

שהמטבעות, מטבעם, נמצאים תמיד בתנועה. ודעו לכם, שאם לא יתחילו בימינו לקיים את הדברים הכתובים ב'מאמר', לא יעבור זמן רב עד שיקומו אנשים שיבינו זאת טוב יותר, ודברי המחבר יזכו להערכה רבה."

כדי להבין את פשר התנגדותם, שאלתי אותם: — "מדוע אתם מפקפקים כך?" והם הציגו בפניי שלוש מסקנות:

1. **ראשית:** אם ייקבע חוק חדש המחייב את בעלי הזהב והכסף לשלם מכיסם את הוצאות הטביעה, מיטבעות רבות ייסגרו, כמות המטבעות תפחת והם יאזלו עם הזמן.
2. **שנית:** הסוחרים המחזיקים בזהב וכסף גולמי לא ירצו להטביעו למטבעות, אלא יעדיפו להפוך אותו לכלי כסף או תכשיטים, או פשוט לנעול אותו בכספותיהם.
3. **שלישית:** ביטול גביית דמי הטביעה מתוך גוף המטבע יסב נזק לנסיכים ולרפובליקות, המקבלים כיום תשלום שנתי או תמלוגים מאנשי המיטבעה על הזכות להטביע כסף; בשל כך, נסיכים חזקים לא יסכימו לוותר על הכנסתם והאיחוד המוניטרי העולמי לא ייצא לפועל.

לאחר שסיימו את דבריהם, הרהרתי בדבר והשבתי להם בידידות:

— "חבריי ובני עירי היקרים, אתם שרויים בטעות גדולה. הלא נאמר כי 'דבר שאינו ידוע – כמעט תמיד מזולזל'? אינני מתפלל על כך, שכן גם אנשים רמי מעלה המבינים בממשל הודו שענייני המטבעות נשגבים מבינתם בגלל חוסר האחידות הרב שבהם. אך הקשיבו היטב, כי בעזרת החסד העליון, בכוונתי להסיר ספקות אלו מליבכם.

ראשית, יש להבין מדוע הונהג השימוש בכסף ועל חשבון מי הוא צריך להיעשות. אריסטו, אבי המדעים, הגדיר זאת כך: השימוש בכסף הונהג על ידי בני האדם מתוך צורך ובכוח החוק, כדי שיהיה אמצעי מתווך לחילופין הוגנים של סחורות, וכדי שיהיה מידה ציבורית ומשותפת לכולם. אך כיום, כיוון שדמי הטביעה נלקחים מגוף המטבע והסדרים משתנים מעיר לעיר, מחירי הזהב והכסף משתנים ללא הרף והמטבעות מותכים ומוטבעים מחדש במדינות אחרות. לכן, הכסף אינו יכול לשמש כ'מידה ציבורית' באמת, שכן הוא נדחה על ידי עמים אחרים מחשש שלא יוכלו להוציאו אלא בהפסד גדול. מידה אינה יכולה להיקרא 'ציבורית' אם היא מתקצרת או מתארכת בכל כמה שנים במדינה אחרת.

לגבי שאלתכם הראשונה: בעלי המכרות מוציאים זהב וכסף כדי להתעשר. כדי להשתמש במתכת לקניית סחורות או נכסים, עליהם להפוך אותה למטבע בחסות החוק, שכן אם יטביעו מטבעות בעצמם הם ייחשבו למזייפים. הנסיכים, שהם בעלי המיטבעות החוקיים, אינם צריכים להפסיד דבר. אם בעל הכסף ישלם את הוצאות הטביעה, הוא עדיין יחזיק בידו את אותה כמות של מתכת טהורה, רק בצורת מטבע עובר לסוחר. זהו אינטרס פרטי שלו שהופך לטובת הציבור. הרי מי שמקבל את הכסף בתשלום על סחורה – איזו חובה יש לו כלפי זה שהטביע אותו? אף לא אחת. לכן, מי שרוצה להפוך את המתכת הגולמית שלו לכסף נזיל, עליו לשאת בהוצאות הייצור, בדיוק כפי שהיה חייב בהוצאות הכרייה מהאדמה.

המשפטים תמיד התווכחו אם ההוצאה צריכה לחול על הנסיך או על הרפובליקה, אך מעולם לא העלו את האפשרות שהיא צריכה לחול על האדם הפרטי המפיק מכך תועלת. הסדר החדש של סקארופי יכחיד את השרפות הגדולות של שינויי המחירים המכלים את העולם.

מי שישלם על טביעת כספו לא יפסיד דבר. אם נסיך המפיק זהב ממכרה ישלם על הטבעתו, הוא אמנם ייתן חלק קטן מהמתכת למטביע, אך כאשר יקבל את מיסיו והכנסותיו במטבעות תקינים אחרים, הוא יקבל בחזרה את משקל המתכת הטהורה המדויק. בסופו של דבר, הכנסותיו מהעם גדולות בהרבה מהכמות שהוא מטביע בעצמו. לדוגמה: מי שיש לו ליברת כסף (שערכה 72 לירות) וישלם למטביע את שכרו, יקבל פחות מליברה; אך ברגע שכל המטבעות בעולם יהיו מוערכים לפי משקל המתכת הטהורה (שומה אוניברסלית), בכל פעם שיקבל תשלום של 72 לירות, הוא ידע בוודאות שיש בידו אונקיות זהב טהור או ליברת כסף טהור. כך הערך נשאר יציב לנצח ודמי הטביעה אינם מעוותים עוד את שוק הכספים.

הטענה שמיטבעות ייסגרו היא קלושה. העולם אינו זקוק להתכה מתמדת של מטבעות קיימים כדי לייצר חדשים – זהו בזבז המשרת רק מעטים. יש להטביע רק מתכת גולמית חדשה, ולהשתמש במטבעות הקיימים לפי ערכם הריאלי. המטבעות אולי יפחתו במספרם, אך איכותם תעלה. נסיך שיחשוש לאבד את יוקרת המיטבעה שלו אם הסוחרים לא יבואו להטביע בה, עליו לזכור שזהב וכסף הם משאבי טבע; אין צורך להטביע מטבעות אלא במקום שבו המתכת נכריית או בסמוך לו.

לגבי טענתכם השנייה: זהב וכסף גולמי הם כ'גוף מת'. רק כשהם הופכים למטבע בחסות הנסיך הם הופכים ל'גוף חי' ועובר לסוחר. איש לא ירצה לנעול מתכת גולמית בכספת ללא שימוש. ומי שיעדיף להפוך את כספו לכלי כסף או תכשיטים במקום למטבעות, יפסיד הרבה יותר בדמי העבודה היקרים של הצורפים, ובבואו למכור אותם כדי לקנות נכסים, יתקשה למצוא קונה שישלם לו את ערכם המלא.

ולבסוף, לגבי טענתכם השלישית: מלכים ונסיכים נוצרים, המקדשים את הצדק, לא יתעקשו על רווחים קטנים ובלתי ראויים מדמי טביעה המזיקים לעולם כולו. נסיך שלא יצטרף לאיחוד המוניטרי ייחשב למפר חוק הצדק האלוהי 'אהבו צדק, שופטי ארץ'. הוא יזיק לעמו שלו, שכן מטבעותיו יידחו על ידי סוחרים זרים או שערכם יורד מיד בבדיקה בחו"ל. האמת היא בת הזמן, ובסופו של דבר היא תנצח."

בעודנו בעיצומו של הוויכוח, הגיע מר גספארו. הוא בירך אותנו בלבביות והתיישב לנוח מהחום. סיפרנו לו בתמציתיות על שיחתנו, והוא, לאחר ההרהור קצר, השיב לנו...

II

מסה קצרה

על הסיבות

היכולות להביא לשפע של זהב וכסף בממלכות

שאין בהן מכרות

עם יישום לממלכת נאפולי

מאת הדוקטור

אנטוניו סרה

מהעיר קוזנצה

מחולק לשלושה חלקים

1613

לאדון המרומם והנשגב

האדון דון פייטרו פרננדס דה קסטרו

רוזן למוס, מרקז סאריה, רוזן אנדראדה ווילאלבה,

ממסדר חיל אלקנטרה,

קומנדטור של סרסה, איש לשכת הוד מלכותו הקתולית

משנה למלך, נציב ומפקד עליון, וכו'.

הפליאה (כפי שטוענים חוקרי הטבע), אדוני הנשגב, יכולה להיווצר משתי סיבות: או מתוך בורות, או כאשר השכל תופס דבר מה ככביר. ובאופן האחרון הזה התפלא לעיתים אדוננו; אך הראשון יכול להיחשב כמעט נחלת הכלל. ואף שהבורות היא הסיבה והראשית לכל רע, וככל שמעורבת בה יותר רשעות כך גדולה יותר בורותה, שכן מסיבה זו נראה כי התוצאות הנגרמות ממנה אינן יכולות להוליד דבר טוב: עם כל זאת, אם בכל דבר אחר היה זה נכון, אין זה כך בתוצאת הפליאה, שעליה נאמר באמת כי גרמה וגורמת בנו תמיד טוב עצום; שכן, בעוררה את אותו רצון לדעת הטבוע בכול, ובהסירה מעל השכל את הלוט שבו מחזיקה אותו הבורות כבול, היא הופכת את התודעה לחוקרת את הסיבות, שדרךן היא מגיעה להכיר באופן מושלם מאין וכיצד נובעות התוצאות מן הסיבות; ומכך צמחה הפילוסופיה, וכתוצאה ממנה האמת המוכרת דרכה. אין אפוא למנות בין הדברים השנואים את הפליאה בת-הבורות, אף שהיא צאצא לאם שנואה כל כך, וכך גם את האנשים שבהם היא מצויה, שכן גם אם לא פעלה עליהם פעולה מוחלטת לגרום להם לדעת את שלא ידעו קודם, הרי שלפחות מתוך הטעות הם לומדים, ואת מה שאינם יכולים להשיג בעצמם, יבינו מאחרים.

לפיכך, לאחר שבחנתי מספר ערים באיטליה, ומצאתי כאלו שעל פניו היו צריכות להיות עשירות אך הן שרויות במחסור, ואחרות שהיו צריכות להיות במחסור אך הן שופעות מטבעות, מבלי שיש בהן כל מכרה זהב או כסף; ולאחר שהרהרתי בפרט בממלכתנו, ומצאתי אותה במחסור עצום, וזאת על אף שהסחורות השופעות הנוצרות בה בכמות גדולה יוצאות לחוץ ללא הרף, ועל אף שנעשו תקנות שונות שמעולם לא הולידו את התוצאה המיוחלת: מונע מתוך פליאה זו, ניסיתי לחקור, ככל שיכול להגיע האור החלש של שכלי המצומצם, מאין נובעות התוצאות הנזכרות. כדי להכיר באופן מושלם, היה צורך להבין תחילה את הסיבות שיכולות להביא לשפע של זהב או כסף בממלכה שאין בה מכרות של מתכות אלו; ולאחר מכן, להסיק מהן על המחסור והשפע, תוך בחינת אמצעי הפעולה, המניעים והתרופות, ויישומם לממלכתנו, כדי לדעת טוב יותר את הדרכים שניתן לנסות להשגת מטרה זו. ואף אם לא הגעתי בכך לידיעה האמיתית, לפחות אלמד מתוך הטעות, והדבר ישמש חומר והזדמנות למעורבותך (שהיא מטרתי העיקרית) לדון בשכלך הנעלה ולהגיע לעומק האמת, כדי שתוכל לאחר מכן בעצה נבונה לרפא חולי מסוכן כל כך של הממלכה הנוכחית. מכיוון שמדובר בנושא חשוב לנסיכים כמותך, ובמיוחד כאשר אתה אמון על שלטונה המבורך של ממלכה זו, העזתי להקדיש לך את המסה שלי על הסיבות שיכולות להביא לשפע בממלכות ללא מכרות; שכן, אלמלא עשיתי כן, היה נראה בעיניי כפגיעה באוזני מעורבותך, שבה נמצאות כל סגולה ומדע בדרגה הגבוהה ביותר, עד שאין ספק כי בקרב הנסיכים עליך להיקרא פילוסוף ובקרב הפילוסופים נסיך. אתה הזורח לא רק בזכות שושלתך המפוארת אלא בזכות תכונותיך, כפי שהשמש זורחת בין הכוכבים, ובצדק הפקיד בידך הוד מלכותו הקתולי את התפקידים החשובים ביותר בממלכתו הכבירה, בידעו כי לא רק השלטון התקין והשקט הציבורי יישמרו בזכותך, אלא שכל אי-סדר וטעות שיימצאו בעם יתוקנו. שכן אתה שוקד בכל מרץ על תיקון עבודת המשפט, הגדלת שפע המחיה ושמירת השלום, תוך עקירת המפריעים לו והגנה על החלשים מאימת הגדולים, בחיפוש אחר מזור לכל אי-סדר, קטן כגדול. כפי שאתה עושה כעת בשקידה רבה, בכינוס מועצות והקמת בתי דין חדשים, בנסותך להקל על הממלכה הענייה מהעול שהוריד אותה לתהום ואינו מאפשר לה לנשום או ליהנות ממה שהעניק לה הטבע, והפך אותה לנחותה בהרבה משאר חלקי איטליה; כוונתי להקל עליה מהחוב העצום הרובץ על כלל הקהילות, חוב שבשל גודלו נראה כחסר מרפא, עד שהוא הולך ומתרבה בכל שעה, ואם לא יתוקן, יאלצו רבות מהקהילות לנטוש את מולדתן. רעה זו לא רק התפשטה בכל הגוף כצרעת, אלא שופעת בעיקר בעיר שהיא הראש לה, וייתכן כי חלק גדול מהמרפא יהיה בתקנות שייעשו להבאת שפע המטבעות לממלכה, שלא רק יסייעו נגד הסכנה הנזכרת, אלא גם יפחיתו את מעשי הגזל והרצח המרובים כאן יותר מבכל מקום אחר באיטליה. תואיל אפוא מעורבותך, באותה אנושיות רגילה שבה אינך מזלזל אלא מקבל את תרומת שני המעשרות הדלה של האלמנה הענייה, לקרוא יצירה זו שלי, אשר עוסקת בנושא גדול וחדש; פגמיה יזכו להגנה משתי סיבות: הראשונה, שהנושא גדול מכדי ששכל קטן יוכל לשאתו מבלי למעוד; והשנייה, שלא עמד לפניו מדריך, וכאשר יש לפלס את הדרך לבד, אין זה פלא אם טועים. תהיה אפוא עמלי זה כתווה ראשוני של הדיוקן, ואני משאיר לאחרים להעניק לו את הצבעים המושלמים והקווים האחרונים, כשהדבר

מספק אותי לשמש כמשחזת ושמחשבתי תכון לשרת בכל דרך שהיא את קנאתך הגדולה לטוב. מתוך יראת כבוד עמוקה, אני משתחוה בפניך.

מבתי הכלא של ויקאריה, היום, 10 ביולי 1613.

של מעורבותך

משרתך העניו ביותר

אנטוניו סרה.

מבוא

ארגון נכון של רפובליקה או שלטון בממלכות ותיקון אי-הסדרים שעלולים להיווצר או הפגמים הקיימים בהן, נראה כדבר המובן מאליו כמעט לכולם, עד שכל אחד מניח שהוא מבין בכך; כך שבפני כל סכנה וקושי בתיקון, יציע גם הבור הגמור פתרון מיידי, ויאמר כי יש להתקין תקנה זו או לחוקק חוק זה, וכי אילו השלטון היה בידיו, היה פועל כך וכך. מצב זה הפוך מכל מדע או אמנות אחרת, שבהם איש אינו מעז לעסוק מבלי שרכש תחילה מיומנות וניסיון, כפי שרואים בפילוסופיה, אסטרולוגיה, מתמטיקה ושאר התחומים. היומרה של כל אדם לדעת לשלוט בממלכות נובעת מכך שכל אחד טוען שהוא יודע להבחין בין צדק לעוול; לא רק כל אדם, בור ככל שיהיה, מתיימר לדעת זאת, אלא אפילו ילדים שטרם רכשו דעת: כפי שרואים בניסיון, שכאשר קורה מקרה כלשהו ושואלים מישהו: "מי צודק? מהו הדין?", הוא ישיב מיד את דעתו אף שאין זה מקצועו; וילדים נוהגים לקבוע מי האשם ומי הצודק. היומרה האוניברסלית הזו עשויה להוביל למסקנה כי שלטון בממלכות והבחנה בין עוול לצדק הם דברים קלים ביותר, כיוון שכל אחד מבין אותם מבלי ללמוד.

אין זה פלא אפוא אם מרקו אנטוניו דה סנטיס, אדם מנוסה מאוד בעסקים, שכנע את עצמו ואחרים שהוא מבין את הסיבה האמיתית לכך שבממלכת נאפולי יש מעט כל כך מטבעות, עד שניתן לומר שאין כאלו כלל, למרות הצורך בהם בגלל הסחורות הרבות המיוצאות מדי שנה; הוא תלה זאת בגובה שער החליפין של נאפולי מול שאר שווקי איטליה, והציע כמרפא מיידי את הורדת שער החליפין, בטענה כי הדבר ודאי כמו שהאש חמה, וביסס דעה זו בנימוקים כה משכנעים עד שהותקנה תקנה (Pragmatica) לשינוי שער החליפין לפי הצעתו.

אולם, על אף שהידע לשלוט והכרת הצדק נתפסים כנחלת הכלל, אינני מסכים שהם קלים להבנה או שהם אכן ידועים; אדרבה: הכרת שניהם קשה ביותר. בנוגע לשלטון בממלכות, נראה לי שבצדק ניתן להשוותו לקושי ולא-הוודאות של הרפואה, וניתן להחיל עליו את דברי היפוקרטס: "האמנות ארוכה, החיים קצרים, השיפוט קשה, הניסיון מסוכן וההזדמנות חולפת", כפי שכל שכל נבון יבין. עדות לכך היא חילוקי הדעות בין חכמי העולם, אפלטון ואריסטו, והקדמונים, כפי שמופיע ב"פוליטיקה" וב"רפובליקה"; וכן המודרניים שסטו מדעותיהם ושיבחו שלטון עריצות כשלטון מדיני, בורות שאומצה על ידי לא מעט שליטים ויועצים. ניתן לראות זאת גם בדרכי השלטון השונות של אומות שונות במקומות ובזמנים שונים, למרות שמטרתן תמיד זהה. אך הקושי להכיר את הצדק בבירור עולה מסיבה אחת: המדע עצמו אין לו אמצעי ודאי להכרת האמת, והוא אינו מתקדם באמצעות הוכחה (Demonstrazione) אלא רק בטיעונים רטוריים והסתברויות; בשל אי-ודאות זו אמר אריסטו כי מדע זה מבוסס על "הסכמה ולא על הטבע". שהרי אם בפילוסופיה של הטבע, שגם לה אין אמצעי ודאי לחלוטין (כמו שיש רק למתמטיקה), עדיין פועלים באמצעות הוכחות ועדיין קשה מאוד להבינה לעומק; כיצד יוכל מי שלא רכש מיומנות להבין את הצדק בבירור? ואף אם רכש אותה, כיצד יצליח בהיעדר הוכחות ודאיות? אדרבה, העובדה שכולם מתיימרים לדעת וכולם חלוקים בדעתם היא סימן לקושי הגדול; אפלטון טען כי מאז ראשית העולם קיים המאבק להבחנה בין צדק לעוול, וכי חילוקי דעות אלו היו הסיבה לכל המלחמות, שכן בני האדם אינם מסכימים על ההגדרה וכל אחד מפרשה בדרכו. קושי זה היה ידוע היטב לשלמה המלך, שכאשר נתן לו האלוהים לבקש ככל העולה על רוחו, בחר לבקש חכמה כדי שיוכל לשפוט את העם, כי ראה בכך את המשימה החשובה והקשה ביותר. לידע הזה התקשה להגיע אפילו משה, שהיה החכם והמלומד באדם ודיבר עם האל כבן בית, ובכל זאת למד מיתרו חותנו כיצד לתקן אי-סדרים שלא ידע לרפאם, ובמי מריבה נמנעה ממנו הכניסה לארץ המובטחת בגלל חוסר יכולת להתמודד עם קוצר רוחו של העם.

והקיסר יוסטיניאנוס התגאה בסידור החוק יותר מכל מעשה אחר שלו, באומרו כי לא היה די בשכל אנושי ללא עזרה אלוהית. כפי שרמז פרנצ'סקו פטרארקה בשירו: "שיפוט מושלם הוא כה נדיר, ועל אשמת אחרים זוכה אדם לגנאי". מכאן רואים שבגלל הקושי הרב, השכל עלול להטעות ולתפוס את ההפוך כאמת.

מכיוון שאין בכוונתי לעסוק בשלטון מדיני באופן כללי, שעליו כתבו הקדמונים די והותר; ולא בהכרח הצדק והעוול, שעל כך עמל יוסטיניאנוס; אלא רק בסיבות שיכולות להביא לשפע של מטבעות בממלכה שאין בה מכרות זהב וכסף – נושא שלא טופל לא על ידי הקדמונים ולא על ידי המודרניים שכתבו על המדינה המדינית. חוסר הטיפול בנושא לא נבע מחוסר חשיבותו או מקלותו, שכן ידוע לכל כמה חשוב לטובת הציבור והנסיך שיהיה שפע של זהב וכסף במדינה; ואף שכולם חפצים בכך, מעטים משיגים זאת. בממלכתנו בפרט ידוע כמה תקנות נעשו, אפילו קיצוניות, על ידי השליטים כדי למנוע את התרוששות המדינה, אך דבר לא הועיל, למרות שיש סיבות חזקות לכך שהיא תהיה עשירה, עד שהמצב נראה כחסר תקווה. ואף שנראה כי דה סנטיס הנזכר טיפל בנושא במאמרו על שער החליפין, אין לומר שהוא אכן חקר זאת, שכן הוא לא פעל בשיטה מדעית ולא עסק בסיבות הכלליות, אלא רק במחשבה מעשית פרטית (שעליה, כפי שאמר הפילוסוף, אין מדע), בדמיינו כי שער חליפין נמוך או מחיר מטבע גבוה הם הסיבות היחידות לשפע, תוך הנחת עקרונות שגויים (שעל אמיתותם נדון בחלק השני והשלישי).

לפיכך, כדי להתקדם לפי הסדר: ראשית, נדון בסיבות הכלליות המביאות לשפע של זהב וכסף בממלכות, ביישומן לממלכתנו ולמקומות אחרים באיטליה; שנית, נדון בדעתו של דה סנטיס ובנימוקיו ונבדוק אם הם אמת; ולבסוף, נציע מספר פתרונות לממלכתנו להשגת המטרה האמורה.

חלק ראשון

פרק א'

על הסיבות שבגינן יכולות הממלכות לשפוע זהב וכסף.

עד כמה חשוב, הן עבור העמים והן עבור הנסיכים, ששפע של זהב וכסף ימלא את הממלכה, ועד כמה תועלת הדבר מביא, וכיצד הוא מהווה גורם רב-עוצמה למניעת פשעים רבים – אף שיהיו מי שביהירותם יטענו אחרת – לא מצאתי לנכון להרחיב על כך כעת; וכך גם לגבי הנזק הכבד שגורם המחסור בהם: שכן נראה לי שדבר זה מובן לכל אדם, אם לא בבהירות הרי שלפחות באופן כללי. לפיכך, בהנחה שזוהי טענה מוכחת, וכי אלו המחזיקים בדעה המנוגדת ראויים להישלח לאנתיקירה (לטיפול בשיגעון), נדון בסיבות שיכולות לחולל זאת. אלו מתחלקות לשני סוגים: טבעיות ומקריות. הסיבה הטבעית היא מסוג אחד בלבד, והיא כאשר בממלכות קיימים מכרות זהב וכסף; ובמקום שבו קיימת סיבה זו, על הנסיך לקבוע בממלכתו הסדרים שונים מאלו שהיה קובע אלמלא היו המכרות. בסיבה זו אין בכוונתי לדון, כיוון שסיבה זו אינה קיימת בממלכתנו, ואף לא בכל איטליה, שבה אין פועלים מכרות למתכות אלו, פרט לסראבצה שבשליטת הדוכס הגדול של טוסקנה. נדון אפוא בסיבות המקריות, כדי שנוכל להחיל בעיקר על ממלכתנו ועל איטליה כולה, למען תיראה האמת טוב יותר מתוך השוואה בין דברים דומים ומנוגדים באותן נסיבות.

פרק ב'

על הסיבות המקריות והנסיבות הפרטיות.

הסיבות המקריות מתחלקות שוב, שכן חלקן ייקראו "נסיבות פרטיות" וחלקן "נסיבות משותפות". "נסיבות פרטיות" הן אלו המתרחשות או יכולות להתרחש באותה ממלכה לבדה ולא באחרות; "משותפות" הן אלו המתרחשות או יכולות להתרחש בכל הממלכות באופן כללי. שתי הנסיבות הפרטיות העיקריות שיכולות להביא שפע זהב וכסף לממלכה הן: שפע הסחורות המיוצרות בממלכה מעבר לצורך ולנוחות של המדינה עצמה; שכן, בעת העברת סחורות אלו למדינות שבהן הן חסרות, או בבואם של אנשי אותן מדינות לקנות, יש הכרח להביא עמם זהב או כסף. נסיבה זו תיקרא "פרטית", כיוון שלא לכל ממלכה יש אותה, והיא קיימת בממלכתנו יותר מאשר בכל חלק אחר של איטליה, כפי שידוע לכול. הנסיבה הפרטית השנייה היא המיקום

הגיאוגרפי ביחס לממלכות אחרות ולחלקי עולם אחרים; מיקום זה, המהווה גורם רב-עוצמה וכמעט סיבה לסחר רחב היקף של ממלכה – הן ביחס לשאר העולם והן ביחס לעצמה – וגורם לשפע של זהב וכסף, חייב להימנות כאחת הנסיבות הפרטיות, ועליו ידובר כאשר נדון בנסיבה המשותפת של המסחר. בעניין זה תופסת העיר ונציה את המקום הראשון, לא רק ביחס לאיטליה, אלא ביחס לאסיה ואירופה; לעומתה, הממלכה (נאפולי) חסרה נסיבה זו יותר מכל חלק אחר, כפי שיובהר בהרחבה בפרק על "נסיבת המסחר".

פרק ג'

על הנסיבות המשותפות.

הנסיבות המשותפות מתחלקות לארבעה סוגים עיקריים: כמות התעשייה (Artifici), איכות האנשים, מסחר ענף ופעולות השלטון. הן נקראות "נסיבות משותפות" כיוון שהן יכולות להתרחש בכל ממלכה שהיא; נסיבות אלו, אם יתקיימו במקום כלשהו, יביאו אליו ללא ספק שפע של המתכות האמורות, גם אם לא תיוצר בו שום סחורה עודפת לצורכיהם והם יזדקקו לאספקה מלאה מחוץ למדינה, וללא שום מכרה זהב או כסף.

כמות התעשייה תביא שפע של כסף לממלכה או לעיר כאשר פועלות בהן תעשיות רבות ומגוונות, הנחוצות, המועילות או המהנות לשימוש אנושי בכמות גדולה העולה על צורכי המדינה; נסיבה זו צריכה לא רק להופיע ראשונה בין המשותפות, אלא להיות מועדפת מכמה היבטים על פני הנסיבה הפרטית של עודפי סחורה טבעית.

ראשית, בשל הוודאות הגדולה יותר שבה; שכן בטוח יותר עבור בעל המלאכה להרוויח בעת שהוא עוסק במלאכתו, מאשר עבור האיכר או אחרים בעת שהם מעבדים את אדמתם או משקיעים בתוצרתם, שכן רווח זה תלוי לא רק בעמלו של האדם, אלא במזג האוויר ובעונות השנה, לפי צורכי האדמה המבקשת לעתים גשם ולעתים שמש; ובהיעדר אלו או בקרות פגעי טבע, עמלו של האדם אינו מועיל ובמקום להרוויח, לעתים הוא מפסיד. אך בתעשייה, הרווח תמיד בטוח כל עוד מושקעת העבודה.

שנית, בתעשייה קיימת אפשרות של ריבוי, ודרך הריבוי הזה – הכפלת הרווח; מה שאינו יכול לקרות בתוצרת טבעית, שאינה ניתנת לריבוי מעבר ליכולת האדמה; למשל, אם בשטח מסוים לא ניתן לזרוע יותר ממאה טומולי (מידת נפח) של חיטה, איש לא יוכל לזרוע בו מאה וחמישים. אך בתעשייה ההיפך הוא הנכון: ניתן להכפיל לא רק פי שניים, אלא פי מאה, ובפרופורציה נמוכה יותר של הוצאות.

שלישית, הביקוש למוצרי תעשייה בטוח יותר מאשר לסחורות חקלאיות, וכפועל יוצא מכך, הרווח בטוח יותר. מסיבה זו בלבד ברור כי סחורות חקלאיות קשה לשמר לאורך זמן מבלי שיתקלקלו; ומכאן נובעת סכנה דומה בעת העברתן ממדינה אחת למדינה רחוקה, ואם לא ניתן למכרן מיד, נשקפת להן סכנת ריקבון. אך במוצרי תעשייה המצב הפוך: קל מאוד לשמרם לא רק לזמן קצר אלא לזמן ממושך, ומאותה סיבה ניתן להובילם בנוחות לכל מדינה רחוקה ככל שתהיה. ובימינו, כאשר אמנות הספנות הפכה קלה כל כך – תחום שבו המודרניים עלו על הקדמונים – עד שהמסחר חובק עולם, מי לא יסכים כי הביקוש למוצרי תעשייה בטוח יותר והרווח ודאי יותר?

רביעית ואחרונה: לרוב מפיקים יותר מהתעשייה מאשר מהחומר הגלמי, כפי שניתן לראות בתעשיית הצמר (במיוחד באריגים עדינים), בתעשיות הפשתן, המשי, הנשק, הציור, הפיסול, הדפוס ושאר התעשיות העוסקות בתבלינים ועוד אינספור אחרות. בשל כל אלו, נסיבה זו צריכה להיות מועדפת על פני נסיבת עודפי הסחורה הטבעית. כאשר נסיבה זו קיימת בשלמותה בעיר או בממלכה, היא תהיה אחת הסיבות החזקות ביותר להבאת שפע זהב וכסף. באיטליה, תפסה ונציה את המקום הראשון, שכן נסיבה זו קיימת בה בשלמותה, והיא מייצאת מוצרים תעשייתיים רבים כל כך המכניסים אליה כסף רב, כפי שגלוי לכל. לעומתה, העיר נאפולי תיחשב ככזו שבה נסיבה זו אינה קיימת בשלמות כלל; שכן לא רק שאין בה את רוב סוגי המלאכות, אלא אלו הקיימות (פרט לתעשיית המשי) אינן מיוצרות בכמות מספקת לייצוא, ואפילו לא לצורכי העיר והממלכה עצמן, עד שיש צורך לשלם עבור עבודה תעשייתית המגיעה מבחוץ.

על הנסיבה המשותפת של איכות האנשים.

במקום השני מגיעה נסיבת איכות האנשים; נאמר שנסיבה זו קיימת בממלכה או בעיר כאשר תושבי המקום הם חרוצים, שקדנים ובעלי כושר המצאה מטבעם, ואינם עוסקים במסחר רק במדינתם אלא גם מחוצה לה, ובודקים היכן וכיצד יוכלו ליישם את חריצותם. בזכותם תתמלא העיר ללא ספק בזהב וכסף, שכן הם יפיקו רווחים לא רק מפעילות במדינתם אלא גם במדינות אחרות. נסיבה זו היא הגורם העיקרי לשפע מטבעות ברמה הפרטית יותר מאשר הכללית. מהיבט זה, ג'נובה היא העיר הראשונה באיטליה שבה נסיבה זו קיימת בשלמות, ובשל כך יש בה כמות כה גדולה של כסף מזומן בידי אנשים פרטיים; אחריה פירנצה, ואחריה ונציה. לעומת זאת, העיר נאפולי וממלכתה הן המקום שבו נסיבה זו אינה מצויה, אלא ההיפך הגמור הוא הנכון; שכן תושבי המקום כה חסרי חריצות עד שאינם סוחרים מחוץ לארצם, ולא רק שאינם פועלים בשאר מדינות אירופה כמו ספרד, צרפת או גרמניה, אלא אפילו לא באיטליה עצמה. הם אף אינם עוסקים בתעשייה של ארצם שלהם, ואת זאת באים לעשות תושבי מקומות אחרים, בעיקר מאותן פרובינציות (ג'נובה, פירנצה, ונציה ואחרות). ולמרות שהם רואים את אותם זרים מתעשרים בתוך ארצם שלהם, אין בהם היוזמה לחקוקים ולעמול בבתייהם שלהם. היפוך מוחלט לאנשי ג'נובה, אשר אינם מסתפקים בתעשיות שניתן לעשות באיטליה, כיוון שבארצם שלהם יש מעט כאלו, ואינם חוסכים במאמץ או בסכנה בנדודיהם בכל אירופה ובשאר חלקי העולם, עד להודו החדשה. מן התוצאה ניכר עד כמה חשובה נסיבת איכות האנשים: אלו האחרונים, שארצם צחיחה ביותר, שופעים כסף רב; ואילו אזרחי הממלכה (נאפולי), שארצם כה שופעת, כה עניים.

פרק ה'

על הנסיבה המשותפת של מסחר ענף.

במקום השלישי מגיעה נסיבת המסחר הענף (Trafico grande), שנסיבת המיקום הגיאוגרפי משמשת לה גורם חזק ביותר. נסיבת המסחר תביא שפע כסף למדינה כאשר היא קיימת בכמות גדולה ביחס לסחורות ממקומות אחרים ולא רק מהמדינה עצמה. שכן מסחר המוגבל רק לייצוא עודפי הסחורה המקומית אינו יכול להיות גדול מאוד. והכסף המגיע בגין כך, יש לייחסו לנסיבה הפרטית של שפע הסחורות ולא למסחר עצמו; ואילו מסחר המבוסס רק על הבאת סחורות מבחוץ לצורך מקומי בלבד, רק ירושש את המדינה ולא יביא לה שפע. לכן המסקנה היא שמסחר ענף יחולל את התוצאה האמורה רק כאשר המקום משמש תחנת מעבר לסחורות ממדינות שונות למדינות אחרות, וכך גם בעסקים, ולא רק ביחס לעצמו. למסחר כזה, המיקום הוא גורם מכריע; ובמקום שבו יש מסחר ענף, חייב להיות שפע של מטבעות, שכן מסחר לא ניתן לקיים בלעדיהם ולשם כך הוא נועד.

כפי שנאמר, ונציה תופסת את המקום הראשון באיטליה ובאירופה כולה בזכות מיקומה: כפי שניתן לראות, כל הסחורות המגיעות מאסיה לארופה עוברות דרך ונציה ומשם מופצות; וכך גם להיפך. הדבר יוצר מסחר עצום. לכך מסייעת לא רק הנוחות של המיקום בין היבשות, אלא גם ביחס לאיטליה עצמה, שכן רוב נהרותיה נשפכים לים שלה, מה שמקל על הובלת סחורות; יתרה מכך, היא ממוקמת כמעט ב"צד" של איטליה ואינה רחוקה לא מהצפון ולא מהדרום. אך מסייעת גם כמות התעשייה המצויה בה, הגורמת לנהירה גדולה של אנשים. שתי הנסיבות הללו יחד מחזקות זו את זו: הנהירה למטרות מסחר גדלה בגלל כמות התעשייה, והתעשייה גדלה בגלל הנהירה של המסחר.

לעומת זאת, העיר נאפולי והממלכה אינן נהנות ממסחר אלא ביחס לעצמן בלבד, ולא עם מקומות אחרים מבחוץ; כפי שרואים בניסיון, פרט לסחורות הגדלות בה, מעטות או אפסיות הן אלו המופצות דרכה למקומות אחרים. הסיבה לכך היא המיקום הגרוע ביותר של הממלכה למטרה זו: כיוון שאיטליה נשלחת מן היבשה כזרוע מן הגוף (ולכן נקראת חצי-אי), הממלכה ממוקמת בכף היד ובחלק האחרון של אותה זרוע; לכן אין זה נוח לאיש להביא אליה סחורות כדי להפיץ למקומות אחרים. המיקום כה גרוע, שאיש מעולם אינו צריך לעבור דרכה כדי להגיע למדינה אחרת. תהיה אשר תהיה מטרת הנסיעה, לעולם לא יעברו דרך הממלכה אלא אם ירצו להאריך את הדרך להנאתם או לצורך עסקים מקומיים. לכן, לסוחרים זהו לא רק חוסר נוחות אלא נזק.

כאשר המיקום הגרוע מצטרף לאוכלוסייה חסרת יוזמה ותעשייה דלה, אובדת נסיבת המסחר, מה שמביא למחסור בכסף ולא לשפע, פרט לייצוא עודפי תוצרת הטבע כפי שהוזכר.

פרק ו'

על הנסיבה המשותפת של פעולות השלטון (Provisione di colui che governa).

הסוג האחרון הוא פעולות השלטון. השליט, בבחנו את מצב מדינתו ואת הנסיבות השונות בה ובמדינות השכנות והרחוקות שיש עמן קשרי מסחר, בוחן את הסיבות שיכולות להביא שפע מטבעות או למנוע אותן, ומחיל תקנות שונות לפי התוצאות הרצויות, תוך הסרת מכשולים. אך כפי שנאמר במבוא, אין זה קל ליישם נסיבה זו; על השליט לבחון דברים רבים יחד, להיזהר מהשלכות שליליות של התקנות ולא לטעות באמצעים העיקריים. בשל הקושי, לעתים השכל תופס דבר והיפוכו; בעיקר מכיוון שהתוצאה תלויה לא בסיבה הכרחית אלא ברצון האנושי, וסיבה אחת יכולה להוליד תוצאות שונות אצל אנשים שונים (כמו שהשמש מקשה את הטיט ומרככת את השעווה). על השליט לדעת שגם אם הוא יכול לכפות על נתיניו, עליו להישמר מדרכים עקיפות שבהן הם עלולים להכשיל את התקנה; ועליו גם לפתות אנשים שאינם נתיניו להשתתף במסחר דרך התקנה או בדרכים אחרות. מעטים הגיעו למצוינות כזו, וביניהם לדעתי יש למנות בראש ובראשונה את האפיפיור סיקסטוס החמישי, אשר בדיעת הדרכים הנחוצות למדינותיו וזיהוי התיקונים הנדרשים, כשהביצוע מהיר מהמחשבה, עלה אולי על כל מי שהיה בעולם. בנוסף לקושי זה, לאחר זיהוי הפעולה הנדרשת, על השליט לא להיסחף אחרי יצריו האישיים המונעים שיקול דעת ישר ומעדיפים את רצונו הפרטי על פני טובת הציבור. נסיבה זו, כשהיא קיימת בשלמותה, היא החזקה מכולן להבאת שפע זהב וכסף, שכן היא ה"סיבה הפועלת" המניעה את כל שאר הנסיבות; היא יכולה לחוללן ולשמרן ולהסיר מכשולים, לא רק במדינות שבהן יש נתונים טובים, אלא גם באלו שאין בהן כל נתון חיובי או נסיבה קיימת.

כפי שראינו בימי סיקסטוס החמישי ברומא, עיר שאין בה אף אחת מהנסיבות האחרות בשלמות, והמיקום אינו נוח; הכסף המצוי בה מגיע מנסיכים זרים, מבכירי הכנסייה ומשגרירים השוהים בה בגלל מושב האפיפיור, ומהנהירה של העולם הנוצרי לעסקים שונים – דברים הכפופים כולם לנסיבת המסחר. למרות זאת, פעולותיו של האפיפיור היו כה נמרצות, שבתקופה של מצוקה הוא הצליח להביא שקט ושפע למדינת הכנסייה, להשיב את הצדק לתוקפו, לפאר את רומא בהוצאות כבירות, ואף לצבור חמישה מיליוני זהב בטירת סנטאנג'לו – סכום שכנראה לא נראה כמותו ברומא מאות שנים. מכך ניתן להבין את עוצמת פעולת השלטון.

פעולה זו משיגה תוצאה נפלאה כאשר ערנות הנסיך מונעת היווצרות אי-סדרים המנוגדים ליציבות; שכן כשיש אי-סדר, התיקון הופך קשה יותר, במיוחד אם הוא מושרש, כפי שנראה בהמשך בדברי דה סנטיס. לכן אני אומר שנסיבה זו היא הגדולה ביותר בממלכות; וכפי שהצדק כולל בתוכו את שאר המידות הטובות ומנהיג אותן למטרתן, כך נסיבה זו כוללת את כל שאר הנסיבות ויכולה לחוללן ולהובילן ליעדן.

ואם יאמרו לי שאם כך הדבר, טעיתי כשלא נתתי לה את המקום הראשון לפני כמות התעשייה, אשיב שעשיתי זאת מתוך התחשבות בוודאות של האחת מול אי-הוודאות של האחרת. אני אומר "אי-וודאות" לא ביחס לנסיבה עצמה, אלא ביחס למבצע אותה בגלל הקושי שהוזכר, ובכך הלכתי בעקבות הדעה המעדיפה את וודאות הדבר על פני אצילות הנושא.

פרק ז'

שאינן סיבות אחרות מלבד אלו שנמנו.

אין סיבות אחרות מלבד אלו שהוזכרו, שאינן סיבות או נסיבות הכפופות להן. כך למשל, אם מישהו מבקש להציב נסיבה בעלת משמעות כלשהי (אם אכן הייתה כזו) את שער החליפין הנמוך, הרי שזו נסיבה שתהיה כפופה לנסיבה המשותפת של המסחר; וכך גם נסיבת המחיר הנמוך של ההכנסות (תשואות), שבאופן דומה תיכלל תחת נסיבת המסחר הנזכרת; כשם שגם המחיר הגבוה של המטבע יושם תחת נסיבת פעולות השלטון. דברים אלו ודומים להם אינם יכולים להיקרא "סיבות" ואף לא סיבות משניות, אלא "נסיבות", כיוון שאינם

מחוללים את התוצאה באופן הכרחי. זאת למרות שלדה סנטיס הנזכר נראה ששער החליפין הנמוך לבדו הוא לא רק סיבה עיקרית וחזקה, אלא יחידה, וכך גם המחיר הגבוה של המטבע; על כך נדון בחלק השני והשלישי. לסיכום, אין סיבות עיקריות אחרות מלבד אלו שנמנו; וכדי שיובנו טוב יותר ויוכרו באמצעות דוגמה, נערוך השוואה בין העיר נאפולי לערים אחרות באיטליה, תוך בחינת נסיבות מסוימות של העיר האמורה הנוגעות לענייננו.

פרק ח'

השוואה בין העיר נאפולי לערים ונציה וג'נובה ביחס לנסיבות הנזכרות.

ערים אלו, ונציה וג'נובה, הן כאלו שבהן לא רק שלא מצויה הנסיבה הפרטית של שפע סחורות טבעיות, אלא שהן הפוכות לה לחלוטין: באף אחת מהן לא מיוצרת כמות מספקת של מזון, ואף לא חלק קטן ממנה. לעומתן, העיר נאפולי היא המקום שבו נסיבה זו קיימת בשלמות, כיוון שמהממלכה מיוצאות מדי שנה סחורות בשווי של כשישה מיליונים (כפי שטוען דה סנטיס, ולא חשוב לי כרגע אם זה מדויק או לא). הערים הראשונות שופעות מטבעות מאוד, ונאפולי ענייה ביותר. על כן, מצאתי לנכון לערוך השוואה בין ערי איטליה לנאפולי ביחס לשפע המטבעות הנובע מהנסיבות האמורות, ולעשות זאת מול אלו המנוגדות לנאפולי בנסיבת שפע הסחורות, ולגבי השאר – לדון בסיבות לתוצאות המנוגדות הללו. בכך יובן טוב יותר מה שנאמר לעיל ומה שייאמר בהמשך; ומהשוואה זו יהיה קל לכל אחד להסיק ולהשוות לערים אחרות באיטליה, שכן הדבר נעשה רק למען הבהירות. ומכיוון שוונציה מנוגדת לנאפולי במידה הרבה ביותר בנסיבות האמורות ובתכונות אחרות שיכולות להביא לשפע כספי, נציב את כל הנסיבות של זו מול זו, ומהשוואה זו תתבהר גם ההשוואה לג'נובה. וכדי להבין טוב יותר, נציב זו מול זו את התכונות של כל אחת.

פרק ט'

תנאי הערים נאפולי וונציה לצורך התוצאה האמורה.

נאפולי מחזיקה בממלכתה לא רק את כל הדרוש למזונה, אלא מייצאת החוצה סחורה בשווי שישה מיליונים בשנה.

ונציה אינה מחזיקה בתחומה דבר המספיק למזונה, ואינה מייצאת דבר (מתוצרת חקלאית), אלא עליה להוציא מדי שנה כמיליון שמונה מיליונים ויותר על רכישת מזון.

המטבעות, הן מזהב והן מכסף, מוערכים בנאפולי במחיר גבוה יותר מאשר בכל איטליה, וכפועל יוצא יותר מאשר בוונציה. כך שכל המביא מטבעות מכל חלק של איטליה לנאפולי מרוויח בכסף כחמישה אחוזים ויותר, ובזהב – שאין לו מחיר קבוע ואינו נחשב כמעט למטבע עובר לסוחר – מרוויחים הרבה יותר. לעומת זאת, המוציא מטבע מנאפולי לכל מקום אחר באיטליה מפסיד כשמונה אחוזים. (אם למישהו נדמה אחרת, שינסה לגלות את האמת; נדבר על כך בחלק השני והשלישי).

בוונציה, לעומת נאפולי, המטבעות (זהב וכסף) מוערכים במחיר נמוך. המביא מטבע מוונציה לנאפולי מרוויח בכסף כפי שנאמר, והמוציא מנאפולי לוונציה מפסיד. ביחס לשאר איטליה, המעביר מטבע מוונציה למקומות אחרים או להיפך מפסיד רק את דמי הטביעה.

מנאפולי אסור להוציא מטבעות, לא זרים ולא מקומיים, לא זהב ולא כסף, תחת עונשים כבדים והחרמת המטבעות, וכיום הקנס הוא פי שלושה.

מוונציה מותר להוציא כל כמות של מטבעות מקומיים (אך לא זרים), ומדי שנה מיוצאים ממנה למזרח לבדו למעלה מחמישה מיליונים.

בנאפולי, ההכנסות (נכסי מניב ותשואות) מוערכות במחיר נמוך, כך שניתן לקבל תשואה של שבעה וחצי, שמונה ואפילו עשרה אחוזים; ובשל החובות הישנים הרבים והמחסור במטבעות, ניתן להשקיע שם כל סכום כביר.

בוונציה ההכנסות מוערכות במחיר גבוה, ולא ניתן להשיג יותר מארבעה או חמישה אחוזים, כך שלא משתלם לאיש להשקיע שם את כספו.

בנאפולי, הכנסותיו של הוד מלכותו הקתולי מוצאות כולן בתוך הממלכה ואינן יוצאות ממנה, שכן שום חלק אינו נשמר באוצר, ולעתים קרובות הוא אף שולח לשם מיליונים במזומן; זאת כי כמעט כולן כבר מכורות או מופנות לתשלום משכורות לצבא ולחיל המצב בממלכה.

בוונציה אין מוציאים את כל הכנסות השלטון, אלא רובן נשמרות באוצר; לאחר שסילקו את החוב משנות 1570-1571 בגין הצי, מפקידים מדי שנה כ-600,000 דוקטים בקרן ההפקדות, מלבד מה שנשמר באוצר המטבעה.

לפיכך, בבחינת התנאים של שתי הערים, נראה כי תנאיה של נאפולי כולם צריכים להיות סיבה חזקה לשפע של כסף, ואלו של ונציה – סיבה להתרוששות; ואף על פי כן, התוצאה היא הפוכה: ונציה שופעת כסף ונאפולי ענייה. יש לבחון אפוא כיצד נוצרות תוצאות מנוגדות אלו.

פרק י'

כיצד, למרות התנאים האמורים, ונציה שופעת זהב וכסף, ומדוע.

תנאיה של ונציה, כפי שנאמר, מעידים כולם על הוצאה (Esito), ותנאיה של נאפולי על הכנסה (Introito); לפיכך הראשונה הייתה צריכה להיות ענייה והשנייה עשירה במטבעות. ובכל זאת התוצאות הפוכות. עלינו למצוא את הסיבה לכך. נתחיל בוונציה: כיוון שהוצאה מחייבת הכנסה מוקדמת (אחרת הדבר בלתי אפשרי), הקושי הוא למצוא הכנסה כזו שלא רק תכסה את ההוצאות אלא תעלה עליהן במידה שתיצור את שפע המטבעות הקיים. כשנמצא זאת, תיעלם הפליאה. ללא ספק, כיוון שבעיר זו מצויות שלוש הנסיבות המשותפות בשלמות – כמות התעשייה, מסחר ענף ופעולות השלטון – יש להסיק כי נסיבות אלו מחוללות הכנסה כה גדולה, שהיא מאפשרת את ההוצאות הגדולות ויוצרת את השפע.

לגבי שתי הנסיבות הראשונות, אין צורך להתאמץ להוכיחן, שכן הן ידועות לכל מי שביקר שם וגם למי שלא. הנסיבה השלישית ניכרת מן התוצאה: פעולות השלטון הן ה"סיבה המניעה" השומרת על הסדר, שבלעדיו דבר אינו יכול להתקיים בעולם. הנסיבות הללו מסודרות בוונציה באופן כזה שהן מזינות זו את זו: המסחר הענף מסייע לתעשייה ומרבה אותה, וריבוי התעשייה מסייע ומגדיל את המסחר. השלטון שם מסיר מכשולים ומעניק נוחות לבעלי המלאכה ולסוחרים, מה שמושך עוד ועוד מהם לעיר.

בוונציה קיים יתרון ייחודי: המשכיות השלטון. בממלכות (כמו נאפולי) השלטון משתנה עם המלך או עם המשנה למלך, וכל אחד מביא דעות וחוקים חדשים ("מלך חדש חוק חדש"). לעומת זאת, בוונציה השלטון יציב כבר 1,200 שנה. מבנה הסנאט (ה-Pregadi) הכולל כ-150 סנאטורים מנוסים המכהנים לכל חייהם, מבטיח שהידע על בעיות העבר ופתרונותיהן יעבור מדור לדור. כאשר נכנסים סנאטורים חדשים, הם תמיד מוצאים רוב של ותיקים המדריכים אותם. המשכיות זו היא קריטית: כשם שרופא המכיר את החולה לאורך שנים ידע לרפאו טוב יותר מרופא חדש המסתמך רק על השערות, כך שלטון ותיק ומנוסה פועל בביטחון רב יותר משלטון חדש המנסה ניסויים. הוכחה זו מחזקת את טענתי שיש להעדיף את נסיבת התעשייה על פני נסיבת שפע הסחורות הטבעיות.

פרק י"א

כיצד, בהתחשב בתנאיה של נאפולי, היא ענייה בזהב וכסף.

כשם שתנאיה של ונציה מרמזים על הוצאה אך בפועל יש הכנסה גדולה, בנאפולי התנאים מרמזים על הכנסה (ייצוא רב) ללא הוצאה, אך בפועל המדינה ענייה. כדי לפתור זאת, אחת משתי הטענות חייבת להיות שגויה: או שיש הוצאות שאיננו רואים, או שההכנסה אינה כפי שנדמה. דה סנטיס תלה זאת בשער החליפין הגבוה, אך בחלק השני נראה שאין לכך קשר.

האמת היא זו: למרות שמייצאים סחורה בשישה מיליונים, ההוצאות על מוצרים מהחוץ ועל תשלומים לזרים עולות על סכום זה.

ראשית, נאפולי זקוקה למוצרי תעשייה מהחוץ. אין בה ייצור של אריגי צמר עדינים, וכל המלבושים מגיעים מבחוץ. בממלכה של מיליון בתי-אב, שבה כל אדם ממוצע לובש בגדים יקרים בחגים, ההוצאה על בדים לבדה מגיעה למיליונים.

שנית, הממלכה זקוקה לכל התבלינים והתרופות (רוברברי, אגריקון, טריאקה וכו') המגיעים מוונציה, וכן לכל חומרי הניחוח (פלפל, קינמון, מור וכו'). הפלפל לבדו, שכל בית צורך ממנו, מגיע לסכומים אדירים.

שלישית, כל חומרי ה"דרוגה" (כימיקלים לתעשייה ויופי) מגיעים מבחוץ: כספית, בדיל, עופרת, צבעים לצביעת בדים, ואפילו חומרים לאיפור נשים (סולימאטו) שנצרכים בכמויות גדולות למרות שהם חסרי תועלת ממשית.

רביעית, אין בממלכה מכרות מתכת פרט לברזל; נחושת, בדיל ועופרת לתותחים, פעמונים וכלים ביתיים – הכול מיובא.

אפילו ספרים אינם מודפסים בנאפולי אלא מיובאים, וכך גם זכוכית, נייר ובדים עדינים. המצב כה עגום, שגם סחורות הגדלות בנאפולי, כמו סוכר ושעווה, נשלחות לוונציה כדי לעבור שם עיבוד וזיקוק, ונאפולי קונה אותן חזרה במחיר כפול כי תושביה חסרי יוזמה ותעשייה.

בנוסף, חלק גדול מההכנסות והתעשיות בתוך הממלכה נמצא בידי זרים (ג'נוזים, פלורנטינים וכו'). הזרים הללו אינם צריכים להביא כסף מבחוץ כדי לקנות סחורה נאפוליטנית לייצוא; הם קונים אותה בכסף שהם כבר הרוויחו בתוך נאפולי מהתשואות והעסקים שלהם.

לסיכום, ההוצאות על ייבוא ועל תשלומי הזרים משתוות או עולות על ששת המיליונים המגיעים מהייצוא. לכן אין סיבה שיזרום כסף חדש לממלכה. המחסור אינו נובע משער החליפין, אלא מהיעדר תעשייה ומחסר עצמאי. נאפולי שורדת רק בזכות הזרמות כספים מזדמנות של המלך או בנקים המשתמשים בשטרות חליפין (Cartelle), אך ביסודה היא מרוקנת.

פרק י"ב

השוואת נאפולי לערים אחרות באיטליה.

מכל מה שנאמר, יכול כל אחד להקיש ולערך השוואה בין נאפולי לג'נובה – שבה מצויה נסיבת איכות האנשים – ועם שאר ערי איטליה, ולעמוד על סיבת ההבדלים ביניהן. על כן, אני רוצה להאריך ולדון בכך, כדי לא להגדיל את היקף הספר ללא צורך; אני מותיר זאת למי שירצה להעמיק בכך, שכן הדבר קל ביותר. לפיכך, לאחר שהבהרתי באופן כללי ותמציתי את הסיבות היכולות להביא שפע של זהב וכסף לממלכות, והחלטתן על המקרה הפרטי של ממלכתנו תוך הצבת העיר ונציה מול נאפולי וסקירה כללית של שאר ערי איטליה, בצירוף הסברים מספקים להבנת הנאמר – לא נותר אלא לדון בחלק השני באמיתות דעתו של דה סנטיס הנזכר, כפי שהובטח, ובחלק השלישי בכמה פתרונות ותקנות, הן כלליים והן פרטיים לממלכתנו, בדרך הנראית לי ראויה בעניין זה.

סוף החלק הראשון.

כאשר השכל תופס מושג כוזב כאילו הוא אמת ונח מבלי להמשיך ולחקור, או שמא תוך כדי חקירה הוא טועה ומציב יסוד שקרי, הכרחי הוא שכל מה שנשען על אותו יסוד לא תהיה בו שום ודאות של אמת; וכך גם התקנות המותקנות מתוך הנחה שהן נכונות – אינן מצליחות. נראה לי שזה בדיוק מה שקרה ב"חיבור" שכתב מרקו אנטוניו דה סנטיס על השפעת שער החליפין (Il Cambio) בממלכה. הוא קבע כיסוד אמיתי וממשי ששער חליפין נמוך הוא הסיבה היחידה לשפע המטבעות בממלכה, ושער גבוה הוא הסיבה להתרוששותה, וניסה להוכיח זאת בנימוקים שונים. דבר זה הוביל להתקנת תקנה להורדת שער החליפין (Pragmatica), בהתאם לדעתו, כדי להביא שפע כספי לממלכה, כפי שהוא מבטיח בהרחבה בחיבורו. ומכיוון שהבטחתי לדון במסקנה זו ובנימוקים שהובאו כהוכחה לה, בחלק השני הזה – תוך הנחת הניסיון המעשי בצד, שכן הוא כבר הוכיח את ההיפך – נבחן בדרך ההיגיון איזו אמת מצויה בטיעונים ובהוכחות שהובאו באותו חיבור. ומאחר שדה סנטיס כתב את דבריו בלשון העם (איטלקית), בחרתי גם אני לכתוב באותה לשון, כדי שאלו שאינם מבינים לטינית וקראו את חיבורו, יוכלו לשקול את נימוקי שני הצדדים ולהבין האם הפתרון של הורדת שער החליפין היה יכול להספיק כדי להביא שפע כספי לממלכה, או שמא יש למצוא פתרון אחר, כפי שיתברר בהמשך.

פרק א'

האם שער חליפין נמוך או גבוה בין נאפולי לשאר ערי איטליה הוא או יכול להיות הסיבה לשפע או למחסור במטבעות בממלכה.

בכל חיבורו, מרקו אנטוניו דה סנטיס אינו מבקש להוכיח דבר מלבד זאת: שגובה שער החליפין של נאפולי מול שאר איטליה הוא הסיבה היחידה להתרוששות הממלכה מכסף. הוא מסביר זאת כך: שער חליפין גבוה אינו מאפשר לכסף, שהיה אמור להיכנס לממלכה בתמורה לייצוא סחורות, להיכנס במזומן אלא דרך שטרי חליפין; ומנגד, כסף שהיה אמור לצאת דרך חליפין עבור סחורות מיובאות, יוצא במזומן בשל הרווח הגלום בכך. בהתאמה, שער נמוך אמור להביא שפע. כהוכחה נוספת הוא מביא את הניסיון: לפני 15 עד 30 שנה, כששער החליפין היה נמוך, הממלכה שפעה כסף; וב-15 השנים האחרונות, כשהשער גבוה, היא הפכה ענייה. זוהי המסקנה העיקרית שלו, השורש והיסוד למחשבתו; אם נפריך אותה, יקרוס כל מה שנבנה עליה. עלינו לבחון היטב: האם יש אמת במסקנה זו ובנימוקה? ללא ספק, לו הייתה המסקנה נכונה הן מצד הרווח המניע כל אדם והן מצד הניסיון (כפי שהוא טוען בביטחון שמעולם לא נמצאה להם סתירה), אזי התקנה הייתה מועילה. אך כיוון שהמסקנה אינה נכונה, והנימוקים והניסיון שהביא שקריים – הפתרון לא היה טוב ולא יכול היה להניב תוצאה. נבחן אפוא הן את ההיגיון והן את הניסיון: האם, לו היו נכונים, היו מוכיחים את המסקנה? ולאחר מכן, האם הם אכן נכונים? שכן כדי להפריך את דבריו, די בכך שאחד מהם יהיה שקרי, ובוודאי אם כולם שקריים.

נתחיל בראשון: האם הטיעון ההגיוני מוכיח את המסקנה? ננסח את הטיעון שלו בצורה ברורה: "שער חליפין גבוה מביא רווח למי שרוצה להכניס כסף לממלכה באמצעות חליפין ולא במזומן. ומכיוון שמטרת כולם היא רווח, הרי שכל מי שצריך להעביר כסף לממלכה יעשה זאת בחליפין. לכן, שער גבוה מונע כניסת מזומן ומחולל מחסור". טיעון זה נראה נכון ומשכנע במבט ראשון; אך עלינו לנתחו לעומק. המסקנה ש"כולם יעבירו בחליפין ולא במזומן" נשענת על הנחה הכרחית: או שהכסף כבר נמצא בממלכה במזומן עוד לפני החליפין, או שאם לא היה שם, הוא חייב להגיע לשם אחרת אי אפשר יהיה לשלם את שטר החליפין בתוך הממלכה. אם ההנחה הזו נכונה, הרי שגובה השער אינו הסיבה למחסור: הכסף או שכבר הובא לשם קודם במזומן, או שיובא מעט אחר כך; ומועד הגעתו אינו משנה לעניין השפע הכללי.

ישיבו לי: "אין זה הכרחי שהכסף יגיע במזומן, כי סוחרים יכולים להעביר שטרות מאחד לשני בסיבוב אינסופי מבלי שהכסף יהפוך למזומן בנאפולי". תשובה זו מטעה. אם מי שמשלם את שטר החליפין בנאפולי לא שלח קודם מזומן, או לא ישלח אותו אחר כך, והגלגל פשוט ימשיך להסתובב – הרי שבסופו של דבר הכסף חייב להגיע במזומן כדי לסגור את החוב עם רווח. לומר שהגלגל יסתובב לנצח זהו אבסורד לוגי של "נסיגה

אינסופית". אם הכסף נמצא בנאפולי כי הסוחר מחזיק שם נכסים או מרוויח שם מעסקים אחרים, הרי שיש לייחס את חוסר זרימת המזומן החדש לאותם נכסים או לחוסר החריצות של המקומיים (כפי שהסברתי בחלק הראשון), ולא לשער החליפין.

נדגים זאת: סוחרים רוצים לקנות סחורה מנאפולי ב-6 מיליונים. השער גבוה, אז הם מבצעים חליפין עם סוחרים בתוך נאפולי שמשלמים להם בכסף מקומי שכבר נמצא שם. דה סנטיס טוען שבכך נמנעת כניסת מזומן חדש. אני שואל: אותו סוחר שמשלם בנאפולי, מנין לו הכסף? אם הוא זר, האם הביא אותו קודם? אם כן, הרי שנכנס מזומן. האם הכסף שלו נובע מהכנסות (תשואות נכסים) בממלכה? אם כן, הרי שהנכסים הם הסיבה לכך שלא נכנס כסף חדש – הוא פשוט משתמש ברווחיו הקיימים כדי לייצא סחורה. אם המשלם הוא מקומי, מנין לו האשראי אם לא שלח כסף קודם לחוץ לארץ? אשראי אינו נמשך לנצח. הרעיון ש-5 או 6 מיליונים בשנה, במשך 15 שנה (סך הכל כ-100 מיליון), יסתובבו באוויר כשטרי חליפין מבלי שהבעלים ירצו לראות מזומן או להחזיק בו, הוא מגוחך. לו זה היה נכון, נאפולי הייתה צריכה להיות בעלת חוב עצום של הזרים כלפיה, בעוד שבפועל השלטון והבנקים מתחננים למזומן ולו בשיעור של מאית מהסכומים הללו. יתרה מכך, הטיעון שלו סותר את עצמו: הוא טוען ששער גבוה גורם להוצאת מזומן מהממלכה כדי להחזירו בחליפין ולהרוויח 10% בחודש. אם הרווח הזה כה בטוח, הרי שמי שביצע את החליפין ידרוש את כספו במזומן בנאפולי כדי לחזור על הפעולה, מה שיחייב הכנסת מזומן רב יותר. המסקנה היא ששער גבוה אינו הסיבה למחסור במזומן הנובע מייצוא סחורות.

פרק ב'

האם מתוך אמיתות הניסיון הנטען נובעת המסקנה ששער נמוך מביא שפע וגבוה מביא מחסור.

היסוד השני של דה סנטיס הוא הניסיון: "פעם השער היה נמוך והיה כסף, היום השער גבוה ויש מחסור". לכאורה, מול הניסיון – "המורה הגדול של הדברים" – כל היגיון בטל. אלא שגם אם הניסיון העובדתי נכון (ובפרק הבא נראה שגם הוא לא מדויק), המסקנה הלוגית ממנו שגויה. אי אפשר לומר: "בזמן א' היה שער נמוך ושפע, לכן השער הנמוך גרם לשפע". כדי שזו תהיה מסקנה הכרחית, צריך קודם להוכיח ששער החליפין הוא הסיבה היחידה ושאינן סיבות אחרות. אם קיימות סיבות אחרות (כפי שהראיתי בחלק הראשון), הרי שהשפע או המחסור תלויים בהן ולא בשער. דה סנטיס עצמו מודה שהסיבה לכניסת כסף היא ייצוא סחורות, ורואה בשער רק "אמצעי" או "מחסום". הוכחתו שהשער אינו יכול למנוע כניסת מזומן עבור סחורות; ממילא השער הנמוך אינו הכרחי להבאתן. לכן, הניסיון הנטען אינו מוכיח את המסקנה.

פרק ג'

האם הניסיון שנזכר לעיל הוא אמת.

אף שדי במה שהוכח למטרתו – היינו שגם לו היו המסקנה והניסיון אמת, לא היה בכך כדי לאמת את הנחת היסוד שלו שגובה שער החליפין הוא סיבת המחסור – בכל זאת, למען הבהירות היתרה וכפי שהבטחתי, נדון בשאלה האם המסקנה והניסיון הם אמת. ובהתחלנו בניסיון, הנראה כמשכנע יותר מן ההיגיון (בהיותו קרוב לחושים בעוד ההיגיון קרוב לשכל), אומר כי אף שדי היה לי להכחישו בהיותו יסוד לטיעוני, אני מקבל עליו את המעמסה להוכיח את היפוכו.

דבר ידוע הוא כי לפני חמש-עשרה, עשרים או שלושים שנה, גם אם נניח ששער החליפין היה נמוך, מעולם לא הגיעו הכספים מתמורת ייצוא הסחורות לממלכה במזומן, וכפועל יוצא מעולם לא שפעה הממלכה מטבעות; שכן, כפי שהוכח בחלק הראשון, אין סיבה אחרת להימצאות כסף בממלכה. הדבר ניכר בבירור מן הסכום שהיה אמור להגיע לממלכה בגין אותן סחורות לבדן, מלבד הרווח שהיה צומח לסוחר מגובה השער הנמוך: סכום זה, במשך חמש-עשרה שנה, לפי שישה מיליונים לשנה, היה מגיע לתשעים מיליון. לפיכך, לו היה הניסיון אמת, הרי שבנוסף לכסף שהיה בממלכה בשנת 1595, היו אמורים להימצא בה באותן חמש-עשרה שנה לבדן תשעים מיליון; ואלו היו חייבים להישאר בממלכה, שכן כפי שהוא עצמו מודה, הוד מלכותו הקתולי לא רק שאינו מוציא מטבעות מן הממלכה אלא שולח אליה, ובוודאי שלא היו יוצאים מטבעות עבור סחורות חוץ

או הכנסות זרים לאור השער הנמוך. עד כמה טענה זו מוטעית ושקרית אין צורך לומר, שכן לא באותו זמן, לא לפניו ולא מעולם לא נמצאה בממלכה הסכום האמור ואף לא עשירית ממנו. די להוכיח זאת באמצעות פשיטות הרגל הרצופות של הבנקים, שלא קרסו בשל זדון או מזל רע, אלא משום שהשקיעו את הכסף בסחורות, וכאשר נדרשו להוציא סכום כלשהו של מאה או מאתיים אלף דוקטים בפרק זמן קצר, קרסו בשל המחסור במזומן שלא יכלו למצוא אצל בנקים אחרים (שכן לו היה הכסף מצוי, היה להם אשראי; אך בשל המחסור שהיה קיים, כל אחד שמר על שלו). לו היו באותו זמן בבנקים רק שלושה או שני מיליונים במזומן ואף פחות, בוודאי שלא היו פושטים רגל. ומי שאין די לו בהוכחה זו, יתכבד ויבדוק בכספות הגדולות של הבנקים באותו זמן אילו מזומנים היו בהן, וימצא כי לא שלושה, לא שניים ואולי אף לא מיליון אחד היו שם; שכן גם לו היו שם עשרה, עשרים או שלושים מיליון בשנת 1590, עדיין לא היה בכך יחס הולם לכמות שהייתה אמורה להיות לפי חישובו.

האמת המוחלטת היא אפוא כי הניסיון המדובר אינו אמת אלא דמיון; והמציאות כה שונה ממנו עד שהיא הפוכה לו. יתרה מכך, ניתן ללמוד על ה"שפע" באותו זמן לעומת ה"מחסור" בזמן אחר מן הכסף (מתכת הכסף) שהגיע למטבעה משנת 1581 ואילך, זמן שבו הותר להשתמש במטבעות ספרדיים באופן רגיל (מה שקודם לכן נאסר והם נשלחו למטבעה יחד עם שאר המטבעות הזרים). מעולם לא נמצא שהגיעו למטבעה באופן רגיל שישה מיליונים, ארבעה או אפילו מיליון אחד. לפי החישוב שערכתי משנת 1548 ועד 1582, בחלוקת הסכום הכולל לכל השנים, עולה כי הגיעו למטבעה 29,167 ליברות כסף בשנה, שערכן במטבעות הוא 306,253 דוקטים לשנה בלבד. ואם יאמרו לי כי סכום קטן זה נוגע רק למטבעות שהגיעו למטבעה אך אין פירושו שלא נכנס כסף אחר לממלכה, אשיב כי הוכחה זו מלמדת היטב שלא נכנס שום סכום אחר, לא בגין ייצוא סחורות ולא מכל סיבה אחרת; שכן באותו זמן לא הותר השימוש במטבעות זרים ואף לא בספרדיים (עד לצו של הנסיך מפיטראפרזיה, המשנה למלך דאז), ולכן בהכרח הכול הלך למטבעה. מכאן מוכח שמעולם לא הגיע לממלכה, גם כשהשער היה נמוך, הסכום שהוא טוען לו, ואף לא רבע או עשירית ממנו.

וכדי להראות שגובה שער החליפין אינו משנה דבר לעניין זה, ערכתי חישוב של מתכת הכסף שהגיעה למטבעה בין 1582 ל-1590 (כשהשער היה נמוך לפי דבריו) ובין 1590 ל-1605 (כשהשער היה גבוה). בתקופת השער הנמוך הגיעו בממוצע 2,636 ליברות בשנה (27,668 דוקטים), ובתקופת השער הגבוה הגיעו בכל שנה 21,142 ליברות (213,391 דוקטים). חישוב זה מראה כי לא רק שבזמן השער הנמוך הממלכה לא שפעה מטבעות, אלא שהיה זה ההיפך הגמור. ואם יטענו שבזמן השני המטבעות הגיעו למטבעה רק כדי להפוך למטבעות קטנים (חצאי קרליני), הרי שגם בזמן הראשון עשו חצאי קרליני, ולו היה כסף – היו עושים זאת.

נמצאנו למדים כי הניסיון שהממלכה שפעה כסף בזמן השער הנמוך הוא שקרי. ואוסיף עוד הוכחה: אם אכן היו בממלכה 90 מיליון דוקטים בשנת 1590 כפי שנובע מחישובו, להיכן נעלמו כל אותם מיליונים ברגע שהשער עלה? האם כולם "פרחו באוויר" דרך שער החליפין? המחשבה שסכומים כה אדירים יסתובבו בעולם מבלי שבעליהם יראו אותם לעולם היא מגוחכת. הניסיון הממשי מלמד כי מעולם לא הייתה כאן כמות כזו של מטבעות זרים מפירנצה, מילאנו או רומא, כפי שהוא טוען, פרט לכמויות מזעריות וחסרות חשיבות.

פרק ד'

האם נכון הנימוק ששער חליפין גבוה נותן רווח למי שרוצה להעביר כסף לממלכה בחליפין ולא במזומן, ובשל כך לא מגיע מזומן.

כבר הראינו כי טענתו העיקרית שגויה. נותר לבחון האם הנימוק שגובה השער מעניק רווח של עשרה אחוזים ויותר נכון במציאות. דה סנטיס טוען כי בשל השער הגבוה, אדם המביא סקודו זהב מרומא מקבל עבורו בחליפין 14 קרליני ויותר, בעוד שבמזומן לא היה מקבל יותר מ-13. אך זוהי טעות עובדתית: בנאפולי, סקודו זהב מעולם לא נסחר לפי 13 קרליני כפי שקובעת התקנה (Pragmatica), אלא לפי 13 וחצי, 14 ואף 15 קרליני. לפיכך, המביא מזומן מרוויח יותר מאשר המשתמש בחליפין. הטעות שלו נובעת מכך שמחיר הסקודו זהב בנאפולי עלה ללא הרף, בעוד שבמקומות אחרים נותר יציב; בנאפולי הזהב נחשב כסחורה ולא כמטבע,

ושער החליפין (הנעשה מזהב לכסף) מושפע ישירות מעליית מחיר הזהב. לכן, גובה השער אינו מעניק רווח המונע הבאת מזומן; ואם יש רווח כזה, הוא נובע מסיבות אחרות לגמרי.

פרק ה'

על הנימוקים והמסקנות הראשונים הנובעים משער החליפין, והסיבות האמיתיות למחסור בכסף.

השפעות שער החליפין לפי דה סנטיס הן: כניסה או יציאת מזומן, פעולותיהם של נסיכי איטליה באוצרותיהם, והרווח מהוצאת כסף כדי להחזירו בחליפין. כבר הוכחנו כי אלו דמיונות. הסיבה האמיתית למחסור בנאפולי היא היעדרן של "הנסיבות המשותפות" (תעשייה, מסחר וכו') המביאות שפע, בעוד ש"הנסיבה הפרטית" (ייצוא סחורות חקלאיות) אינה מספיקה לכסות את הייבוא ואת הכנסות הזרים היוצאות מן הממלכה. שער החליפין אינו גורם לדבר מכל אלו.

פרק ו'

על התקנה שהוצע להתקין למען שפע הכסף בממלכה.

לאור האמור, ברור כי התקנה להורדת שער החליפין לא יכלה להועיל, שכן היא מבוססת על יסוד רעוע. הניסיון אישר זאת: לאחר שהותקנה התקנה לפי דעתו, לא רק שלא נכנס כסף אלא שהמחסור החמיר. הבנקים והסוחרים נאלצו להתאמץ ביוקר רב להביא מעט כסף כדי לא לקרוס. הצורך בתקנות חדשות האוסרות שימוש במטבעות "קלים" (שחוקים) והתרת השימוש במטבעות זרים (כמו של ג'נובה) במחיר גבוה מעידים על המחסור הקיצוני שנוצר, בניגוד לכללי המנהל התקין של ממלכות אחרות.

פרק ז'

האם ההשפעות שהיו אמורות לנבוע מן התקנה האמורה הן אמת.

לגבי ההשפעות המובטחות מן התקנה:

1. ששער נמוך יביא מזומן בשל רווח של חמישה גרונה לסקודו – הוכח שרווח זה אינו גורם לכניסת כסף יותר ממה שנכנס ממילא לייצוא סחורות, וגם קודם לכן הרווח היה גדול יותר ולא הועיל.
 2. שזה ימנע יציאת מזומן עבור ייבוא – הוכח שהמזומן חייב לצאת במוקדם או במאוחר.
 3. שייבוא סחורות רבות יותר יועיל – הוכח בחלק הראשון שזהו נזק חמור המרוקן את הממלכה.
 4. שהסחורות יעלו פחות – המסקנה שלו בנויה על לוגיקה פגומה.
 5. שזה יסייע להעברת הכנסות הזרים בחליפין – הראינו שאין בכך תועלת ממשית לממלכה.
 6. לגבי הבאת מטבעות ספרדיים (Real) ואוצרות נסיכי איטליה לנאפולי – אין בכך שום אמת או סבירות, ולו זה היה נכון, היה זה גורם להתרוששות כל שאר נסיכי איטליה.
- כל אלו נאמרו למען הסקרנים, שכן הניסיון המר כבר הוכיח שאף לא אחת מהשפעות אלו התממשה.

פרק ח'

על הצו שהוציא רוזן אוליבארס בעניין הורדת שער החליפין.

מכיוון שהאמת אינה נגלית בקלות אפילו לאלו הדנים בה באמצעים ראויים, נפל גם רוזן אוליבארס באותה טעות – וייתכן הדבר במחילה מכבודו – בשל המראה הראשוני של טיעון זה, והוציא תקנה המורידה את שער החליפין. אך לאחר מכן, כשנוכח לדעת הן מהניסיון והן מהעיון שהדבר אינו אמת, ביטל את התקנה האמורה. ואין לקבל את המסקנה (של דה סנטיס), הטוען כי ביטול זה דווקא מחזק את דעתו בכך שהאמת הוכרה כביכול רק בחלקה; שכן המסקנה היא הפוכה: משדמיין שהוא מכיר את האמת ועמד על הטעות, ביטל אותה. ללא ספק, לו היה אמת בדברים שנתפסו תחילה כנכונים, היה קל לעמוד לאחר מכן על החסר ועל הפגם

שבגיננו לא הושגה התוצאה; ואז, הפתרון המוצע על ידו היה מזוהה ומיושם לא רק על ידי מושלי ממלכות ומועצותיהם, אלא על ידי כל מלומד זוטור.

פרק ט'

האם התקנה להורדת שער החליפין הייתה יכולה להימנע או להיחסם על ידי נסיכי איטליה האחרים.

הפתרון שמציע דה סנטיס לפגם שמצא בתקנת אוליבארס הוא שהתקנה לא תסתפק בהגבלת שער החליפין בתוך הממלכה, אלא תאסור פירעון או גבייה של שטרי חליפין המגיעים מחוץ לממלכה אלא במחיר שנקבע, ובכך תאלץ את כל שאר ערי איטליה להתיישר לפי שער זה. ועל הטענה שהערים האחרות אינן כפופות לממלכה, הוא משיב שהתקנה לא תאסור על הערים האחרות דבר, אלא תורה לאנשי הממלכה שלא לשלם בשער אחר, ובכך תשיג את מטרתה בעקיפין.

פתרון זה לא היה מועיל כלל לו רצו נסיכי איטליה האחרים שלא לקיים סדר זה, או לו נראה היה להם שהדבר גורם להתרוששות מדינותיהם ממזומנים; שהרי בהכרח שפע בממלכה אחת פירושו מחסור באחרות. מעבר לדרכים רבות שבהן יכלו הנסיכים לסכל את התקנה, הם יכלו לנקוט באותה שיטה בדיוק: לקבוע במדינותיהם מחיר התואם את השער הגבוה הקודם ולאסור פירעון שטרות אלא במחיר זה. מדוע שתקנת הממלכה תגבר על השער המקובל והרצון המשותף, בעוד שתקנותיהם של אחרים לא יכובדו? וכי אין לנסיכים אחרים אותה סמכות על נתיניהם שיש למלך?

גם הטענה שהערים האחרות "חייבות" לסחור עם נאפולי בשל התועלת שהן מפיקות ממנה אינה עומדת במבחן המציאות. הצורך במסחר קיים רק כל עוד הוא מביא תועלת; אם הוא גורם נזק, הצורך פוסק. לדעתי, המצב הוא הפוך: הממלכה זקוקה לערים האחרות יותר משאלו זקוקות לה. הממלכה תלויה לחלוטין בייצוא חומרי גלם כדי להשיג זהב וכסף, ובהיעדר חריצות מצד תושביה (הנסיבה המשותפת השנייה), אם הסוחרים הזרים לא יבואו להוציא את הסחורה, הממלכה תישאר ללא תקווה לכסף. לעומת זאת, סחורותיהן של ערי איטליה הן תוצרת תעשייתית המשתמרת זמן רב וניתנת למכירה בכל מקום בעולם. פרט למשי, אף עיר (למעט ונציה, וגם היא רק מטעמי נוחות) אינה תלויה בממלכה לקיומה. רוב המשי הולך לג'נובה, פירנצה, רומא ופיאצ'נצה – שתי האחרונות הן מרכזי החליפין והן כמעט אינן צורכות משי מהממלכה. לכן, התלות היא דווקא של הממלכה בערים הללו.

פרק י'

האם הכנסות הזרים בממלכה והרווחים ממסחר ותעשייה הם הסיבה למחסור בכסף.

אעבור לדון בטענה שהכנסות הזרים בממלכה (מתשואות נכסים ורווח מסחרי) הן הגורם לכך שסחורות יוצאות מהממלכה מבלי שיכנס בתמורתן כסף, שכן הכסף כבר מצוי בידי הזרים בתוך הממלכה. דה סנטיס נאלץ להודות באמת זו, אך כדי להציל את דעתו הוא טוען שהשפעתה זניחה ומעריך את הכנסות הזרים ב-600,000 דוקטים בלבד ואת רווחי המסחר בסכום דומה.

כפי שהוכח בחלק הראשון בהשוואה לוונציה, הכנסות הזרים בצירוף רווחי התעשייה והמסחר שלהם עולים במידה ניכרת על כל סכום שיכול להיכנס מייצוא סחורות הממלכה. דה סנטיס עצמו מודה במקום אחר שהזרים "ספגו את דמם של כל תושבי הממלכה עד שלא נותרו להם חיים או רכוש למשכן". אם זה נכון, כיצד הוא טועה לחשוב שהשפעתם היא רק מיליון ומאתיים אלף דוקטים? האמת היא שהכנסות הזרים הן הסיבה האמיתית וההכרחית לכך שכסף אינו נכנס לממלכה. אך כיוון שהפתרון לכך נראה קשה עד בלתי אפשרי, העדיף השכל לברוח לפתרונות קלים ומדומים כמו הורדת שער החליפין.

לגבי הדוגמה של סיציליה שהוא מביא כחיזוק – ששם נאסף פחות משי ובכל זאת גליאות ג'נובה מביאות לשם ארגזי מטבעות ("ריאל") בכל אוגוסט, בעוד לנאפולי לא מביאים דבר – הוא טוען שהסיבה היא שבסיציליה אין שוק חליפין מפותח. לו היה צודק, היה עליו להמליץ על איסור מוחלט של החליפין בנאפולי כדי לאלץ הבאת

מזומן. אך המציאות בסיציליה נובעת מכך שלזרים אין שם הכנסות ונכסים כפי שיש להם בנאפולי, ולכן הם חייבים להביא מזומן כדי לקנות את הסחורה.

פרק י"א

האם התקנה האמורה עמדה בסתירה לצדק.

דה סנטיס מתאמץ מאוד להצדיק את הגבלת מחיר החליפין, בטענה שהדבר נחוץ לטובת הכלל. אומר בקצרה: לו היה אמת בדבר שהשער הגבוה גורם נזק ציבורי ומרושש את הממלכה, אזי לא רק שמותר לשלטון לשנות את טבע החוזים, אלא שזוהי חובתו להעדיף את טובת הכלל על הפרט. אך כיוון שהנזק הציבורי האמור אינו אמת, אסור לשלטון להגביל מחיר ועל השער להישאר חופשי; אחרת, נעשה עוול לאלו שהחוק התיר להם חופש פעולה.

לשאלתו מדוע על השער להיות חופשי, התשובה מצויה בחוק (ב"קודקס"): חוזים הם עניין של רצון חופשי מלכתחילה. חירות זו אינה נוגעת רק לעצם עשיית החוזה אלא גם לתנאיו ולאילויותיו, כל עוד אינם אסורים על פי חוק. לסיכום: כיוון שלא הוכח נזק, אין לשנות את טבעו החופשי של החוזה. לגבי הרפורמות ברומא ובג'נובה שציין – אדון בהן בחלק השלישי.

פרק י"ב

על שאר ההשפעות שלטענתו נובעות מהתקנה האמורה, והאם הן אמת.

הקושי השישי, שלטענתו הוא מצא והנו בעל חשיבות רבה, הוא שסוחר הממלכה ומקומות אחרים לא ירצו עוד לקנות סחורות כדי לייצאן, בשל אובדן רווח החליפין; שכן, כיוון שמחיר הסחורות בממלכה עלה, הרי שביצואן אין רווח אלא בחליפין, ואם זה יבוטל – יחדלו מלקנות. על כך הוא משיב שהקושי הזה הוא הבל, שכן הוא הוכיח בראיות דמונסטרטביות שכל התקלות נובעות משער החליפין הגבוה והבלתי סדיר, וכשבאים לתקן זאת, אין להתחשב באינטרס של יחידים. על כך ניתן לומר שמאחר שכל טענותיו הופרכו, והוכח ששער חליפין גבוה או נמוך אינו גורם לכל תקלה בממלכה, הרי שהקושי נותר בעינו. ואלו היה אמת בהנחה שאין רווח אחר מלבד שער החליפין הגבוה, וביטולו היה גורם להפסקת ייצוא הסחורות, הרי שהתקנה הייתה צריכה דווקא להעלות את השער עוד יותר. אך ההנחה אינה נכונה, שכן אם התייקרו הסחורות בממלכה, בהכרח עליהן להתייקר עוד יותר מחוצה לה, ואם לא יתייקרו – הרי שכפי שעלו במחירן, כך ישובו וירדו. לכן הקושי היה מתבטל מאליו לו היה טעם כלשהו בהורדת השער.

בהמשך מופיע הקושי השביעי: שהערים האחרות, אם יתאימו את שער החליפין שלהן כך שיהיה זהה, יכשילו את ההשפעה. על כך הוא משיב שטענה זו אינה ישימה, כיוון שכל השווקים, למעט פירנצה, סוחרים במטבע ממשי (ובכך הוא סותר את דבריו הקודמים, כשהתאים למטרתו לטעון שה"סקודו" של החליפין הוא דמיוני), ואין דרך אחרת שבה יוכלו למנוע שכאשר הסקודו יעלה או ירד במחירו, הדבר יגרום בכל מקרה לכך שכל הזהב או הכסף יזרמו לממלכה. זהו דמיון גרידא; ומכיוון שנדון בכך בחלק השלישי – כשנבחן אם העלאת או הורדת ערך המטבעות המקומיים או הזרים יכולה לגרום לכניסת מטבעות לממלכות או למחסור בהם – נניח לכך כעת. אך באשר לקושי הנוכחי, מצאתי דרך קלה וישירה להכשיל את התקנה ולהפוך אותה לחסרת תועלת: לו נגרם להם נזק ניכר, יכלו הם עצמם להנהיג את אותו סדר ולהגביל את המחיר, אך בהעלאתו ולא בהורדתו; ולעניין זה לא הייתה משנה העובדה אם המטבע הוא ממשי. ואת אמיתות הדבר הוא עצמו מודה לגבי הסקודו הדמיוני של פירנצה... מדוע אם כן לא יוכל להיות אותו הדבר בהגבלת או העלאת מחיר החליפין כמו במחיר הסקודו?

באשר לקושי השמיני – שסוחרים רבים יפשטו רגל; והתשיעי – האם הדבר נחשב לריבית; והעשירי – האם תקנה זו גורמת לשוק של נאפולי להכתיב חוק לשווקים אחרים: אין צורך לדון בהם, שכן אין להם חשיבות לענייננו, ואין טעם להשיב למחשבות וקשיים חסרי יסוד ולהרחיב ולמלא דפים לחינם.

סיכום החלק השני

על מה שהבטחנו לדון בחלק שני זה נאמר די הצורך, שכן הוכח במלואו כי אין זה אמת, ואף לא סביר או אפשרי, שגובה שער החליפין יוכל למנוע כניסת כספים במזומן שהיו אמורים להגיע לממלכה בגין ייצוא סחורות, וכי לעניין זה אין חשיבות אם השער גבוה או נמוך. בדומה לכך הוכח שהנימוקים והמסקנות שהובאו בעניין זה אינם נכונים; וכי הסיבה לכך שאין כספים בממלכה מהייצוא האמור היא זו שצוינה בחלק הראשון: ההכנסות והתעשיות של הזרים יחד עם הרווחים שהם מפיקים מסחורות הממלכה. דבר זה לא יכול היה להכחיש דה סנטיס עצמו, וניסה להיחלץ בטענה שהסכומים אינם כה גבוהים, אך לאחר מכן, איני יודע כיצד, קיבל זאת והפריז בחשיבות ההכנסות לבדן.

מאחר שלא נותר דבר לומר על מה שהובטח, נעבור לחלק השלישי והאחרון, בו נדון בפתרונות למחלה זו, ונבחן כמה הצעות שהעלה דה סנטיס בחיבורו כפתרון להבאת כספים לממלכה.

סוף החלק השני

חלק שלישי

מבוא

רבים נוהגים לומר בטעות שאם ידועה סיבת המחלה, קל למצוא את המרפא. כך אומר גם דה סנטיס בראשית חיבורו. אך איני מוצא שדעה רווחת זו היא אמת, לא באופן כללי ולא בשום מקרה ספציפי. שכן, אף שרופא יודע היטב את הסיבה לחום חריף, אין פירושו שהמרפא יהיה לו קל, ופעמים רבות הוא אינו מוצא אותו כלל. כך לגבי מחלות הכבד והקיבה או פצע מוות – הידיעה אינה מבטיחה מרפא קל או קשה. ובמעבר מהרפואה לענייני מדינה, הרי שסיבותיהן של רוב התקלות המתרחשות במדינות הן גלויות, ובכל זאת לא רק שאין זה קל למושלים לתקן אותן, אלא שפעמים רבות הדבר הופך קשה כל כך, שאפילו אמצעים קיצוניים אינם מועילים. לכן, הטענה הנכונה היא: כשידועה סיבת המחלה, קל ואפשרי יותר למצוא מרפא מאשר כשאינה ידועה; אך אם הסיבה היא עוצמתית מטבעה או בשל נסיבותיה, המרפא יהיה קשה ולא תמיד אפשרי.

כיוון שסיבת הרעה – אי-כניסת כספים לממלכה מהייצוא – היא הכנסות הזרים והתעשיות שהם מנהלים בשל רשלנות התושבים, וכיוון שהסיבה הזו כה עוצמתית (עד שדה סנטיס עצמו מציע בייאושו להשעות את תשלומי הריבית לזרים לשישה חודשים, צעד שהוא עצמו מודה שאינו ראוי להיאמר), הרי שהמרפא יהיה קשה ביותר. על כן, בבואנו לדון בפתרון זה, נבחן תחילה את המרפאים שנוסו או הוצעו, האם הם מועילים או יכולים להועיל, ואם היה בכוחם להרבות זהב וכסף בממלכה; ולאחר מכן נדון בפתרונות האמיתיים, בזהירות הנדרשת.

פרק א'

על הפתרונות שבוצעו והוצעו כדי להרבות מטבעות בממלכה.

הפתרונות שבוצעו להרביית המטבעות בממלכה הם אלו:

1. איסור ייצוא מטבעות, בין מקומיים ובין זרים, וכל סוג של זהב וכסף.
 2. הורדת שער החליפין.
 3. קביעת ערך גבוה למטבע זר והתרת השימוש בו לא רק בערך השווה למטבע המקומי (בתוספת עלות המטבעה), אלא יותר מכך.
- הפתרונות שהוצעו: העלאת הערך הנקוב של המטבע המקומי או הפחתת משקלו, וטביעת חלק מהמטבעות או כולם מכסף באיכות נמוכה יותר.

פרק ב'

על פתרון איסור ייצוא המטבעות.

הסיבה הנראית לעין שהובילה לאיסור ייצוא המטבעות היא שבאמצעותה נשמר הכסף המצוי והכסף שאמור להיכנס. ההנחה היא שמאחר שאי אפשר להוציא, הכמות תלך ותגדל תמיד. אך האמת היא הפוכה: איסור פשוט על ייצוא מטבע אינו מועיל למדינות ואינו גורם להן לשפוע זהב וכסף, אלא הוא מזיק יותר מאשר מועיל; אלא אם כן המדינה נמצאת במצב של אי-סדר כה גדול שהייצוא עלול להזיק לה באופן ספציפי.

כדי להבין זאת, יש לבחון את המטרה של מי שרוצה לייצא כסף. המטבע היוצא למטרה כלשהי חייב לחזור לממלכה עם רווח. אם מוציאים כסף כדי לקנות סחורה מחוץ לממלכה שהמדינה זקוקה לה, אין בכך נזק, כי ממילא חייבים לשלם עבורה. אם קונים סחורה כדי למכור אותה במקום אחר, הרי שהיא תימכר במחיר גבוה יותר והכסף יחזור בכמות גדולה יותר. חופש הייצוא גורם למסחר רב יותר, והאיסור – למסחר דל יותר. סוחר ירתע מלסחור במקום שבו לא יוכל להוציא את כספו במידת הצורך למקומות אחרים, ויעדיף לספוג נזק אחר ולא לסחור שם. כמעט כל נסיכי איטליה מתירים ייצוא של המטבע המקומי שלהם. ונציה, אף שהיא אוסרת ייצוא מטבע זר, מתירה ייצוא מטבע מקומי; ואיסור המטבע הזר אצלה נועד להכניס רווח למטבעה (כיוון שהמטבעות הזרים חייבים להינמס ולהפוך למקומיים), ואין זה פוגע במסחר כי העיר שופעת מטבע מקומי שניתן לייצאו בחופשיות.

הסיבה שבגללה בממלכתנו (נאפולי) הייצוא גורם נזק אינה הסיבה שדה סנטיס מציין, אלא ה"אי-סדר" שהותר לצמוח: העובדה שלזרים יש כל כך הרבה הכנסות ונכסים והם מחזיקים בכל התעשיות. במצב כזה, הכסף שיוצא לא יחזור עוד לממלכה. לכן, ורק מהטעם הזה, אני מסכים שבממלכה שלנו איסור הייצוא הוא נכון כרגע; אך ללא הבעיה המבנית הזו, האיסור לא היה מביא תועלת אלא נזק. לסיכום, איסור הייצוא אינו יכול להביא לשפע, אלא רק למנוע את החמרת אי-הסדר ככל האפשר.

פרק ג'

על הפתרון של התרת השימוש במטבע זר או העלאת ערכו.

על הפתרון של הורדת שער החליפין דנו בהרחבה. נדון כעת בפתרון השלישי: האם התרת שימוש במטבע זר על ידי העלאת מחירו היא מרפא להרביית הכסף. בעקבות דעתו של דה סנטיס, נקבע בתקנה ש"סקוד" מכסף מג'נובה יסחרו לפי 13 וחצי קרליני. הוא טען שזו הייתה טעות להוריד את ערך ה"ג'וליו" של האפיפיור ושל פירנצה מ-10.5 גרנה ל-10, כיוון שזה גרם להם לצאת מהממלכה. הוא הביא כדוגמה את מרקו אנטוניו קולונה בסיציליה, שהעלה את ערך הדוקט הנאפוליטני ב-5% כדי להביא כסף לאי.

אומר כי מדובר באשליה. העלאת ערך מטבע זר אינה יכולה להביא לשפע בממלכה, אלא רק להרושש אותה ולפגוע בזכויות השליט והפרט. גם אם נראה שכסף זורם פנימה לזמן קצר, ככל שיזרום יותר, כך הממלכה תתרושש מהר יותר.

מדוע? אם מטבע זר מוערך יותר מערכו האמיתי כדי שיגיע לממלכה, המטרה של מי שמביא אותו היא לקנות סחורה ולייצאה. פירוש הדבר הוא שבעוד שקודם היה צריך להביא יותר כסף עבור אותה סחורה, כעת מביאים פחות – וזה גורם למחסור ולא לשפע. גרוע מכך, אם הזרים משתמשים במטבע המוערך-יתר כדי לקנות נכסים או לנהל תעשיות, הם משיגים יותר בנאפולי בפחות השקעה, וזה מחמיר את המחסור המבני שכבר קיים בשל שליטת הזרים בכלכלה. העלאת ערך המטבע הזר היא למעשה מתן יתרון נוסף לזרים על פני המקומיים.

יתרה מכך, הדבר פוגע בזכויות השליט (הריבון): כל מטבע זר אמור להגיע למטבעה, להירקע מחדש כמטבע מקומי, והשליט אמור להפיק מכך רווח (Seigniorage). אם מתירים למטבע זר להסתובב בחופשיות, השליט מאבד את רווחי המטבעה שלו. בנוסף, הדבר חושף את הנתינים להונאה מצד שליטים זרים, שעלולים להוריד את איכות המתכת (הסיגים) במטבעותיהם בעוד שהערך הנקוב בנאפולי יישאר גבוה. לכן, בכל מדינה מתוקנת, מטבע זר מוערך תמיד בפחות ולא ביותר, כדי לאלץ את המרת המטבע למקומי.

פרק ד'

על ההצעות להעלות את ערך המטבע המקומי או להפחית את משקלו או איכותו.

דה סנטיס פוסל את ההצעות הללו. לגבי הפחתת איכות המתכת (הסיגים), הוא פוסל זאת בשל כבודו של המלך וחשש מפגיעה במסחר. אני מסכים חלקית, אך סיבותיי חזקות יותר:

1. זה נוגד את הצדק – המטבע אמור להביא תועלת בשל החומר (המתכת) שבו ולא רק בשל הצורה (החותם).
2. זה מעודד זיופים.
3. זה מזיק לנתינים – כשיצאו מהממלכה, המטבעות לא יהיו שווים דבר, וגם המלך לא יוכל להשתמש בהם לתשלומים מחוץ לממלכה.

אף שבוונציה או ג'נובה יש מטבעות קטנים מאיכות נמוכה, המטבעות הגדולים המשמשים למסחר בינלאומי הם תמיד מאיכות גבוהה מאוד (בנאפולי האיכות למעשה נמוכה יותר מרוב ערי איטליה, למעט רומא). אני מסכים שניתן להנפיק מטבעות קטנים מאוד (מנחושת למשל) שערכם נובע רק מצורתם לצורך נוחות יומיומית, אך אין להפוך זאת למטבע העיקרי במסחר.

לגבי העלאת מחיר המטבע המקומי או הפחתת משקלו – אם חייבים לבחור, עדיף להפחית את המשקל. דה סנטיס טוען שהפחתת משקל "תחריב את העולם" כי כל אירופה קבעה מחיר אחיד לכסף. זו טענה חסרת שחר. ראשית, אם זה היה מביא שפע לממלכה, לא היה עלינו לדאוג לסדר בשאר אירופה. שנית, אין באמת מחיר אחיד; המטבע הנאפוליטני ממילא שווה בחוץ (רומא, ונציה, פירנצה) כ-10% פחות מערכו בנאפולי, וזה לא גרם לשום "חורבן עולם". דה סנטיס גם טוען שזה יזיק להכנסות המלך, אך המלך אינו מוציא את כספו אל מחוץ לממלכה אלא משתמש בו בתוכה, כך שערך המטבע בתוך הממלכה הוא שקובע עבורו.

פרק ה'

על המחיר האמיתי של הזהב והכסף, וכיצד כל אחד מהם מהווה מחיר עבור השני.

נראה ברור למדי מהדיון בפרק הקודם, שמאחר שהשפע המשתנה או המחסור בזהב ביחס לכסף הם הסיבה ליחס שבו הם מוחלפים זה בזה, הרי שבהכרח יש לומר שכל אחד מהם הוא המחיר והמידה של השני. יתרה מכך, מאחר ששני חומרים אלו הם הנפוצים ביותר בעולם כשימוש למטבע – שפירושו שהם המדד לערכם של שאר הדברים – הרי שלמרות המושג "ערך פנימי" של המתכות, שנתפס לעיתים כמעין רוח רפאים בלתי מובנת, נראה קשה להבין כיצד מתכות אלו יכולות להיות מידה הדדית אחת לשנייה, במקום שיהיה בעולם דבר מה אחר המהווה מידה משותפת לשניהם.

שהרי, אם אשאל כמה שווה ליטרא של זהב, ותינתן לי התשובה: 14 ליטראות ושלושה רבעים של כסף; ואני אשאל שוב: "אם כן, כמה שווה ליטרא כסף?" – נראה שאין זה ראוי לומר שהיא שווה 4/59 מליטרא זהב, והיה נראה הולם הרבה יותר שתהיה מידה משותפת אחרת למחיר שניהם, שאלה יתייחסו. אך אני שואל: אם כך היה, דבר זה המהווה מידה לערך הזהב והכסף, מאין הוא שואב את ערכו? והאם ערכו זה יהיה ודאי, קבוע ויציב, או שמא בלתי ודאי ומשתנה? אם הוא בלתי ודאי ומשתנה, הרי שיהיה צורך בדבר רביעי ודאי ויציב שימדוד את ערכם של שלושתם, וכן הלאה עד אינסוף. אך אם יהיה זה דבר בעל ערך ודאי ויציב, שתי שאלות לי. ראשית: היכן נמצא דבר זה שיש לו ערך ודאי, קבוע ובלתי משתנה? אינני מוצא אותו בעולם לפי דרך הבנה זו. השנייה היא: במה מתבטא ערכו של דבר שלישי זה, המהווה ערך כה בלתי משתנה עד שיוכל לשמש כלל לערכם של כל שאר הדברים?

אני כשלעצמי אצביע על דבר המשמש כלל לכל הערכים, וכבר רמזתי עליו לעיל: אך אין דבר בלתי יציב ממנו הנתון לשינויים כה רבים – והוא **התשוקה האנושית**. אם ייגדע חלק מהתשוקות הארציות, מיד יירד ערכם של הזהב והכסף; שכן, מאחר שהדברים שאינם מבוקשים עוד מאבדים מערכם, נותרת בעולם אותה כמות זהב

שהייתה קודם, אך הדברים הסחירים או המבוקשים פחותים בכמותם, וניתנת כמות גדולה יותר של זהב עבורם. כך, שפע הזהב ברומא לאחר המלחמה המקדונית גרם לעליית מחירי השדות; ואותו הדבר קרה באירופה כולה לאחר גילוי אמריקה, שממנה עברו מאות מיליונים אל עולם הנצרות.

אך כמה משתנות הן התשוקות האנושיות! כל אופנה חדשה גורמת למה שנכנס לשימוש להיראות יפה יותר ומעלה את ערכו, ומורידה את ערכו של מה שהיה בשימוש וביוקרה קודם לכן. המלחמה מעלה את ערך הנשק, הסוסים ובגדי העור; השלום מעלה את מחיר הנוצות, הרקמות והתענוגות. וההרגל האוניברסלי מוסיף הערכה או בוז לדברים.

כיצד ייתכן אם כן שערכם של הדברים והמתכות שבהן אנו קונים יהיה כה בלתי ודאי ובלתי יציב? אינני יכול להסביר את עצמי דיו בנקודה זו מבלי להביא, לפני הפתרון, דוגמה נוספת לאי-נוחות דומה הקיימת בעולם.

הזמן הוא מידת משך קיומם של הדברים ותנועתם, והתנועה היא מידת הזמן. אם אני רוצה למדוד זמן, אני משתמש בשעון – מים, חול, גלגלי שיניים או שמש – בקיצור, במכשיר שנע באופן שווה ככל האפשר; מתנועתו אני אומר: "כבר חלפו כך וכך שעות". מנגד, אם אני רוצה למדוד תנועה של דבר מה, אני נעזר בזמן ואומר: הספינה עברה כך וכך מיל, כי היא נעה ברוח כזו או במהירות כזו במשך כך וכך שעות. אם לא הייתי מניח תנועה שווה, לא הייתה לי מידה לזמן. כעת, כיוון ששניהם בלתי ודאיים, היכן נמצא הדבר השלישי שימדוד את הזמן והתנועה ויהיה בעל ודאות כזו שלא נוכל להטיל בה ספק? אומרים לי שהמדד המשותף הוא תנועת גרמי השמיים. אקבל זאת לצורך הדיון כמידה הפחות בלתי-שווה למדידת זמן; אך שהזמן עצמו אינו אלא תנועת השמיים, כך שאם יחדלו השמיים לנוע יחדל הזמן – לזאת אין מוחי מסוגל להבין. אסטרונומיה מלמדת אותנו שאפילו הימים אינם שווים ביניהם; ימי יולי קצרים מימי דצמבר בגלל תנועת השמש.

אם כן, האם הכל עומד על אי-ודאות? האם לא נוכל לדעת מידה מאומתת לדברים כה חשובים אלו? אני משיב בשלילה; ואם נחפש מידות לדברים אחרים, כמו אורך הרגל, האמה, הצעד או המיל, נמצא את אותם הקשיים. כך גם במשקולות. הפילוסופים מלמדים אותנו שיחסים דורשים בהכרח שני גורמים; אם אחד חסר, היחס מתבטל (כמו אב ובן). כל כמות נמדדת נחשבת גדולה או קטנה לפי הגורם שאליו היא מתייחסת. אם המידה עצמה משתנה, היחס משתנה. בד שנמדד ברומא כמאה קנים הופך בוונציה למאתיים אמות, כי השתנה הגורם שאליו התייחס. ערך המטבעות, ובמיוחד הזהב והכסף, הוא יחס הקיים בין שתי המתכות הללו בהתאם לכמות הנמצאת בידי בני האדם וההערכה שהם מייחסים להן בעת חליפין ביניהן או בין שתיהן לבין הדברים המבוקשים.

מאחר ששתי המתכות הללו מיועדות לתפקיד זה כמעט אצל כל האומות, הערך שאנו מכנים "ערך המטבעות" אינו אלא היחס של אחת לשנייה לפי הערכת בני האדם. כשנרצה לומר מהו ערכה של ליטרא זהב, אין לנו מידה ודאית יותר מאשר להתייחס לכסף; ולהפך. נכון שניתן להשוות את ערך שתי המתכות גם לדברים אחרים, שערכם נמדד על ידן; כמו דיומס וגלאוקוס שהחליפו שריונות – האחד היה שווה 9 שוורים והשני, שהיה מזהב, היה שווה 100 שוורים. במקרה זה, מספר השוורים שימש כמטבע בחוזה זה.

כדי להבין טוב יותר מה פירוש המילה "ערך", "מחיר" וכו', נדמיין שלא נמצא בעולם מתכת אחרת המתאימה לתפקיד זה מלבד הכסף. כיצד נאמר שהכסף יקר או זול אם לא בהשוואה לדברים שבהם הוא מוחלף? כאשר יהיה שפע של דברים סחירים ומחסור בכסף, כל מי שיש לו סחורה ינסה למכור אותה כדי לקנות דברים לצרכיו; כיוון שלא יוכל לקבל הרבה כסף עבור שני צמדי שוורים, הוא ייתן אותם עבור מעט כסף, ונאמר שהכסף יקר. מנגד, אם ימצא בעולם שפע כסף רב מהרגיל, מי שיחזיק בו לא ידקדק כל כך בקניית צרכיו; ונאמר שהכסף זול, שכן עבור צמד שוורים אחד מקבלים יותר כסף ממה שקיבלו קודם עבור שני צמדים. ניסיון זה אנו רואים מדי יום אצל הסוחרים ובירידים, שם לפי שפע הכסף או המחסור בו עולה או יורד שער החליפין ומחירי הדברים.

זהו מקרה מקרי שהזהב והנחושת משתתפים גם הם בתפקידו של הכסף כמטבע. כפי שלמידת מרחק אני יכול להשתמש באמה, ברגל או בצעד, כך למדידת ערך הדברים אנו משתמשים לעיתים בזהב, לעיתים בכסף ולעיתים בנחושת, לפי המנהג וסמכות השליט. וכפי שיש יחס בין המידות השונות (5 רגליים הן צעד), כך בין

הזהב והכסף קיים היחס שקבעו הכמות וההערכה הכללית: 14 ושלושה רבעים אונקיות כסף שוות לאונקיה אחת של זהב. רק בדבר אחד נדמה שדמיון זה לוקה בחסר: המידות של רגליים ואמות אינן משתנות כמעט לאורך מאות שנים; ואילו היחס בין הזהב לכסף משתנה לעיתים באופן מורגש תוך פחות ממאה שנה (מ-12 ל-1 ל-14.75 ל-1). הסיבה לכך היא שמידות האורך תלויות בהחלטת השליטים השומרים עליהן קבועות ככל האפשר, ואילו ערך המתכות תלוי בכמות הנמצאת במסחר אצל כל האומות, המשתנה מטבעה ללא רצון איש.

פרק ו'

סיבות שונות היכולות לשנות את יחס הערך של הזהב לזה של הכסף.

לו הזהב והכסף לא היו משמשים לצרכים אחרים מלבד טביעת מטבעות והיו נשארים תמיד במסחר, לא הייתי רואה כמעט כל סיבה לשינוי היחס ביניהם מלבד שינוי הכמות המופקת מהמכרות. אך כיוון שהם משמשים לעבודות רבות אחרות, ערכם משתנה לא רק לפי הכמות המופקת מבטן האדמה, אלא לפי הכמות הנוותרת לאחר השימוש במותרות.

הדחף הראשון לשינוי הערך הוא השפעה של מתכת אחת יותר מהשנייה. אם שנה אחת יגיע לאיטליה מספרד רק כסף ולא זהב, הזהב יתייקר. אך גם הצריכה המגוונת של המתכות משפיעה רבות. כלי הכסף הרבים על שולחנות האבירים והסוחרים, השימוש בכנסייות, הרקמות והתחרה – כל אלו, לו היו נטבעים למטבעות, היו משנים את היחס.

מנגד, הזהב נצרך על ידי המותרות המודרניות לא רק לתכשיטים וטבעות, אלא לציפוי מתכות זולות ואפילו עץ המעטר את התקרות שלנו, את הציורים ואפילו את הכרכרות. הציפוי הראשון של תקרות ברומא נעשה לאחר חורבן קרתגו; אך לאחר מכן עברו המותרות לחדרי העשירים והקיסרים.

גם טביעות ספינות תכופות מדי מעניקות "מס" לים ומשנות את היחס. אך מעל לכל עומד השימוש המתועב של אותם קמצנים אשר כולאים את הזהב בכספותיהם או קוברים אותו תחת האדמה, ובכך פוגעים בטבע ובאלוהים שברא אותו לשימושנו. עמים רבים במזרח, במיוחד הטורקים וההודים, קוברים אוצרות עצומים מחשש שהשלטון יחרים את רכושם לאחר מותם; לעיתים הם מתים מבלי לגלות את המחבוא לבניהם, והמתכות חוזרות אל בטן האדמה.

זהו סופו של הזהב; הוא נוצר במעמקי האדמה, מחולץ על ידי כלי הכרייה, מזוקק באש, הופך לבוגר במטבעות, ולאחר שחי מאות שנים במסחר העולמי ועבר את מחצית העולם כשהוא אשם באלף פשעים ובגידות, הוא הולך לבסוף להזקין בכלא חשוך של שליט מזרחי, או טובע במצולות האוקיינוס, או נקבר שוב באדמה.

אני לא יודע כיצד לענות טוב יותר לאלו התוהים כיצד למרות הכמות העצומה המופקת מהמכרות מדי שנה, לא נראה שהזהב והכסף מתרבים באותו יחס. הסיבה היא המסחר עם המזרח (פרס, הודו, סין). משי, תבלינים, סמים, תכשיטים ואבנים יקרות המובאים על ידי ספינות פורטוגל, אנגליה והולנד – במה הם נקנים אם לא במזומן? כמעט אף אחת מהאימפריות הללו אינה קונה סחורות מאירופה; כך שכמות עצומה של זהב וכסף זורמת מאירופה לחלקים אלו מבלי לחזור לעולם.

פרק ז'

על מטבעות הנחושת והכסף מסגסוגת נמוכה, ויחסם למטבעות הזהב והכסף.

מלבד מטבעות הזהב והכסף הטהור, נהוגים מטבעות קטנים יותר מסגסוגת נמוכה (נחושת וכסף מעורבבים) או נחושת נקייה, המיועדים בעיקר להוצאות הקטנות של פשוטי העם. קיימים דברים רבים שערכם פחות מהחתיכה הקטנה ביותר של כסף שניתן להשתמש בה בנוחות. בטורקיה קיימים ה"אספרים" (Aspri), מטבעות כסף קטנטנים, אך רבים אומרים שהם אינם נוחים בגלל גודלם הקטן והקלות שבה ניתן לאבדם או לטעות בספירתם.

מטבעות קטנים אלו הכרחיים כל כך, שאף שמלכה אחת באנגליה ניסתה לבטלם כדי להעביר את המסחר רק לזהב וכסף, עמה התקומם עד שנאלצה להחזירם. כיוון שבמטבעות אלו האומות אינן שומרות על יחס מדויק בין הערך הפנימי (כמות המתכת) לערך שקבע השליט, עולה השאלה האם היחס הזה הכרחי בהם.

לכל מטבע יש שני סוגי ערך: פנימי וחיצוני. הפנימי נשען על כמות המתכת הטהורה שבו. החיצוני נשען על סמכות השליט המצווה שהמטבע יתקבל כחוק. אם מדינה הייתה חיה ללא מסחר חוץ, השליט היה יכול לקבוע את ערך המטבע כרצונו, אפילו מנייר (כפי שקורה בסין עם חתימות המלך, המשרתות כמו שטרות בנק). אך אם השליט רוצה שמטבעותיו יתקבלו על ידי זרים לצורך מסחר, עליו להעריך אותם לפי ערכם הפנימי האמיתי; אחרת, סוחרים זרים לא יקבלו מטבע שיגרום להם הפסד במקומות אחרים.

עם זאת, השליט יכול להפיק רווח גדול יותר ממטבעות קטנים ופשוטים משתי סיבות: ראשית, הם משמשים לעסקאות קטנות בתוך העם שלו, שיקבל אותם תמיד במחיר שהשליט יקבע. שנית, מטבעות אלו נדחים לרוב על ידי השכנים, שרוצים להפיק בעצמם את הרווח מהטבעת מטבעות קטנים לעמם. אך על השליט להיזהר שלא להטביע יותר מטבעות קטנים ממה שהעם צריך; מחסור במטבע קטן מקשה על המסחר, אך עודף גדול מדי של מטבע נחות גורם לכך שהמטבעות הטובים (זהב וכסף) נעלמים מהשוק (חוק גרשם), שכן הסוחרים ידרשו יותר מטבעות קטנים עבור מטבע גדול אחד.

הדבר נכון גם לגבי ה"בנקו-גירו" (Bankogiro - העברות בנקאיות). השליט יכול להשתמש בחלק מהכסף המופקד בבנק לצרכיו, אך אם ייקח יותר מדי (כפי שקרה בעיר אחת באיטליה שלקחה 800,000 סקודי ללא בעיה, אך כשלחקה עוד 400,000 הבנק קרס), האמון בבנק יאבד והמסחר ייפגע. כך גם במטבע נחות: כל עוד השליט מנפיק רק את מה שנחוץ לשימוש העם, הוא יכול לקבוע את האיכות כרצונו; אך אם יפריז, יגרום נזק כבד.

פרק י"א

גם השימוש לרעה שבו מאפשרים למטבעות שמשקלם חסר לעבור כטובים גורם נזק לנסיך ולנתינים, בכך שהוא גורם לעליית מחירים של המטבעות הטובים.

לא רק הערכת המטבעות לפי טוהר המתכת היא הסיבה לעליית מחירים, אלא גם החיסרון במשקלם. שכן המנהג הפסול בערים רבות באיטליה, להסכין עם מטבעות זהב וכסף שמשקלם פחות מהתקן ולאפשר להם לעבור בערך של אלו שמשקלם מלא, נתן פתח לשתי דרכים של "גזיזת מטבעות" (Tosatura): האחת מגונה וראויה לעונש, והשנייה, אף שבאופן עקיף היא גורמת לאותן תוצאות, חסינה מפני קלון ומפני עונש.

גזיזת המטבעות, המאוימים בחוקים כה רבים, ואשר בכל פעם שהם נתפסים הם משלמים בחייהם ובכבודם על רוחיהם הבזויים, אינם חדלים מעיסוקם הנתעב. הם גורעים ממטבעות הזהב והכסף את הכמות שהם מאמינים שיוכלו לגנוב מבלי לפגוע במחזורם הרגיל. במדינת הכנסייה פשט מנהג זה כל כך בשנים האחרונות, עד שלא החליטו לתקנו אלא לאחר שהתגלה נזק של מיליונים באוצר המדינה; שכן מספר המטבעות (הטסטונים והסקודים) היה נכון, אך במשקלם היה חסר עצום. ידועות המהומות שנולדו מכך, והטבעת מטבעות חדשים במשקל מופחת ואיסור המטבעות הגזוזים אינם אלא טיוח של הנזק, שכן בקרוב נראה את ה"דופיה" עולה בערכה בשל כך.

הדרך השנייה, ה"מכובדת", לגזיזת מטבעות היא זו שנוקטים אלו האוספים בהתמדה מטבעות שמשקלם מלא, ושולחים אותם למדינות שבהן הזהב נסחר לפי משקל. שם הם מחליפים אותם במטבעות שמשקלם חסר, ומשלשלים לכיסם את ההפרש, בעוד שבארצם הם מוציאים את המטבעות החסרים באותו ערך של המטבעות השלמים. כך נשארים בידי הסוחרים 7 או 8 אחוזים של רווח, בעוד שבעיר שבה נמצאים שני מיליון מטבעות גזוזים כאלו, הנתינים מחזיקים למעשה ב-8 אחוזים פחות של ערך אמיתי. סוחרים שקונים סחורות חוץ נאלצים למכור את מרכולתם ביוקר כדי לפצות על ירידת ערך המטבע שבידיהם, והנזק מתגלגל לכל מי שקונה. יתרה מכך, כיוון שלתשלומים מחוץ למדינה יש צורך במטבעות במשקל מלא, נוצר להם ביקוש והם נקנים בתוספת מחיר (aggio), וכך ערכם עולה בהדרגה.

בבאלוניה ובפרארה ראיתי בתדהמה כיצד שוקלים בדקדקנות כל מטבע כסף, אך כשמדובר בזהב, מקבלים מטבעות שחסרים בהם 12, 15 ואף 20 גרגירים ממשקלם מבלי להניד עפעף. חישוב פשוט מראה שבמדינות אלו מעריכים את הכסף (המתכת) הרבה מעבר ליחס המקובל בעולם (כמו בגנואה), ולכן לעולם לא יהיו שם מטבעות זהב במשקל מלא; אם יטביעו כאלו, הם מיד יוצאו אל מחוץ למדינה שם ערכם גבוה יותר. השימוש לרעה במטבעות זהב שחוקים מעודד לא רק סוחרים אלא גם אנשים חסרי מצפון לגזוז את המטבעות השלמים שמגיעים לידיהם. כך, ההון הכולל של אותן מדינות פחת ב-5 או 6 אחוזים. מי שגובה הכנסות במזומן מקבל פחות ערך אמיתי, בעוד שמחירי סחורות החוץ עולים. אם המיסים משולמים במטבע חסר, הנזק הוא לאוצר המדינה; אם הם משולמים במטבע מלא, הנזק הוא למשלם, שמעלה את מחיריו כדי לפצות על כך.

פרק י"ב

הנזקים שגורמת עליית ערך המטבעות לאוצר הנסיך ולכיסם של הפרטים.

אנשים שבריאותם לקויה ואינם יכולים לשאת את הכללים שרושם להם הרופא, אלא מדמים שכל מה שערב לחכם הוא בריא, דומים לאותם נסיכים המדמים לעשות רווח במטבעותיהם. הם מתפתים לעצות של יועצים חסרי הבנה או להצעות של קבלני מטבעות המבטיחים רווח מיידי ומוחשי, ואינם מבחינים שהנזק לעמם ולאוצרם גדול בהרבה מהתועלת קצרת המועד.

דוגמה טרייה לכך היא פולין בשנת 1658. לאחר המלחמות, כשהאוצר היה ריק, הציעו למלך קזימיר להטביע מטבעות מסגסוגת נחותה. בתחילה המטבעות התקבלו בערכם הנקוב, אך תוך פחות משנה המדינה התרוקנה ממטבעות טובים. הזרים לא קיבלו את המטבע החדש אלא במחצית מערכו הנקוב, ומי שנאלץ לשלם מחוץ לפולין הבריא את הזהב והכסף הטוב אל מחוץ לממלכה. המטבעות הטובים התייקרו כל כך, עד שהמטבע המוזהב ("אונגאר") שעלה 6 פלורנים עלה ל-12. העם גילה פתאום שחצי מרכושו נעלם. זרים החלו לזייף את המטבע הנחות באותה סגסוגת, ולא ניתן היה להבחין בינו לבין המטבע המלכותי. האצילים לא יכלו לקנות סחורות, והצבא, ששכרו נחתך למעשה בחצי, התמרד. המהומות והחולשה שנולדו מהפרעת המטבע הזו תרמו בסופו של דבר לאובדן חבלי ארץ שלמים לטורקים.

הנזק לנסיך הוא ברור: המיסים, המכסים וההיטלים קבועים במטבע קטן או דמיוני. אם איכר משלם 28 סולדי מס לראש, והצ'קו עלה מ-100 ל-400 סולדי, הנסיך מקבל כיום רק רבע מכמות הזהב שקיבל בעבר. כל הכנסות הנסיך נשחקות באותה פרופורציה שבה עלה ערך המטבעות הריאליים מול המטבע הדמיוני. שריו של הנסיך מתפתים לרווח חד-פעמי מהטבעת מטבעות נחותים, אך הם גורמים נזק קבוע ומתמשך להכנסות המדינה.

הנזק פוגע גם בנתינים. כל מי שחי מהכנסה קבועה, דמי שכירות או ריבית על הון, מפסיד בכל פעם שהמטבעות מתייקרים. אם אבותיי קנו זכות להכנסה של 927 לירות בשנה כשה"דופיה" הייתה שווה 22.5 לירות, הם קיבלו כ-41 דופיות. כיום, כשהדופיה שווה 34 לירות, אותן 927 לירות הן רק 27 דופיות. האצולה מתרוששת ואינה יכולה להוציא כספים, וזה פוגע באומנויות ובמסחר.

האומנים נפגעים במיוחד. מחירי העבודה שלהם אינם עולים באותה מהירות. אורג משי שמקבל 3 לירות עבור אמה של קטיפה כשהסקודי שווה 9 לירות, נאלץ לעבוד הרבה יותר כשהסקודי עולה ל-12 לירות. כדי לשרוד, הוא מתחיל לעבוד ברשלנות, והסחורה הופכת לנחותה ומאבדת את שמה הטוב בעולם. ראו את כובעי הבונה (Castore) בוונציה: כיום אלו שנקראים "בונה מלא" מכילים פחות פרווה ממה שהכילו בעבר אלו שנקראו "חצי בונה".

גם בעלי הקרקעות והאיכרים נפגעים. מחירי הפירות, העופות והמזון בשוק נשארים באותו מספר סולדי, למרות שהסקודי התייקר. העם הפשוט אינו יודע להעריך את עמלו בזהב אלא בלירות דמיוניות, ולכן הוא מקבל פחות ערך אמיתי.

יש הטוענים שהנסיך אינו נפגע כי הוא גובה את המכסים לפי הערך הרשמי של המטבעות (Bandi), אך זו טעות. הגובה מטעם הנסיך גובה סכומים קטנים במטבע נחות, וכשהוא בא לשלם לנסיך במטבע זהב או כסף, הוא נאלץ לקנות אותו בשוק במחיר המופקע. לכן, במרכז הבא על גביית המיסים, הקבלנים יציעו לנסיך פחות כסף כדי לפצות על ההפסד הזה. בוונציה, הצ'קינו נטבע לראשונה בערך של 3 לירות; ב-1605 הוא הועמד על 10 לירות, ב-1665 על 16 לירות, וכיום הוא נסחר ב-20 לירות. אם מס הבשר היה 2 סולדי לליטרא בשנת 1600, הנסיך קיבל צ'קינו אחד על כל 100 ליטראות. ב-1665 הוא נזקק ל-160 ליטראות כדי לקבל אותו צ'קינו. כך, ללא הורדת מיסים רשמית, הכנסות הנסיך נשחקו ב-40 אחוזים בתוך 60 שנה רק בגלל עליית המטבע.

פרק י"ג

הכנסת מטבעות זהב וכסף זרים במחיר הגבוה מערכם הפנימי גורמת לעליית מחירם של מטבעות המדינה.

סחר חליפין שבו נותנים סחורה ששווה יותר תמורת סחורה ששווה פחות הוא הדרך הקצרה והישירה ביותר לפשיטת רגל. ומה עושה נסיך או ממשל, כאשר הוא מאפשר למטבעות זרים – אף אם הם מזהב או מכסף טוב – לעבור במחיר גבוה מזה הראוי להם לפי משקלם ואיכותם ביחס למטבעות המקומיים? הוא אינו עושה דבר מלבד החלפת מטבעותיו הטובים באלו של נסיכים זרים שהם פחות טובים. אם המטבעות הזרים מוערכים ביוקר רב יותר ביחס למתכת הטהורה שבהם, הסוחרים (ואף הנסיכים שהטביעו אותם) ישלחו כמה שיותר מהם כדי לקבל תמורתם את מטבעות המדינה המכילים יותר מתכת טהורה באותו מחיר.

אוצרותיהם של אטאהואלפה ומונטזומה וציי הספינות העמוסים מפרו ומקסיקו לא הספיקו למימון הוצאותיו של קרל החמישי. בשל המלחמות הרבות שניהל, הוא רוקן את אוצר המדינה. בשנת 1540 הוא החליט להפיק רווח מהטבעת מטבעות: הוא הפחית את איכות ה"סקודו" מזהב של קסטיליה, ולנסיה וארגון מ-24 קראט ל-21 קראט ו-18 גרגירים, וגם הפחית ממשקלו. שאר נסיכי איטליה, בראותם שקבלת המטבעות הללו בערך שווה לזה של המטבעות הטובים שלהם תגרום להברחת הזהב הטוב החוצה, החליטו לחקות את המעשה והטביעו מטבעות באיכות נחותה עוד יותר.

הקיסר אמנם הרוויח פעם אחת כעשרה אחוזים על כל מטבעות הזהב שבממלכתו, אך אילו היה מחשב נכון, היה רואה שרווח זה התקזז עם אובדן של עשרה אחוזים מכל הכנסותיו לצמיתות, שכן הנתינים שילמו את מיסיהם באותם מטבעות שחוקים.

דוגמה מודרנית ומובהקת יותר היא הנזק שנגרם לטורקים כאשר אפשרו למטבעות צרפתיים של חמישה סולדי (שכוננו בטורקיה "טמיני") לעבור במחיר הגבוה ב-50% מערכם הפנימי. הסוחרים הצרפתיים והאיטלקים ניצלו את ההזדמנות והוציאו מהלבנט מיליוני מטבעות "ריאל" (סקודו שמונה) טובים תמורת המטבעות הקטנים והיפים הללו.

טברנייה מספר במסעותיו כיצד בצרפת החלו להטביע מטבעות באמצעות מכש בורג ומשקולות (torchio a bilancia). המכשיר הזה נתן למטבעות מראה יפה וסימטרי כל כך, עד שנראו כמעט כמו מדליות.

בשנת 1657 הטביעו בצרפת במכשיר זה מטבעות של חמישה סולדי באיכות טובה, אך במשקל כזה ש-12 מהם שקלו כמו "ריאל" אחד של שמונה. סוחר ממרסיי שלח דוגמה לסמירנה, והטורקים התלהבו מהמטבעות העגולים והיפים כל כך בהשוואה לריאלים הספרדיים החתוכים רע. הם קיבלו שמונה "טמיני" עבור ריאל אחד, למרות שבפועל נדרשו 12 לפי המשקל. הסוחרים הרוויחו 50% ושלחו כמויות אדירות של המטבע הזה ללבנט. עד מהרה חיקו אותם האנגלים, ההולנדים והאיטלקים. בדוכסות טוסקנה, לאחר מאמצים רבים לבנות מכש דומה לזה הצרפתי, הטביעו "טמיני" משלהם שדמו לאלו הצרפתיים (עם ראש הדוכס במקום ראש המלך הצרפתי).

לבסוף, כשהלבנט התמלא במטבעות הללו והריאלים נעלמו, הוזיר הגדול הורה (באיחור) שלא לקבלם אלא לפי ערכם האמיתי (12 לריאל). הצרפתים לא ויתרו והחלו להטביע מטבעות בסגסוגת נחותה עוד יותר

במיטבעות של נסיכים קטנים (כמו דומב, אורנז' ואביניון). אך כשהמתכת החלה "להסמיק" מחמת עודף הנחשת, הטורקים גילו את התרמית ואסרו עליהם לחלוטין. לפי טברנייה, כ-180 מיליון סקודים יצאו מהנצרות לטורקיה בתקופה זו. ה"מלחמה השקטה" הזו של הסוחרים עלתה ללבנט יותר מאשר המלחמה המדממת על כרתים (קנדיה).

חישוב מתמטי פשוט מראה את שורש הרע: בעיר איטלקית מסוימת הכניסו הסוחרים את ה"דוקאטו" הוונציאני בערך מופרז. סוחרים היו קונים במילאנו מטבעות "סקודו" ומשתמשים בהם בוונציה כדי לקנות "דוקאטו", שאותו היו מוציאים באותה עיר ברווח של למעלה מ-5%. כך נעלמו כל מטבעות הכסף והזהב הטובים מהעיר, ובמקומם נותרו רק מטבעות נחותים וחסרי משקל.

פרק י"ד

הכנסת מטבעות נחותים (Bassee) וזרים במחיר הגבוה מערכם הפנימי גורמת נזק ועליית מחירים למטבעות.

כאשר נסיך מאפשר למטבעות זרים נחותים (מסגסוגת דלה) לחדור למדינתו, הנזק קשה עוד יותר לתיקון מאשר במטבעות זהב וכסף. למטבעות נחושת או סגסוגת נמוכה קשה לקבוע ערך מדויק בצו, ולעיתים הדרך היחידה היא איסור מוחלט עליהם. המטבעות הללו מתפשטים בקרב העם הפשוט ומהווים את כל חסכוניותיהם של העניים. אם מאפשרים להם להיכנס בכמות גדולה, קשה מאוד לאסור עליהם מחשש למהומות.

הסוחרים והאומנים, שמקבלים רק מטבעות נחותים כאלו עבור עמלם, נאלצים לשלם ביוקר עבור זהב וכסף כשהם צריכים לבצע תשלומים גדולים או לרכוש סחורות מחוץ למדינה. כך עולה ערך המטבעות הטובים.

בפולין בשנת 1658, מלבד המטבעות הנחותים שהטביע המלך, הוכנסו מטבעות שוודים נחותים (scilinghi) שהיו כמעט מנחשט טהורה. השוודים הציעו אותם לסוחרים ברווח של 8%, ואלו הפיצו אותם בממלכה והוציאו תמורתם את כל המתכת הטובה. ההולנדים, במלחמותיהם נגד ספרד, זייפו את המטבע הנחות הספרדי (vigilione) ומילאו בו את פלנדריה וספרד, וכך מימנו את המלחמה נגד מלכי ספרד בזהב של הספרדים עצמם.

בשנת 1653 בטוסקנה, חדרו מטבעות נחותים ממודנה ומלוקה. פער הערכים בין מודנה לפירנצה אפשר לסוחרים להרוויח 25% מהחלפת המטבעות הללו. כשהממשל התעורר ואסר עליהם, המטבעות חזרו למודנה והציפו אותה, דבר שגרם לעליית ערך הזהב והכסף שם ולנזק לציבור.

גם גרמניה סבלה קשות ממטבעות נחותים (traeri, tunfieri) שהוטבעו במיטבעות של נסיכים קטנים בניגוד להחלטות המועצות הקיסריות. המטבעות הטובים והרעים התערבבו אלו באלו, עד שהסוחרים סירבו לקבלם והזהב התייקר מאוד. כיום מטבעות אלו חודרים לשטחי ונציה דרך ברשה, ורונה ופריולי.

חישוב מראה שהמטבעות הגרמניים הללו (traeri) מוערכים בשוק בערך הגבוה ב-12% ומחצה מערכם האמיתי ביחס לדוקאטו הוונציאני. לכן אין פלא שהסוחרים אוגרים את הדוקאטים ואת מטבעות הזהב (ongari) ומוציאים אותם אל מחוץ למדינה תמורת המטבע הגרמני הנחות. הדוקאטו עלה בערכו ל-6 לירות ו-16 סולדי בברשה, והזהב הגיע למחיר מופקע. זוהי הוכחה ברורה לכך שהחדרת מטבע זר נחות מעלה את מחיר המטבעות המקומיים הטובים.

פרק ט"ו

כמה סיבות הגורמות לעליית ערך המטבעות, ויחד עמן הנזקים שתוארו כבר.

בפרק זה לא אציג דבר מבין הגורמים הדוחפים לעליית המטבעות שלא ניתן לייחסו בנוחות לאחת מאותן סיבות שהוסברו בפרקים הקודמים; אך לא יהיה זה חסר תועלת לחקור לפרטי פרטים מקרים שונים הנותנים לעיתים את התנופה ל"ליחות הממאירות" של מחלה זו, כדי שהתיאוריה תובן תמיד בבחירות רבה יותר, וניתן יהיה ליישם בפועל את אמצעי המניעה הראויים.

המלחמה, בין שאר הדברים, לעיתים רחוקות אינה מלווה בעליית ערך המטבעות, ואף בשיבוש המוחלט. ללואי האחד-עשר, בשנת 1475, היה קושי עצום להחזיר למסלולם התקין את מטבעות צרפת, שבשל המלחמות הקודמות, ובמיוחד מלחמות האזרחים, הגיעו לבלבול כזה שלא נותר בהם (כדברי פרנסואה ז'רו ב"פרדוקסים של המטבעות") אלא השם והדמות של המטבע, ללא חומר או ערך. כך גם במלחמות האזרחים תחת אנרי השני והמלכים הבאים, שוב שובשו המטבעות בממלכה זו עד שהיה צורך לדון בכך באסיפת המעמדות של בלואה באריכות רבה יותר מכל עניין אחר. אולם השיבושים הגדולים ביותר מתרחשים תמיד באותן ארצות שבהן המלחמה מתנהלת בפועל, ולא במקומות שמהם היא מנוהלת; שכן נראה שקול התופים והחצוצרות, וביתר שאת קול התותחים, מחריש את אוזני כל המגיסטראטים, מלבד אלו המופקדים על המלחמה עצמה; לכן מי שמפקח על המטבעות אינו יכול לפעול בחופשיות כזו, ואף לא לזכות לתשומת לב הנסיך כפי שראוי היה. יתרה מכך, אם אי פעם קל לקבלני המטבעות לשכנע את הנסיכים לאמץ את ההצעה המזיקה להטביע מטבעות לטובת רווחי האוצר, הרי זה בזמן מלחמה; שכן הנסיכים, הלחוצים מהוצאות כבדות ביותר, נאחזים בכל מקום שבו הם רואים תקווה כלשהי לצבור כסף. הרומאים, בלחץ המלחמות הקרתגיות, הטביעו תחילה את ה"אס" במשקל שתי אונקיות, שקודם לכן היה במשקל ליברה אחת; אחר כך צומצמו על ידי פאביוס מקסימוס לאונקיה אחת, ואף לחצי אונקיה על ידי פאפיריוס. כל זה לא היה אלא העלאת ערכם פי 24 ממה שהיה קודם; אך הם יכלו לעשות זאת כי כמעט לא היה להם מסחר עם אומות אחרות – דבר שאינו קורה כיום. אך לעומת זאת, בימינו, בזמן מלחמה המזוייפים פועלים ברוח עזה יותר להטביע מטבעות מזויפים, כי הם מוצאים פחות קושי להפיצם, שכן בצבאות תמיד נמצאים בין אנשי הכבוד גם כאלו חסרי מצפון, שלא רק מסכימים עם המזייפים על חלק ברווח כדי לתת יד לסחר בזוי זה ולגבות אותו בסמכות צבאית, אלא כאלו העוסקים במקצוע זה בעצמם, ובעת שהם משרתים את האינטרס האישי, הם מכתימים את התואר המכובד של חייל.

גם גוזזי המטבעות משחזים את מספריהם בזמן מלחמה, וגוזזים את המטבעות עד העצם; ואם מי שצריך לקבלם פונה למאזניים כדי לשקלם, הרי שבשבועה גסה ובכוח הוא מאלץ את המטבעות, אף שהם פגומים, לעבור על אפו ועל חמתו. לכן איני יודע איזה פרס לא היה מגיע לאדם שידע למצוא דרך להכחיד מהעולם את המגיפה הזו של המזייפים והגוזזים, ולגרום לכך שלא ניתן יהיה עוד לזייף או לגזוז מטבעות; שכן עד כה לא הועיל שבחוקים הסקסוניים, כמו גם בוונציאניים, נקבע למזייפים עונש של שריפה בחיים, ושבמצרים היו קוטעים לגוזזים את שתי ידיהם, וכיום בכל אירופה נענשים אלו ואלו בתלייה מבישה.

הרפובליקה הפלורנטינית נהגה גם היא בימיה לשרוף מזייפים: לכן המשורר דנטה מציג את "מאסטרו אדאמו", מזייף מטבעות, אשר לבקשת רוזני רומנה זייף את טביעת הצ'קני של פלורנציה (אלו עם השושן מצד אחד ויוחנן המטביל מהצד השני); והוא גורם לו לומר לוורגיליוס:

שֵׁם רוֹמְנָה, שֵׁם זֵיפִי

אֶת הַסֵּגְיוֹגֶת הַחֲתוּמָה בְּדַמּוֹת הַמִּטְבֵּיל,

שֶׁבִּגְלָלָה הַשְּׂאֲרָתִי אֶת גּוֹפִי שֵׁם לְמַעַלָּה שְׂרוּף.

וקצת אחר כך, בדברו על רוזני רומנה, אומר אותו מאסטרו אדאמו:

אֲנִי נִמְצָא בְּגִלְלִים בֵּין מְשַׁפְּחָה כְּזוֹ,

וְהֵם הַשִּׁיאוּנִי לְהַטְבִּיעַ אֶת הַפְּלוֹרִינִים,

שְׁהִיּוֹ בָּהֶם שְׁלוֹשָׁה קְרָאט שֶׁל פְּסָלִית.

אך הגרוע מכל הוא שהחיילים מעלים בעצמם את ערך המטבעות הטובים, ומחליפים אותם כמעט בכוח במחיר גבוה יותר; ונמצאים נסיכים שלא רק מניחים לשיבוש לעבור, אלא אף נותנים לו תוקף בכך שהם עצמם משלמים את שכר החיילים במחירים המופרזים שהוכנסו, כשהם מתפתים ליתרון שמרגיש האוצר באותו רגע; אך אחר כך הם משלמים על כך בריבית גבוהה ביותר בדמות שחיקת הכנסות המלוכה, שהיא תוצאה הכרחית של אותה עליית ערך, כפי שהוכח בפרק השנים-עשר. כך בשנת 1605 נתנו פקידי האפיפיור ערך רב לצ'קינו, כי היה להם צורך בו כדי לשלם לצבאות.

אין זה דבר גדול שמי שמנהל את קופות המלחמה מבקש להרוויח בדרך זו, הנפוצה כל כך גם בעת שלום. איני פוסל, עם זאת, את אותו נסיך שצבאו חונה בארץ אויב ומקווה להחזיקו שם זמן רב, אם הוא מפיק רווח מכך שהוא מריץ בין החיילים מטבעות בערך גבוה יותר, כי בדרך זו הוא גורם נזק לאויביו. אך עליו לדאוג היטב לשמור על מדינותיו שלו מפני רעה זו, ולא לאפשר לאותם מטבעות לחזור אליו אלא במחיר הנכון – שכן קל היה שיקרה ההפך, בנזק גדול יותר מהרווח שהיה. ואיני רואה אמצעי זהירות טוב יותר מאשר לשלוח סוג מסוים של מטבעות האסור במדינותיו שלו, כפי שעשו הצרפתים בקטלוניה, לשם שלחו מטבעות פחות טובים עם טביעה שונה מזו ששימשה בצרפת, ברווח מדהים; ומבלי שהספרדים, לאחר שקיבלו חזרה את המחוז ההוא, יכלו להחזיר את המחלה לצרפת על ידי פסילת המטבעות הללו, כי הם לא הוכרו בצרפת, ואולי אף היו אסורים שם: לכן ספגה את הנזק כל האומה הקטלאנית, שלא היה לה מטבע אחר. ועד היום הזה, שכבר חלפו ארבעים שנה, מגיעים סכומים גדולים מהם לאיטליה למכירה כנחושת לפי משקל, ולא ניתן לעשות בהם דבר מלבד להתייחס במטבעות שונות כדי לייצר מטבעות נחותים, שכן אין זה משתלם להפריד באש את מעט הכסף שיש בהם, שאינו מגיע לאחד חלקי ארבעים מהכל. לו היו הצרפתים דוחפים לקטלוניה את אותו מטבע נחות (vigilione) שרץ בצרפת, שם לא ניתן היה לסרב לו, הייתה הממלכה מתמלאת באותו מטבע נחות, בנזק לצרפת עצמה כפי שנגרם לקטלוניה. כך, אם יש מחוז עני ורחוק מתשלומי המיסים, שאינו מחזיר אפילו את הוצאותיו, אם יתאפשר למטבעותיו לעלות בערכם באותה ארץ, יהיה בכך רווח כדי להחזיק את הצבא בפחות הוצאה; כי החיילים, שמוציאים את הסקודי באותו מספר סולדי שבו הוא ניתן להם, אינם שמים לב אם 30 לירות שיש להם בחודש מהוות רק שני סקודים וחצי, שבאלו שבביתם היו מהווים שלושה. גם כאן יש צורך להיזהר היטב, כי הנסיך מפחית באותו זמן את ההכנסות שנגבו מאותה ארץ; ואם החיילים לא ימצאו בכך את חשבונם או יראו שאינם יכולים להתקיים, ייווצרו סכנות אחרות, כפי שקרה לפולין במקרים המוזכרים של 1658 והבאים אחריהם.

המטבעות עולים בערכם לעיתים קרובות גם ללא אשמת השלטון, אלא בשל אשמת המדינות השכנות בלבד. זהו דבר לא בלתי אפשרי לחלוטין, אך קשה מאוד, למנוע מהמחלה הזו מלעבור, כמו מגיפה, ממדינה אחת לאחרת, במיוחד כאשר השחיתות של הכללים הטובים ביותר נפוצה במדינה גדולה ומסחרית. שיקול פוליטי כלשהו בולם לעיתים את סמכותו של נסיך, ולכן הוא אינו מסתכן באיסור על מטבע של נסיך אחר רב-עוצמה במדינותיו שלו. דבר זה יכול לקרות במיוחד באותם מטבעות המוטבעים במטבעות רבות באותו שם, משקל ואיכות בקירוב, כמו "דופיות" והסקודים. דבר ודאי הוא שלא כל סקודי הכסף של מילאנו, מודנה, פארמה, מנטובה, רומא ומטבעות אחרות באיטליה הם באותה איכות, אף שההבדל קטן. ייתכן מצב שבו נסיך גדול מטביע במשקל ובאיכות פחותים מהרגיל, והאחרים, המחזיקים ממנו פאודומים או תלויים בו בנאמנותם, אינם מעזים לאסור אותם; לכן הם נאלצים לסבול במדינותיהם את עליית ערך המטבעות, הנובעת בהכרח מהכנסתם של אלו הנחותים מהרגיל. כבר נאמר לעיל שבשנת 1540 הטביע קרל החמישי את סקודי הזהב של קסטיליה ואחרים באיכות ובמשקל פחותים מהרגיל. נסיכים רבים חיקו אותו, ואף הטביעו גרועים משל קרל; בכך שלשלו לכיסם את הרווח שאלמלא פתרון זה, היו עושים פקידי הקיסר. אך אלו גם ראו את שאר המטבעות עולים במחירם, בנזק נצחי להכנסותיהם.

אותן מדינות שיש ביניהן מסחר מתמיד וכמעט הכרחי, צריכות היו להיות תמיד מאוחדות ומסכימות על מחירי המטבעות ולשמור עליהם בפרופורציה הראויה: אחרת, כל שיבוש שנוצר באחת, מיד משפיע על האחרת לרעת המסחר. לכן אין פלא אם היו יותר מפעם אחת מלחמות עקובות מדם בין נסיכים בגלל המטבעות, כמו

כאשר פדרו הרביעי מארגון נלחם נגד מלך מיורקה, על כך שהאחרון הטביע מטבעות נחותים באיכותם מהערך שבו עברו, וזיהם את ממלכותיו. ועל מלכי ארגון עצמם נאסר בחרם על ידי אינוקנטיוס השלישי להטביע מטבעות קלים מהרגיל לרעת הנתינים; ואף בטקס הכתרתם נשבעו אותם ריבונים, בין שאר הדברים, שלא לשנות את חוקי המטבעות העתיקים.

קורה לעיתים קרובות שמדינה אינה יכולה לאסור את מטבעותיה של מדינה אחרת, לא בשל חשש מנסיכים חזקים, אלא כדי שלא לאבד מסחר שבלעדיו היא תאבד. פוליה נוהגת לשלוח חלק גדול משמניה לוונציה, והם משולמים לה במטבעות טובים, כי הרפובליקה המהוללת מעולם לא נהגה לשנות בקוצו של יוד את האיכות והמשקל של מטבעותיה. אך לו היה מסחר זה עם נסיך כלשהו ששינה את הסגסוגת של הסקודים שלו או של מטבעות זהב וכסף אחרים, והיה רוצה להוציאם בערכם של האחרים, ייתכן שנסיונות הזמן היו כאלו שבפוליה לא היו יודעים למי עוד למכור את שמניהם והיו מקבלים את המטבעות הללו בהפסד. ואם הריבונים שלהם לא ידאגו אחר כך שהמטבעות הללו לא יוצאו אלא בערכם הנכון, הם יגרמו למטבעות הטובים לעלות במחירים, והנתינים, שלא יבינו שקבלת המטבעות הללו בדרך זו היא כהפיכת השמן למכירה במחיר נמוך בהרבה, ישתדלו להוציאם לפי הערך המופרז שבו קיבלו אותם, בנזק לציבור. אותו דבר יכול לקרות לרומאניה ולמחוזות אחרים שבהיעדר מסחר תעשייתי אינם מפקימים כסף אלא ממכירת דגנים ופירות אדמה אחרים.

אך מעל הכל, המטבעות עולים בערכם בכל פעם שבשל מקרה כלשהו משתנה באופן כללי הפרופורציה בין הזהב לכסף. כי אם, למשל, השנה היחס ביניהם הוא אחד ל-14 ושלושה רבעים, ופתאום מגיעה כמות גדולה של כסף ולא מגיע אלא מעט זהב לאיטליה, או לחילופין נפתח חלון הזדמנויות לשלוח את הזהב ללבנט ברווח גדול מהרגיל, מיד מתחילות ה"דופיות" ומטבעות זהב אחרים לצבור "אגיו" (תוספת ערך) גדול ולהיות מוחלפים על ידי הסוחרים תמורת יותר כסף מהרגיל; לכן הם עולים בערכם ביחס למטבעות הכסף, כך שיינתנו 15 אונקיות ואולי יותר של כסף תמורת אחת של זהב. ואם המיטבעות לא ישנו את היחס במטבעותיהן, בהתאמה לממד החדש שבין הזהב לכסף, הן יראו אותם עולים מעצמם; ובקושי הם מתחילים לצבור תנופה, ואוגרי המטבעות נותנים להם דחיפות כאלו שהם מקפצים אותם מעבר למידה.

בתוך שנים ספורות, בשל הכמות הגדולה של כסף שהגיעה מהודו (אמריקה), גדל היחס שבין הזהב לכסף בצרפת בימי פרנסואה הראשון, שבשנת 1519 קבע אותו, לפי המצב אז, ביחס של כ-11 וארבע חמישיות כסף לאחת זהב; ובשנת 1532 הוצאו מצרפת כל מטבעות הזהב, ובמקומם נותרו אלו של כסף, מה שגרם לעליית ערך הזהב. כדי למנוע שיבושים גדולים יותר, היה צורך להעריך את הסקודי מזהב ב-45 סולדי טורנזי, בעוד קודם לכן היה שווה 40 בלבד, ולהשאיר את מחירי הכסף כפי שהיו: כך חזר היחס ל-13 ושישית כסף לאחת זהב. אך יחס זה שוב ירד בשנים הבאות בשל הגעת זהב רב, מה שגרם לכך שתמורת פחות כסף מבעבר ניתנה מרקה של זהב; הוא צמצם זאת שוב בשנת 1540 ל-11 ו-9/11 כסף לאחת זהב. אך כיוון שנראה כי זוהי תרדמה המשותפת לכל הנסיכים – שלא ליישם פתרונות לשיבושי המטבעות עד שאלו התרבו במידה רבה – היה עליהם לסבול שמרקה אחת של זהב, שקודם לכן הייתה שווה במטבעותיו 147 לירות, עלתה לערך של 165 לירות, 7 סולדי ו-6 דנארי, בעוד המרקה של כסף הייתה שווה 14 לירות. כך, בין 1519 ל-1540, שהן 21 שנים, עלו המטבעות בצרפת מ-147 ל-165, שזה יותר מ-12% ורבע אחוזים. יתרה מכך, עם המשך מלחמות האזרחים, בשנת 1575 תחת אנרי השלישי, הגיע ערכה של מרקה זהב טהור ב"סקודי שמש" ל-222 לירות – עלייה של יותר מ-34% וחצי אחוזים בתוך עשר שנים בלבד. ובהשוואת הערכים מימי לואי האחד-עשר, שהיו בדיוק מאה שנה קודם לכן ובהם הוערכה ב-118 לירות, ועד ימי אנרי השלישי האמור שהגיעו ל-222 לירות, מדובר ב-88 אחוזים של עליית המטבעות או ירידת ערך הלירות הדמיוניות. וכיום, שחלפו עוד מאה שנים ויותר, הגידול כבר עבר את ה-200 אחוזים, שזה פי שלושה ויותר מהערך המקורי.

ולבסוף, המגיפה, הרעב וכל צרה כללית אחרת של מדינה, שבה משתבשים שאר הדברים, משבשים גם את המטבעות; שכן באותן מהומות, האוגרים, המזייפים, הגוזזים ואחרים העוסקים ב"דיג במים עכורים", אינם מחמיצים את ההזדמנות אלא מנצלים את האסונות הכלליים לטובתם האישית, בלא עונש, כיוון שמי שאמור להענישם אינו יכול, בין אותן מצוקות, אלא בצורה חלשה, ולעיתים כלל לא, להקדיש לכך תשומת לב בשל הסחות הדעת של הרעות הכלליות.

מלבד זאת, בזמנים קשים כל כך, כל מי שיש לו חובות לגבות משתדל לגבותם בכל דרך אפשרית כדי להשתמש בהם; ולעומת זאת החייב מנסה לסחור במצוקתו של הנושה שלו, ומציע לו או מטבעות חסרים, או גרועים, או במחיר גבוה מדי. לכן הנושה, בלחץ הצורך, מקבל את מה שהוא יכול להשיג; הוא משתדל להוציא זאת במחיר שבו קיבל זאת; וכך, כיוון שבמכירה ובקנייה קורה תמיד שהמוכר זקוק יותר מהקונה, הוא מקבל במחיר את המטבעות שהוא יכול להשיג, ומשתדל להוציאם באותו ערך. קל וחומר שאותם נזקקים, הלוקחים כסף בהחלפה, בריבית ובחוזים דומים כדי לענות על צורכיהם באותם זמני מחסור, מקבלים את מה שמוכן לתת מי שנותן להם את ההלוואה. ולואי שאלו, מלבד התשלום במטבעות חסרים ובמחירים גבוהים מהראוי, לא היו נתקלים בנשמות אטומות הנותנות במקום מזומן אף את בגדיהם הישנים של אבות אבותיהם, כשהם מעריכים אותם כאילו נלקחו זה עתה ממחסן הסוחר והיו בשיא האופנה הנוכחית! כל הדברים הללו גורמים לעליית ערך המטבעות; בכך פוחתות ההכנסות הציבוריות והפרטיות, המלאכות מידרדרות וקורות שאר הרעות שהוזכרו פעמים רבות כל כך.

פרק ט"ז

כמה קבלני מטבעות, בהצעות שהם מגישים לנסיכים להטבעת מטבעות, מסווים את האינטרס שלהם ומציגים באופן כוזב שהצעותיהם יביאו תועלת לא רק לנסיך אלא גם לעם.

זוהי אמרתו של אפלטון, אמיתית ככל שהיא קשה להבנה ללא עיון מעמיק, שלא יכול להיות כל רווח או תועלת בין בני התמותה שאינם נזק ופגיעה באחר. אותו דגן שאדם מוציא מהאדמה בעבודתו, ואפילו אותם פירות שנולדו מעצמם ואי אפשר להכחיש שהם מתנה חנם של הטבע, גם הם, בעוברם לידי של משהו, הם אמנם מועילים לו בפעם הראשונה, אך מזיקים לאחר כלשהו; שכן לו לאדם ההוא לא היו הם, הוא היה דואג למחייתו בדרך אחרת המועילה למישהו אחר.

כעת, אם רווחו של האחד הוא אפוא הפסדו של האחר, כיצד ישכנעו הקבלנים נסיך שיש להם הצעות שבאמצעותן יוכל הוא להרוויח על המטבעות ללא נזק, ואף עם תועלת לנתינים? דבר ודאי הוא שהקבלנים, לשם רווח עצמי, מתערבים בעניינים אלו, ולא היו מעזים לנסות לשכנע שהם פועלים מתוך דאגה לטובת הציבור ללא רווח לעצמם. כעת, אם מלבד רווחם שלהם הם רוצים שגם הנסיך יוכל להרוויח מהצעותיהם, ואם אמור להיות בכך רווח גם לכל העם, כפי שהם מתפארים לרוב, יגידו לי בבקשה: מי אמור לספוג את הנזק הניצב מול הרווח הזה שלהם? הזרים לא, כי הנסיך אינו יכול לפקוד עליהם לקבל את אותם מטבעות במחיר אחר מזה שהם ירצו, כיוון שאינם נתיניו; ואיני דן כאן במטבעות שיוצאו רק בארצות אחרות, כמו ה"טמיני" שהפיצו הנוצרים בטורקיה, עליהם דובר בפרק השלושה-עשר, כי במקרה ההוא ברור שהנזק נופל עליהם; אלא אני מדבר על מטבעות שיוצאו במדינתו של הנסיך עצמו ובמדינות השכנות. לכן יספגו זאת הנתינים; ואם כך הוא, הרי שהנסיך עצמו יסבול מכך, שכן כל נזק לעמו הוא תמיד פגיעה בו עצמו. טיעון זה לבדו אמור היה להספיק כדי לפקוח היטב את עיני הנסיכים ושריהם בכל מקרה של הצעות מסוג זה; וביתר שאת ככל שההצעה נראית "שמנה" (משתלמת) יותר.

דבר יפה נראה במבט ראשון לכמה אנשים במילאנו בשנת 1674, הצעה שהציע אדם אחד, שאף שראיתי את שמו בכתבים מודפסים, איני זקוק לציין אלא את העובדה. הוא הציג את שיבושי המטבעות של אותה מדינה, שבה השתרש השימוש ב"דופיות" חסרות גרגירים רבים כטובות, דבר שגרם לעליית המטבעות הטובים כמו גם מטבעות הכסף. הוא הביא כסיבה רבת-עוצמה לשיבושים אלו את הכמות הגדולה של מטבעות נחותים (sesini, quattrini, parpaiole), שביניהם רצה כמות גדולה של מזויפים, והביא חישוב שבין אלו שהוטבעו במטבעת המלוכה הגיעו רק ה"סזיני" וה"קוואטריני" ל-1,668,342 לירות; שזה באמת סכום מופרז ביותר, ככל שתהיה מדינת מילאנו גדולה ומסחרית. שכן בכתבים מסוימים שהסתובבו ברומא בנושאים אלו, ראיתי שנדון על ידי קבוצת פרלטים וקרדינלים, בין היתר, אם ל"סזיני" של בולוניה, פרארה ורומא מספיקים 35 אלף סקודים; ומצאתי שמנהל המיטבעה של רומא באותם זמנים, שהיו תחת אינוקנטיוס העשירי, היה מחויב שלא להטביע ממטבע זה יותר מ-200 סקודים בשנה, כהשלמה למה שהיה חסר. ובכן, תהיה הכמות אשר תהיה, היא הייתה ודאי גדולה במדינת מילאנו, והוכפלה עוד יותר על ידי מזייפים. הקבלן הציע אפוא לבטל את המטבע הנחות, להשאיר רק כמות קטנה, כשהוא מציע לאסוף את הכל על חשבון ונזקו, לשלם במטבעות

הטובים של אותה מיטבעה במחיר שבו רצו, מבלי שמי שהביא אותם יסבול נזק כלשהו, ולתת לו בתמורה מטבעות כסף טובים שייצורו, ולשלם אף על המזויפים מחיר נחושת. והנה דאגה גדולה לטובת העמים, שקיבלו חזרה ערך טוב תמורת המטבע הגרוע. וכיון שרצו ה"דופיות" החסרות, הציע לאסוף על חשבוננו ונזקו עד 200 אלף מהן, שלא יחסרו יותר משישה גרגירים כל אחת, כשהוא נותן בתמורה חצי ב"דופיות" חדשות במשקל מלא וחצי במטבעות כסף חדשים גם הם. האם ניתן היה לבקש יותר? יתרה מכך, הוא הציע לשלם ללשכת המלוכה עבור הזיכיון ("sarsigia") סכום של 200 אלף לירות, ולהטביע 200 אלף דופיות באיכות ובמשקל הרגיל ו-500 אלף "פיליפים" (filippi) גם הם באיכות ובמשקל המקובל. הוא היה ראוי לפסלים ולקטורת, יותר משעשו הרומאים למאריוס גראטידיאנוס על שהכניס בוחני מטבעות למיטבעה. אך בתמורה הוא ביקש שיותר לו להטביע עבור שני מיליון (שלאחר מכן, תחת טעויות ושיפורים שונים, הפכו ליותר משלושה מיליון) סקודים במטבעות כסף של 20 סולדי, של 10, של 5 ושל שניים וחצי, ביחס של 4 אחוזים פחות מהמשקל והאיכות של ה"פיליפ". למי שלא בחן בעין חודרת את טיבו של התנאי האחרון וחשב רק באופן כללי שביצירת מטבעות כסף קטנים כל כך יש הוצאה גדולה יותר מאשר בהטבעת "פיליפים", שכן "פיליפ" אחד מחולק למטבעות רבים, לא נראו 4 אחוזים כדבר גדול, ובמיוחד אל מול הנזק שהוא נטל על עצמו במטבע הנחות וב-200 אלף ה"דופיות", שבהן רק 6 גרגירים ל"דופיה" נראים כעולים על 4 אחוזים; לכן כמעט נסגרה העסקה, אלמלא התבונה הערנית ביותר של אותם מגיסטראטים, ובמיוחד של נשיא הכנסות המלוכה, שהטיל על הרזן לורנצו טאוורנה, אז המשנה לאספקה של מילאנו, את בחינת הנושא. תבונתו החודרת של אציל זה חדרה מיד לעומק העניין; ולאחר שחשף את הפצע, הוא הציג בכתבו המלומד והחזק את המסתורין העמוקים ביותר, כשהוא מראה שהנזק שהקבלן הגדיל לתאר באיסוף המטבעות הנחותים וה"דופיות" החסרות לא היה כלל כפי שהציג, אלא הנזק לעם בהטבעת שלושה מיליון סקודים באותו מטבע החסר 4 אחוזים באיכות ובמשקל היה עצום: שאף שניתן היה להבין זאת, אם לא הוסבר טוב יותר, כ-8 אחוזים (ארבעה במשקל וארבעה באיכות); עם זאת, גם אם היו אלו 4 אחוזים בסך הכל על סכום של שלושה מיליון, הרי שמדובר ב-120,000 סקודים. ובאמת אין כל ספק שעם שלושת המיליונים הללו המדינה הייתה מתמלאת כך שלא היה נותר מקום במסחר ל"פיליפים" ול"דופיות": אדרבא, ה"פיליפים" עצמם שהוא הציע להטביע היו נאספים בקלות על ידו ומוטבעים מחדש במטבע החסר 4 אחוזים; וכיון שהמטבעות הללו לא היו מתקבלים מחוץ למדינה אלא בערכם הנכון, היו יוצאים מהמדינה במהרה שארית ה"פיליפים" וה"דופיות". מכך נבע בהכרח שבתוך המדינה הם היו עולים במחירם ביחס לאותם 4 אחוזים (ואלו הותר הדבר, לעולם לא היה נראה עוד אחד מהם); ויתרה מכך נבע שהכנסות המלוכה והכנסות הפרטים היו נשחקות לנצח ב-4 אחוזים, וכך גם הון החובות שקדמו למטבע זה: כי מי שהיה לו חוב של 1000 לירות, בקבלו אותן במטבע זה, היה משולם ב-960 לירות של ערך אמיתי, אף שנקראו 1000, כיון שלא הופקד בקופה מספיק כסף שבאמת יהיה שווה 1000 לירות, אלא 4 אחוזים פחות. כך הדחף לתקן את שיבושי המטבעות היה מסתיים בשיבוש גרוע מכולם, כי הוא היה מביא בדיוק את עליית המטבעות הטובים שאותה הציע למנוע.

רציתי להביא דוגמה זו, כי היא הייתה מפורסמת באיטליה במיוחד כיוון שבאותו זמן הציעה אותה דמות הצעה דומה עבור יותר מ-6 מיליון לממלכת נאפולי; ושתי ההצעות הופלו על ידי התבונה המבריקה והשיקולים הזהירים של הרזן טאוורנה האמור. פרט לכך, נדירות הן המיטבעות באיטליה, ואף באירופה, שבהן לא הובאו ולמרבה הצער התקבלו לעיתים קרובות הצעות מטיב זה, המשבשות את המסחר ומחריבות את המדינות. המיטבעה של רומא מזה זמן רב לא שינתה את הערך לסקודי ולפאולי שלה, שכן כבר 85 שנה שהסקודי שווה עשרה פאולי, והפאולי 10 באיוקי, וה"דופיה" של איטליה 30 פאולי, וזו של ספרד 31; ואף שבשל באיוקי וקוואטריני מנחושת שהוכנסו ממיטבעות אחרות וזוּפו, היה עליה במהלך זמן זה לקבל כמה פעמים החלטות שונות ולהתייעץ פעמים רבות על פתרונות, עם זאת היא תמיד התגברה על הקשיים, כי דאגה לכך בזמן ומעולם לא ביקשה להרוויח מכך, אלא הפסידה מדי שנה 900 סקודים בתשלום למנהל המיטבעה ובתחזוקת המכשירים ואחרים על חשבון הנסיך. אותו דבר עשתה המיטבעה של פירנציה, אם כי איני יודע אם במדינת הכנסייה יוכלו עוד לחזור למצב הקודם, לאחר שבשנים האחרונות הללו, בהניחם לכל סוג של מטבע חסר או גזוז לעבור, הניחו לפצע להזדהם עד המצב הנוכחי; והנזק יהיה סביב 3 עד 4 אחוזים. אך המיטבעות של לומברדיה, ובמיוחד של הנסיכים המהוללים ביותר, סבלו בהחלט נזקים עצומים בגלל הצעות קבלניות אלו, אשר במסווה של טובת הציבור התקבלו ככנות; ומכך נבע שבתוך מאה זו עלו הערכים של מטבעותיהם פי שניים מבעבר, וכתוצאה מכך נשחקו הכנסותיהם בחצי. נזק עצום באמת, שלא היה לו פתרון אחר מלבד

הכפלת המיסים; אך העם לא היה מוכן לסבול זאת, ואף לא יכול היה, כי מאותה עליית מטבעות נבעה במידה רבה ירידת המסחר, והם אינם עוד במצב לשלם מס כה רב.

אך המצאה זדונית אחרת הופעלה פעמים רבות על ידי כמה קבלנים, אשר הניבה פגיעות חמורות ביותר. הם מעולם לא הציעו, או לעיתים נדירות ביותר, הצעות שלא כללו סעיפים של ייצור, מלבד המטבעות הטובים, סוג אחר שבו היה רווח עבורם, ובמיוחד מטבעות נחותים. אין נוהגים במטבעות לשקול בדיוק רב כל כך את המטבעות הנחותים, עד שכולם יהיו שווים, כי זה היה עמל רב מדי להתאימם כפי שעושים עם אלו מזהב ומכסף; אלא מספיק שכשנשקלים בערמה לפני המגיסטראט, שלאחר שהוא מערבב היטב את המסה, סופרים בליברה אחת במאזניים את המספר שנקבע בצווי הציבור, כך שהקטנים ביותר יפוצו על ידי אלו הגדולים מהראוי. לאחר שהם משוחררים על ידי המגיסטראט, הם בוררים הצידה את הגדולים יותר כדי להתיכם מחדש בסתר, ומוציאים רק את הקטנים, ומתיכים את האחרים; ואם המגיסטראט דואג שיובאו אז לאוצר הציבורי, עם זאת, לאחר שהם מופצים בעם, הקבלן הולך ואוסף ובוחר לעצמו את הכבדים ביותר, כדי להתיכם מחדש או להשתמש בהם שוב לערבוב עם הקטנים כדי להעבירם לפני המגיסטראט. יסלחו לי מנהלי המטבעות המכובדים, עליהם איני מדבר; אלא אני מספר את מה שבוצע פעמים רבות על ידי הרעים. מאותו עיסוק לא ישר נובע המצב שבו השוק מלא לאחר מכן במטבעות חסרים שאין להם את הערך שנקבע בצו, ובכך נותנים הזדמנות גדולה עוד יותר למזייפים להכניס מטבעות מזויפים.

פרק י"ט

כלל שני. הטבעת מתכת בדרגת הטיהור הגבוהה ביותר האפשרית.

שאוהב האדם מטבעו את השלמות בכל הדברים, וכי מכל סוג יעריך ביותר את אלו שהם הפחות פגומים בהוויתם – זאת לימדנו אפלטון יותר מפעם אחת בחיבוריו האלוהיים; אך ביתר שאת מעיד על כך מי שהיה מורהו של אפלטון עצמו: הניסיון. בעניין המטבעות, תמיד הייתה גדולה ואוניברסלית בקרב בני האדם הערכתם לאלו שהיו המושלמים והטהורים ביותר במתכתם, עד כי שום מטבע לא זכה למהלך ולפרסום בקרב אומות רבות, ולאורך זמן רב בבת אחת, מבלי שהיה מושלם בתכלית בטיב מתכתו. הדרכמונים של דריווש מלך פרס, וה"פיליפים" של פיליפוס מלך מקדוניה, היו בעת העתיקה מטבעות מפורסמים ביותר, שהתקבלו על ידי כל האומות, משום שהיו עשויים זהב מזוקק ביותר. ה"אריאנדים" של מצרים, שהוטבעו על ידי אריאנדס, מושל אותו מחוז מטעם כנבזי מלך פרס, היו מפורסמים באותה מידה, משום שהוטבעו מכסף טהור ביותר שעבר זיקוק בכור (a copella), אף על פי שהדבר עלה למחברם באובדן משרתו, על ששטפו אותם ללא סמכות או רשות מריבונו. כך גם ה"מנולטים" של יוון, שהוטבעו על ידי הקיסר עמנואל, נהנו זמן רב משם ומפרסום בכל האימפריה המזרחית ומחוצה לה, משום שהיו עשויים כסף משובח; וה"סולדי טורנזי" (soldi tornesi), שהוטבעו בצרפת לראשונה (לפי בודן) על ידי המלך לואי הקדוש, היו כה מקובלים לא רק בצרפת אלא בהדרגה בכל אירופה, עד שנמצא כי כמעט כל אומותיה דיברו בערכי "טורנזי", ועד היום נותר השם בממלכת נאפולי, שם המטבע באופן כללי מכונה לעיתים "טורנזי", כפי שבארצות אחרות אומרים "יש לו סולדי" או "קוואטריני". לפיכך, מבלי להיכנס לחוזים שנעשו על ידי אומות שונות לפי חישוב של "טורנזי גדולים", כמו ברית השווייצרים עם בני ברן שבה קבעו "טורנזה גדול" אחד ליום לכל חייל, די יהיה לראות את תקנת האפיפיור בנדיקטוס השנים-עשר בפרק הראשון של ה-Extravagantes, "על מיסים והיטלים", שם הוא קובע את התרומות הכנסייתיות (כי בכל העולם הנוצרי היה צורך לשלם לפרלטים בעת ביקורי הדיוקסיות שלהם) ואת כל המיסים לפי חישוב של "טורנזי גדולים", כשהוא מציין בסופו של דבר את איכותם וערכם באומרו: "יתרה מכך, אנו קובעים כי הטורנזים האמורים יהיו כאלה, ששנים-עשר מהם יהיו שווים פלורין זהב אחד טוב, טהור, ובמשקל ובחותם חוקי של פירנצה". וכאן יש לשים לב כי לאחר שכינה אותם בתחילה "טורנזי של כסף", הוא מבטא לאחר מכן את ערכם באמצעות הזהב של הפלורנים של פירנצה באיכות ובמשקל מעולים; שכן אכן, כפי שנלמד לעיל בפרק החמישי, הזהב הוא המחיר של הכסף, כשם שהכסף בתורו הוא המחיר והמידה של הזהב. טורנזים אלו היו, לפי בודן, באיכות של אחת-עשרה אונקיות וחצי לליברה ובמשקל דרכמה אחת; והפלורין של פירנצה היה גם הוא במשקל דרכמה אחת, ובאיכות של 24 קראט: כך שבזמנים ההם הייתה שווה אונקייית זהב אחת כדי אחת-עשרה אונקיות וחצי של כסף טהור כנגד טהור. אך הפלורין עצמו מזהב (הנקרא כך משום שהוטבע בפירנצה ונושא מצדו האחד את סמל השושן, סמל אותה רפובליקה,

ומצדו השני את יוחנן המטביל, פטרונם) היה באותם זמנים וגם לאחר מכן כה מוערך ומקובל, ניתן לומר, בכל העולם, ששמו נותר באומות רבות באיטליה ומחוצה לה, כשהערכים נספרים גם כיום בגרמניה, פולין וארצות אחרות בפלורניזם, אף על פי שמהותם של הפלורניזם עצמם, בשל חולשתם הרגילה של המטבעות, הידרדרה כמעט כמו ה"סולדו" העתיק, שהיה מזהב וכיום הוא בין מטבעות הנחושת הנחותים ביותר.

אך יותר מבכל ההיסטוריות האחרות, מתגלה ההערכה שרוחש העולם למטבעות בדרגת טיהור מעולה בצ'קינו (zecchino) הוונציאני. הטבעתו החלה בשנת 1284, והוא הוערך ב-60 סולדי ונציאניים, שהיו אז סולדי וחצאי סולדי מכסף טהור, לא מנחושת כפי שהם כיום. מכאן ניתן להבחין בדרך אגב באמיתות מה שציינתי בפרק התשיעי, שכשנאמר בפי המון העם כי ערך המטבעות עולה, נכון יותר היה לומר שערך המטבע הנמוך או הדמיוני יורד. שכן, לו היו לנו כיום 60 סולדי במשקל ובאיכות של אותו זמן, הם לא היו שונים מערכו של צ'קינו אחד אלא באותו שיעור הנובע מהשינוי ביחס בין הזהב לכסף, שבזמן ההוא היה כ-11.5 לאחד וכיום הוא כ-15 לאחד; כך שגם היום הוא לא היה שווה יותר מ-78 מאותם סולדי עצמם; אך הוא שווה סולדי רבים כל כך יותר, בעודו עובר לסוחר ב-400 סולדי, משום שהסולדי פחתו בערכם בהדרגה עד כדי כך שאי אפשר לייצרם אלא מנחושת עם מעט מאוד כסף בתוכם, והלירה, שהייתה שווה 20 מאותם סולדי כסף והייתה שליש מהצ'קינו... שהלך וגדל.

אך כדי לחזור לענייננו, הצ'קינו הוונציאני או ה"דוקט של זהב", בזכות טיהורו בדרגת 24 קראט, זכה מיד לאמון כה רב בכל המחוזות והמקומות, שלא רק שהופץ בכל מקום שבו סחרו הוונציאנים – דהיינו איטליה, יוון וכל האימפריה המזרחית עד שפך הטאנאס (הדון) וברחבי אנטוליה, סוריה ומצרים; אלא שהשימוש בו והערכתו עברו אף למקומות אליהם הנוצרים באותו זמן כלל לא הגיעו, ואף לאותן ארצות שהיו בלתי ידועות לחלוטין לגאוגרפים שלנו, כמו איי הודו המזרחית, שהתגלו רק מאות שנים מאוחר יותר. זאת אנו יודעים משום שוואסקו דה גאמה, המגלה הראשון של אותן ארצות, כלומר זה שהיה הראשון שהעז להקיף את אפריקה כולה ולאחר שעבר את כף התקווה הטובה הגיע לאיים המפורסמים והבלתי ידועים עד אז של התבלינים, המכונים המולוקים – הוא, אני אומר, מצא כי בלקליקוט (Calicut) היה מהלך לצ'קינו הוונציאני; וניקולו קונטי הוונציאני בתיאור מסעותיו מספר שהם עברו בזמנו בכל הודו. אין זה מפליא, שכן בהם שילמו הוונציאנים עבור התבלינים שקנו באלכסנדריה שבמצרים, לשם הובאו על ידי הערבים שקיבלו אותם מהסוחרים האיטלקים והובילו אותם למצרים דרך הים האדום.

טברנייה (Tavernier) בתיאור מסעותיו מספר שגם בימינו יש מהלך בכל הודו לא רק לצ'קינו הוונציאני אלא גם ל"אונגרי" (ongheri) של גרמניה, והם נסחרים לפי "מרקות" או לפי משקל, כפי שנעשה בוונציה, וצריכים לשקול 9 ואלס ו-7/16, ועוברים בערך של 9 "מאמודי" ו-3 "פצ'ות" (שמות של ערכי המטבע שלהם). אך הצ'קינו הוונציאני, בהיותו מושלם מכולם, היה שווה שתי פצ'ות יותר, כלומר 9 מאמודי ו-5 פצ'ות. אלא שלאחר שהוכנסו מטבעות באיכות נחותה יותר, שהוטבעו ללא ספק במטבעות אחרות שביקשו לחקות את המטבע עבור רווח, כפי שלמרבה הצער נעשה גם כיום, הם איבדו מהאמון בהם, כך שכעת הם עוברים רק בשווי שווה ל"אונגרי"; שכן ודאי הדבר שהרפובליקה הוונציאנית המפוארת מעולם לא שינתה ולו במעט את חוקיה העתיקים בנוגע לטיהור הצ'קינו שלה, שנשמר תמיד בשלמות של 24 קראט. ה"אונגרי" מובאים לאותם אזורים בימינו בחלקם דרך פולין ומוסקבה, משם עוברים לפרס סוחרים רבים אשר בחצותם את הים השחור מגיעים לטרביזונד, ומשם לארזורום, ומשם עוברים לפרס שם הם מעבירים אותם במסחר גם להודו; חלקם עוברים דרך הונגריה עצמה לקונסטנטינופול, ומשם מופצים בטורקיה ומובאים על ידי סוחרים לפרס בשיירות המגיעות מחלקים שונים של אותה אימפריה ומביאות עמן גם צ'קינו המגיעים מאיטליה לטורקיה ללא הרף, ו"סולטנינים" או "סוראפי" מקהיר; וחלקם גם בשיירות ממצרים אשר בחצותן את מדבריות ערב מגיעות לסוחר בבצרה שבמפרץ הפרסי, לשם מגיעות ספינות עם סחורות פרסיות והודיות שונות. אך לעומת זאת, ה"דופיות" (doppie) של כל אומה שהיא אינן מתקבלות באותן ארצות אלא כזהב בחתיכות, ולכן מי שמביא אותן ורוצה להפיק מהן רווח חייב למסור אותן למטבעות, שם לאחר שהן מותכות ונבדקות, משלמים לו לפי המשקל והאיכות שנמצאו בהן, שכן אינן בדרגת הטיהור של הצ'קינו והאונגרי המוערכים בכל העולם.

אך הסיבות מדוע מטבעות הזהב בעלי דרגת הטיהור הגבוהה ביותר מתקבלים כל כך בעולם, יבהירו עוד יותר את הנחיצות להטביעם בדרך זו לטובת המטבעה. סיבות אלו הן בעיקר שתיים.

הראשונה היא, שככל שמתכת היא טהורה יותר, כך קשה יותר לזייפנים לחקותה; לא רק משום שכל תערובת קטנה של כסף או נחושת משנה באופן מורגש את צבעה, אלא משום שצ'קינו או אונגרו שלם בטיבו ניתן לכופף בקלות בידיים, שכן כל מתכת טהורה היא רכה למדי וקלה לכיפוף, בעוד שהתערובת הופכת אותה לקשה ובלתי גמישה. כך הבדיל והעופרת, שניהם גמישים וניתנים לעיבוד בפטיש כשהם טהורים כשלעצמם, אם הם מעורבבים יחד הם יוצרים את ה"פלטרו" (peltro - בדיל מעורב) הקשה יותר לכיפוף ונוטה יותר להיסדק תחת הפטיש. הנחושת, שכשהיא טהורה היא כה נוחה לעיבוד עד שמייצרים ממנה בפטיש כלים יפים ביותר, אם יש בה ולו מעט בדיל היא הופכת לקשה וגסה עד כדי כך שלא מרכיבים ממנה אלא את הברונזה ואת המראות שכונו בעבר "מראות פלדה". בקיצור, כל עירוב של מתכות נוטל מהן את הגמישות: אפקט מופלא באמת; עליו ציינתי הסבר פיזיקלי כלשהו, אם איני טועה סביר למדי, במכתבי לנסיך הנאור הדוכס הגדול פרדיננדו השני המנוח על זכויות מחוסמת, שפורסם לפני שנים רבות. ומקשיות זו נובע כי שאר סקודי הזהב, המכונים "חצאי דופיות", נוטים להישבר מאשר להתכופף; והמון העם ואחרים, שאין להם מיומנות מספקת לזהותם לפי הצבע או אבן הבוחן, מזהים אותם מיד כטובים ומושלמים לפי הקלות שבה הם מתכופפים. ומכאן נובע שאף על פי שהאמון הרב שרוחש העולם לצ'קינו על פני כל מטבע זהב אחר פיתה את חמדנותם של רבים לזייפו, הם מעולם לא יכלו לכלול בו יותר סגים ממה שמכילים ה"אונגרי", שהם באיכות של 23 קראט לפחות ורובם אף טובים יותר; שכן לו הייתה שם תערובת גדולה יותר מ-1/24, לא ניתן היה לכופפם. ובניגוד לכך, ה"דופיות" של כל נסיך שהוא זויפו פעמים רבות ובאופן כזה שנמצאו כאלו שלא הכילו אפילו מחצית מהזהב הראוי, בעוד שבדרכים נתעבות נותנים להן את הצבע, ואף על פי שמעולם לא ניתן לחקות את צבעו של הזהב הטהור ביותר, הוא בכל זאת מתקרב מאוד לזה של ה"דופיות" הרגילות.

הסיבה השנייה לאמון ולערך הרב יותר של המטבעות הטהורים יותר היא השימוש בהם במלאכות רבות, להן אין המתכת המעורבת מתאימה. כל הזהב המרוקע לעלים לציפוי גבס, עץ וקישוטים אחרים של כנסיות, בתים, כרכרות ואחרים – הכל מתכת טהורה ביותר, שבלעדיה לא ניתן בשל הגסות לרקעה לדקיקות הנחוצה: לכן מרקע הזהב (battioro), אם אין לו צ'קינו מעולים לריקוע, נאלץ בעבודה יקרה לזקק את המטבעות האחרים לפני שיוכל להשתמש בהם למלאכתו. אותו דבר יש לומר על הזהב המשמש את הצורפים לציפוי נחושת או כסף; היות שאם אינו טהור ביותר, אינו מעניק בעבודה את אותו צבע נעים ביותר שאנו רואים במיוחד בציפויי הזהב היפים של אוגוסבורג (Augusta).

אותה סיבה תקפה גם לגבי מטבעות הכסף. ה"ג'נובינות", ה"חתיכות של שמונה" הישנות, סקודי הכסף של פירנצה ושל ונציה הם מכסף כה יפה ולבן כה צלול, שאין זה קל להטעות במעשה הזיוף לפחות את עיניהם של המיומנים והמבינים. תערובת הנחושת מגלה תוך זמן קצר את אדמומיותה, תערובת הבדיל נוטלת ממנו את המשקל, את הצליל ואת חיות הצבע; וכל דבר אחר שישימו בהם לכיסוי המרמה, אינו מחזיק מעמד זמן רב מבלי לחשוף את ההטעיה, כלומר מיד כשהשימוש שוחק מעט את פני השטח. לפיכך רואים שמזייפים לעיתים קרובות יותר את מטבעות הכסף הנחותים של נסיכי לומברדיה מאשר את ה"טסטוני" (testoni) וה"פאולי" (paoli) של הכנסייה ושל טוסקנה, יותר את הדוקטים הוונציאניים מאשר את הסקודים וה"דוקטוני" של אותה מיטבעה; שכן אמת הדבר שקל יותר לחקות בזיוף את הפחות טוב מאשר את המושלם. ואולי הטבע, ביצירת מתכות אלו בצבעים כה שונים, התכוון למנוע את המרמות שבשימוש לו ייעדה אותן ההשגחה העליונה, שיכלו להיווצר על ידי חמדנות אנושית.

אין זה כלל חדש או הבחנה מקרית זו שאני מציע כנורמה מועילה ביותר למיטבעות – להטביע את מטבעותיהן בדרגת הקראט הגבוהה ביותר האפשרית; אלא שהיא הוכרה ונשמרה, ואף נקבעה בחוק עוד מהמאות העתיקות ביותר. הרומאים קבעו זאת בדוגמה אישית במאותיהם הטובות ביותר, ואף הקיסרים עצמם; כאשר מטבעות הזהב מתקופת הרפובליקה נמצאים כולם טהורים ביותר (אלא אם כן מדובר במזויפים), וניתן לקרוא כי קורנליוס סולה הדיקטטור, לפי חוק קורנליה, ואוגוסטוס, לפי חוק יוליה, חייבו את פקידי המיטבעות להטביע זהב טהור. הזהב של מטבעות אספסיאנוס נבדק בפרזי בימיו של בודן, ונמצא בדרגת טהרה כזו, שבבדיקה ממשית לא פחת ביותר מ-1/780 מהכלל, שזה מעט יותר מחצי גרעין לאונקיה; דבר בלתי מורגש האובד בתהליך הבדיקה עצמו.

נספח:

I. לקוראים - מאת המדפיס « 111

II. הנחיות קצרות על אודות הדיון מאת מסר גאספארו סקארופי להסדרת ענייני הכספים « 113

III. לקוראים - מאת פרוספרו « 125

IV. הערת אגב על הפרק השנים-עשר של ה"אליטינונפו" (Alitinonfo) מאת גאספארו סקארופי « 127

II - חיבור קצר

על הסיבות שיכולות להביא לשפע של זהב וכסף בממלכות שבהן אין מכרות

מאת אנטוניו סרה

מוקדש לאדון המרומם והנעלה דון פייטרו פרננדז דה קאסטרו « 143

מבוא « 147

חלק ראשון:

- **פרק א:** על הסיבות שבגינן ממלכות יכולות ליהנות משפע של זהב וכסף « 153
- **פרק ב:** על סיבות מקריות ומקרים ייחודיים « 154
- **פרק ג:** על מקרים כלליים « שם
- **פרק ד:** על המקרה הכללי של איכות האנשים « 157
- **פרק ה:** על המקרה הכללי של סחר רחב היקף « 158
- **פרק ו:** על המקרה הכללי של אספקת השליט « 160
- **פרק ז:** שאין סיבות אחרות מלבד אלו שנזכרו « 163
- **פרק ח:** השוואה בין העיר נאפולי לערים ונציה וג'נובה ביחס למקרים הנזכרים « שם
- **פרק ט:** התנאים של הערים נאפולי וונציה לצורך האפקט הנזכר « 164
- **פרק י:** כיצד, למרות התנאים הנזכרים, ונציה משופעת בזהב וכסף, ומדוע « 166
- **פרק יא:** כיצד, בהינתן התנאים של נאפולי, היא ענייה בזהב וכסף « 170
- **פרק יב:** השוואה בין נאפולי לערים אחרות באיטליה « 176

חלק שני:

- **מבוא « 177**
- **פרק א:** האם שער החליפין הנמוך או הגבוה של השוק בנאפולי מול שווקים אחרים באיטליה הוא, או יכול להיות, הסיבה לשפע או למחסור במטבעות בממלכה « 178
- **פרק ו:** על האספקה המומלצת ליצירת שפע של כספים בממלכה « 193
- **פרק י:** האם ההכנסות שמחזיקים זרים בממלכה, יחד עם התעשיות ורווחי הסחורות, הן הסיבה למחסור במטבעות « 199

חלק שלישי:

- **פרק א:** על הפתרונות שבוצעו והוצעו כדי להביא לשפע של מטבעות בממלכה « 209
- **פרק ב:** על פתרון איסור הוצאת מטבעות מהמדינה « שם
- **פרק ה:** על היחס הצודק בין זהב לכסף, הן בקרב הקדמונים והן בקרב המודרניים « 223

III - המיטבעה

בייעוץ המדינה

מאת דוקטור ג'מיניאנו מונטאגרי

מבוא « 239

- **פרק א:** מהו מטבע, החומרים מהם הוא מיוצר, וחשיבות השימוש בו לחברה האנושית « 243
- **פרק ב:** על היחס בין המטבע לדברים הניתנים למכירה, בראייה אוניברסלית « 255
- **פרק ה:** על המחיר האמיתי של הזהב והכסף, וכיצד כל אחד מהם מהווה את המחיר של השני « 276
- **פרק ט:** שכאשר אומרים שערך המטבעות עולה, משום שהם מוערכים ביותר לירות או סולדי דמיוניים, נכון יותר להבין שהלירות, הסולדי והסקודי הדמיוניים פוחתים במחירם « 303
- **פרק יט:** כלל שני: הטבעת מתכת בדרגת הטיהור (פינצה) הגבוהה ביותר האפשרית « 373

סעיף 2. מידע על השליחות של פרויקט גוטנברג (Project Gutenberg™)

פרויקט גוטנברג הוא שם נרדף להפצה חופשית של יצירות אלקטרוניות בפורמטים הניתנים לקריאה על ידי המגוון הרחב ביותר של מחשבים, כולל מחשבים מיושנים, ישנים, בני גיל הביניים וחדשים. הוא קיים בזכות מאמציהם של מאות מתנדבים ותרומות מאנשים מכל שכבות האוכלוסייה.

מתנדבים ותמיכה כספית לסיוע למתנדבים הם קריטיים להשגת מטרות פרויקט גוטנברג ולהבטחה שאוסף הפרויקט יישאר זמין באופן חופשי לדורות הבאים. בשנת 2001 הוקמה "קרן הארכיון הספרותי של פרויקט גוטנברג" כדי לספק עתיד בטוח וקבוע לפרויקט ולדורות הבאים. כדי ללמוד עוד על הקרן וכיצד מאמציהם ותרומותיהם יכולים לעזור, עיינו בסעיפים 3 ו-4 ובעמוד המידע של הקרן בכתובת www.gutenberg.org.

סעיף 3. מידע על קרן הארכיון הספרותי של פרויקט גוטנברג

קרן הארכיון הספרותי של פרויקט גוטנברג היא תאגיד חינוכי ללא כוונת רווח (מלכ"ר) לפי סעיף 501(c)(3), המאוגד תחת חוקי מדינת מיסיסיפי ובעל מעמד של פטור ממס מטעם רשות המיסים האמריקאית (IRS). מספר הזיהוי לצורכי מס פדרלי (EIN) של הקרן הוא 64-6221541. תרומות לקרן מוכרות לצורכי מס במלוא המידה המותרת על פי החוקים הפדרליים של ארה"ב וחוקי המדינה שלכם.

משרד הנהלת הקרן ממוקם בכתובת:

North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887 809.

קישורים ליצירת קשר בדואר אלקטרוני ומידע מעודכן ניתן למצוא באתר הקרן ובעמוד הרשמי בכתובת www.gutenberg.org/contact.

סעיף 4. מידע על תרומות לקרן הארכיון הספרותי של פרויקט גוטנברג

פרויקט גוטנברג תלוי בתמיכה ציבורית נרחבת ובתרומות, ואינו יכול לשרוד בלעדיו, כדי לבצע את שליחותו: הגדלת מספר היצירות הנחלת הכלל ויצירות בעלות רישיון שניתן להפיץ באופן חופשי בפורמט קריא-מכונה הנגיש למגוון הרחב ביותר של ציוד, כולל ציוד מיושן. תרומות קטנות רבות (\$1 עד \$5,000) חשובות במיוחד לשמירה על המעמד של פטור ממס מול ה-IRS.

הקרן מחויבת לציות לחוקים המוסדרים בנושא עמותות ותרומות לצדקה בכל 50 המדינות בארה"ב. דרישות הציות אינן אחידות, והן דורשות מאמץ ניכר, ניירת רבה ואגרות רבות כדי לעמוד בהן ולהתעדכן בהן. איננו מבקשים תרומות במקומות שבהם לא קיבלנו אישור בכתב על עמידה בתנאים. כדי לשלוח תרומות או לבדוק את סטטוס הציות עבור מדינה מסוימת, בקרו בכתובת www.gutenberg.org/donate.

למרות שאיננו יכולים לבקש תרומות באופן פעיל ממדינות שבהן לא עמדנו בדרישות השידול, אין למיטב ידיעתנו איסור על קבלת תרומות שלא התבקשו מתורמים במדינות אלו הפונים אלינו בהצעות לתרומה.

תרומות בינלאומיות מתקבלות בברכה, אך איננו יכולים לצאת בהצהרות בנוגע לטיפול המיסוי בתרומות המתקבלות מחוץ לארה"ב. חוקי ארה"ב לבדם מעסיקים מעל לראש את הצוות הקטן שלנו.

אנא בדקו בדפי האינטרנט של פרויקט גוטנברג לגבי שיטות וכתובות עדכניות לתרומה. תרומות מתקבלות במספר דרכים אחרות כולל צ'קים, תשלומים מקוונים ותרומות בכרטיסי אשראי. כדי לתרום, אנא בקרו בכתובת: www.gutenberg.org/donate.

סעיף 5. מידע כללי על יצירות אלקטרוניות של פרויקט גוטנברג

פרופסור מייקל ס. הארט היה הוגה הקונספט של פרויקט גוטנברג – ספרייה של יצירות אלקטרוניות שניתן לשתף באופן חופשי עם כל אחד. במשך ארבעים שנה הוא הפיק והפיץ ספרים אלקטרוניים של פרויקט גוטנברג בעזרת רשת רפוייה של תמיכת מתנדבים בלבד.

ספרים אלקטרוניים של פרויקט גוטנברג נוצרים לעיתים קרובות ממספר מהדורות מודפסות, שכולן מאושרות ככאלו שאינן מוגנות בזכויות יוצרים בארה"ב, אלא אם כן נכללת הודעת זכויות יוצרים. לפיכך, איננו בהכרח שומרים על התאמה של הספר האלקטרוני למהדורה מודפסת ספציפית כלשהי.

רוב האנשים מתחילים באתר האינטרנט שלנו הכולל את כלי החיפוש הראשי: www.gutenberg.org.

אתר זה כולל מידע על פרויקט גוטנברג, כולל כיצד לתרום לקרן הארכיון הספרותי של פרויקט גוטנברג, כיצד לעזור בהפקת ספרים אלקטרוניים חדשים וכיצד להירשם לניוזלטר שלנו כדי לשמוע על ספרים חדשים.